

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
<i>V. İ. Lenin:</i>	
Biz bu davayı başlattık	3
<i>Petr Dülgerov (Bulgaristan)</i>	
Emekçiler adına ve emekçilerin verdiği görev üzerine	9
<i>Rigoberto Padilla Rush (Honduras)</i>	
Neoglobalizm politikasında antikomünizm	19
<i>Andonis Ambatielos (Yunanistan)</i>	
Yığınlar arasında derin kökler	28
<i>Francisco Toledo (Uruguay)</i>	
Legal çalışma hakkını kazandıktan sonra	36
• Görüş birliği	40
• İşçi sınıfı ve uluslarötesi tekeller	41
<i>Hüseyin Mrue (Lübnan)</i>	
İslami akımlara yaklaşım	53
	1

<i>Renzo Martinelli</i> (İtalya)	
Antonio Gramsci'nin enternasyonalizmi	61
Çernobil faciası: Atom çağının bir uyarısı	
<i>Aleksandır Volkov</i> (SSCB)	
Felaketle yüzyüze	68
<i>Georgi Tsagolov</i> (SSCB)	
Militarizmin lokomotifi	78

ÖZEL SAYFALAR

• TKP Merkez Komitesi'nin bildirisi	88
• TKP Merkez Komitesi'nin açıklaması	90

«BARIŞ VE SOSYALİZM SORUNLARI» – «YENİ ÇAĞ» dergisinin Yazı

Kurulu ve Yazı Konseyi'nde aşağıdaki ülkeler komünist ve işçi partilerinin temsilcileri bulunmaktadır: ABD, Arjantin, Avusturya, Belçika, Bolivya, Brezilya, Bulgaristan, Büyük Britanya, Cezayir, Çekoslovakya, Danimarka, Demokratik Alman Cumhuriyeti, Ekvador, Endonezya, Federal Almanya Cumhuriyeti, Filipinler, Filistin, Finlandiya, Fransa, Guatemala, Guyana, Güney Afrika Cumhuriyeti, Hindistan, Honduras, Irak, İran, İrlanda, İspanya, İsrail, İsveç, İsviçre, İtalya, Jamayka, Japonya, Kanada, Kıbrıs, Kolombiya, Kosta-Rika, Küba, Lübnan, Lüksemburg, Macaristan, Meksika, Mısır, Moğolistan, Panama, Paraguay, Peru, Polonya, Portekiz, Romanya, Salvador, Senegal, Sovyetler Birliği, Sri Lanka, Sudan, Suriye, Suudi Arabistan, Şili, Türkiye, Uruguay, Ürdün, Venezuela, Vietnam, Yunanistan.

SON REDAKSIYON TARİHİ: 2 Mart 1987

YAZIŞMA
ADRESLERİMİZ:

BOX 16367
S 10327
Stockholm
İSVEÇ

Stredisko pro rozsirovani tisku –
Yeni Çağ
Praha 6, Thakurova 3
Czechoslovakia

V. İ. Lenin: Biz bu davayı başlattık

«EKİM DEVRİMİNİN DÖRDÜNCÜ YILDONUMU ÜZERİNE»
BAŞLIKLIL YAZIDAN

Büyük Sosyalist Ekim Devrimi'nin deneyimine çağdaş görüş açısıyla tekrar tekrar başvurmak, bu devrimin kazanımlarını, ülkülerini ve devrimci etkisini pekiştirmek ve geliştirmek komünist hareketin gelenekleri arasında yer alıyor. Marksist düşünce bu deneyimden, her şeyden önce bugün doğrudan doğruya pratik eylem için ne gerekiyorsa onu öne çıkartıyor. Böylece, zamanlar arasında olağanüstü dinamik, diyalektik, sürekli olarak yeni perspektiflerin belirlediği canlı bir bağ kurulmuş oluyor.

Geçmişten gelecek için dersler çıkartılması, bu deneyimin tüm tarihsel somutluluğuyla ele alınmasını, sadece elde edilenin, nihai sonucun değil, aynı zamanda geçilen tüm yolun bütün güçlükleriyle, çelişkileriyle, hata ve eksiklikleri düzeltme çabalarıyla gözönünde bulundurulmasını gerektiriyor. Başka bir deyişle, tarihsel kazanımlardan, yapılan işin sonuçlarından duyulan komünist gurur organik olarak özelleştirel değerlendirmeye bağlıdır ve Marksist-Leninist öğretide böyle bir değerlendirmeyi gerekli saymaktadır. İlk muzaffer sosyalist devrimin önemini, komünistlerin deneyimini analiz ederken V. İ. Lenin'in yaklaşımı tam da böyle bir yaklaşımdı. Bu, çağdaş aşamayı tarihle sıkı bir bağ içinde değerlendirmenin örnek bir devrimci-eleştirel yöntemini oluşturuyordu.

Bolşevik «Pravda» gazetesinin 18 Ekim 1921 tarihli sayısında V. İ. Lenin'in «Ekim Devrimi'nin dördüncü yıldönümü üzerine» başlıklı yazısı yayınlandı. Büyük Sosyalist Ekim Devrimi'nin 70. yıldönümünde V. İ. Lenin'in doğum gününü kutlarken, dergimiz, okurlarının dikkatini bu yazıya çekmeyi kararlaştırdı. 20'li yılların başlarındaki «çağdaş durum», elbette 80'li yılların ikinci yarısındaki çağdaş durumdan farklıydı. Ancak şimdiki kuşaktan komünistler de çalışmalarını tarihin aynı ana doğrultusunda sürdürüyorlar. Ekim Devrimi'nin ülkeleri uğrındaki savaşımında komünist hareketin muazzam özendirici etmenlerinin gelişmesine yardım eden o yılların moral-politik atmosferi bugün de bize esin kaynağı oluyor.

V. İ. Lenin'in bu yazısını kimi kısaltmalarla yeniden yayınlayan dergi, Ekim Devrimi'nin 70. yıldönümüyle ilgili yazı dizisini başlatmış oluyor.

25 Ekimin (7 Kasım) dördüncü yıldönümü yaklaşıyor.

Bu büyük gün bizden ne kadar uzaklaşıyorsa, Rusya'daki proletarya devriminin önemi o kadar daha açık olarak beliriyor, bir bütün olarak ele alındığında, yaptığımız işin pratik deneyimi üzerinde çok daha derin düşünebiliyoruz.

Bu önemi, bu deneyimi en kısa biçimde, elbette tam ve kesim olmadığına belirterek, şöyle sergilemek mümkündür.

Rusya'daki devrimin dolaysız ve en yakın ödevi burjuva-demokratik ödevdi: Ortaçağ kalıntılarını silip süpürmek, bunları tamamen ortadan kaldırmak, Rusya'yı bu barbarlıktan, bu rezaletten kurtarmak, ülkemizin kültürel gelişmesini, her bakımdan ilerlemesini frenleyen bu en büyük engeli temizlemek.

Ve biz bu temizliği, bundan 125 küsur yıl önce gerçekleştirilen Büyük Fransız Devrimi'ne kıyasla çok daha kararlı, çok daha hızlı, daha büyük bir cesaretle ve daha başarılı bir biçimde, halk yığınlarını, onun çok daha geniş kesimlerini etkileyerek, çok daha yaygın ve derin bir biçimde yapabildiğimiz için, haklı olarak gurur duyuyoruz.

Hem anarşistler hem de küçük burjuva demokratları (yani bu uluslararası sosyal tipin Rus temsilcileri olarak Menşevikler ve Es-Er'ler) burjuva demokratik devriminin sosyalist devrimle (yani proleter devrimiyle) bağı konusunda inanılmayacak kadar çok karışık şeyler söylediler ve söylemeye devam ediyorlar. Bu noktada bizim Marksizm'i algılamamızın, önceki devrimlerin deneyimini hesaba katmış olmamızın doğruluğu bu dört yıl içinde tamamıyla kanıtlandı. Biz, hiç kimsenin yapamadığını yaparak, burjuva demokratik devrimini *sonuna kadar* götürdük. Biz, sosyalist dev-

rimle burjuva demokratik devrimi arasında bir Çin Seddi'nin bulunmadığını bilerek, ileriye doğru (son tahlilde) ne kadar adım atabileceğimizi, alabildiğine geniş ve büyük bir ödevin ne kadarını yerine getirebileceğimizi, elde ettiğimiz başarıların ne kadarını kalıcılaştırabileceğimizi *ancak* ve *ancak savaşımın* belirleyeceğini bilerek, bilinçli bir şekilde, şaşmadan ileriye, sosyalist devrime doğru emin adımlarla ilerliyoruz. Bakalım, yaşayan görecektir. Ancak biz daha şimdiden, yıkıma uğratılmış, bitkin, geri kalmış bir ülke için, toplumda sosyalist dönüşümleri gerçekleştirme davası uğrunda devasa işlerin yapıldığını görüyoruz.

... Rusya halklarının burjuva demokratik devrimle elde ettikleri kazanımları pekiştirmek için bizim daha da ileriye gitmemiz gerekiyordu ve biz ileriye doğru gittik. Biz, burjuva demokratik devrimin sorunlarını gidererek, tuttuğumuz yolda ilerleye ilerleye bizim başlıca ve gerçek, proleter devrimci, sosyalist işimizin bir «yan ürünü» olarak çözdük. Reformlar, diyorduk biz her zaman, devrimci sınıf savaşımının yan ürünleridir. Burjuva demokratik dönüşümler, diyorduk ve bunu somut işle kanıtlıyorduk, proleter, yani sosyalist devrimin yan ürünüdür. Yeri gelmişken şunu da belirtelim ki, Kautsky, Hilferding, Martov, Çernov, Hilguit, Longuet, MacDonald, Turati gibileri ve «2^{1/2}» Marksizmin öteki kahramanları burjuva-demokratik devrim ile proleter-sosyalist devrim arasındaki böyle bir ilişkiyi kavramış değillerdir. Birincisi ikincisine dönüşmektedir. İkincisi, gidererek, birincisinin sorunlarını çözmektedir. İkincisi, birincisinin davasını pekiştirmektedir. Birincisinin ikincisine dönüşmesini ise, ancak ve ancak savaşım belirlemektedir.

Sovyet düzeni bir devrimin ötekine dönüşmesinin en carpıcı kanıtlarından, ya da belirtilerinden biridir. Sovyet düzeni işçi ve köylüler için azami demokratizm demektir ve aynı zamanda bu, burjuva demokratizminden arınması ve evrensel-tarihsel bakımdan *yeni tür* demokrasinin, yani proleter demokratizminin ya da proletarya diktatörlüğünün belirmesi demektir.

Varsın can çekişen burjuvazinin ve onun kuyruğuna yapışmış olan küçük burjuva demokrasinin itleri, bu aşağılık herifleri bize, kendi Sovyet düzenimizi kurmadaki başarısızlık ve hatalarımızdan ötürü avuç dolusu lânet ve küfür yağdırsınlar, bizi alaya alsınlar. Biz, başarısızlıkların ve hataların gerçekten de çok olduğunu, bunların halâ yapılmakta olduğunu bir an bile unutmuş değiliz. Üstelik şimdiye dek eşi görülmemiş *türden* bir devlet düzeni yaratma gibi yeni, tüm dünya tarihi açısından böylesine yeni bir işi yaparken elbette başarısızlıklar da olacak, hatalar da olacaktır! Biz kendi kusurlarımızı ve hatalarımızı düzeltmek için, mükemmel olmaktan henüz epey uzak olan kendi Sovyet ilkelerimizi yetkinleştirmek ve yaşama geçirmek için şaşmadan savaşacağız. Ama biz, Sovyet devletini kurmayı *başlatma*, bununla dünya tarihinde yeni bir çağı, bütün kapitalist ülkelerde ezilen ve her yerde yeni bir yaşama doğru, burjuvazi üze-

rinde utkuya, proletarya diktatörlüğüne, insanlığı sermayenin sultanından, emperyalist savaşlardan kurtarmaya doğru adım adım ilerleyen yeni sınıfın egemenlik çağını *başlatma* mutluluğunun bize düşmüş olmasından haklı olarak gurur duyuyoruz.

Emperyalist savaşlar sorunu, bugün tüm dünyada *kaçınılmazlıkla* yeni emperyalist savaşlara yol açan, ulusal baskının, soygun ve kırımların görülmedik ölçülerde artmasını getiren, bir avuç «önde gelen» devletin zayıf, gerikalmış, küçük halkları boğmasına yol açan mali sermayenin uluslararası politikasının bu başlıca sorunu 1914'ten beri yeryüzündeki bütün devletlerin tüm politikalarının köşetaşını oluşturmaktadır. Bu sorun on milyonlarca insan açısından bir ölüm kalım sorunu olmuştur. Bu sorun, gözlerimizin önünde, kapitalizmden kaynaklanan bir yeni emperyalist savaşta 20 milyon insanın (1914–1918 savaşında ve bunu tamamlayan ve hâlâ sona ermemiş olan «küçük» savaşlardan kırılan 10 milyon insan yerine) katledilip edilmeyeceği, bu kaçınılmaz (eğer kapitalizm varlığını sürdürürse) gelecek savaşta 60 milyon kişinin (1914–1918 savaşında sakatlanan 30 milyon insan yerine) sakatlanıp sakatlanmayacağı sorunudur. Ve bu sorunda bizim Ekim Devrimimiz tüm dünya tarihinde yeni bir çağ açmıştır. Es-Er'lerin ve Menşeviklerin kişiliğinde, tüm dünyanın sözde «sosyalist» küçük burjuva demokrasisinin kişiliğinde burjuvazinin hizmetçileri ve yordakçıları «emperyalist savaşlar iç savaşlara dönüştürülsün» belgisini alaya alıyorlardı. Ancak bu belge, biricik doğru belgiydi; evet hoş gitmeyen, ürpertici, kaba ve gaddar bir belgiydi ama en ince şovenist ve pasifist aldatmacaların tozu dumanı arasında en gerçek olanıydı.

Yüzlerce ve binlerce yıldan bu yana bu belge, belirsiz ve çaresiz bir beklentiden açık, net bir politik programa, ezgi altındaki milyonların proletaryanın önderliğinde etkin bir mücadelesine dönüşmüştür, proletaryanın ilk zaferine, savaşları yoketme davasının ilk utkusuna dönüşmüştür, çeşitli uluslardan burjuvaların, yani hem uzlaşan hem de sermaye kölelerinin zararına, ücretli işçilerin zararına, köylülerin zararına, emekçilerin zararına savaşlara giren burjuvaların ittifakı karşısında tüm ülkeler işçilerinin birliğinin üstün gelmesi davasının ilk zaferine dönüşmüştür.

Bu zafer henüz *nihai*, *kesin bir zafer değildir*, ve bu zafer bizim Ekim Devrimimizle, şimdiye dek görülmemiş zahmetler ve güçlükler, şimdiye dek çekilmemiş acılar pahasına, bizim tarafımızdan yapılan bir dizi büyük hata ve yetersizliklere rağmen elde edilmiştir. Yeryüzünün en ileri, en güçlü devletlerinin emperyalist savaşlarında geri kalmış bir halk zafer kazanırken hiç bir başarısızlığa uğramasın, hiç bir hata yapmasın olamaz! Biz kendi hatalarımızı kabullenmekten korkmuyoruz ve bunları düzeltmeyi öğrenmek için de, bu hataları ayık kafayla gözden geçiriyoruz. Ama şu da yadsınmaz bir olgudur: Yüzlerce, binlerce yıldan bu yana ilk kez, köle sahipleri arasındaki savaşa, kölelerin, bütün ve her türlü köle

sahiplerine karşı giriştikleri devrimle «yanıt» verme vaatleri sonuna dek yerine getirilmiştir . . . ve tüm güçlülere rağmen yerine getirilmektedir.

Biz bu davayı başlattık. Bu dava tam ne zaman, ne kadar bir süre içinde ve hangi ulusun proletaryası tarafından sonuçlandırılacak, bu, pek önemli değildir. Asıl önemli olanı, buzların kırılmış olması, yolun açılmış olması, doğru yolun gösterilmiş olmasıdır.

. . . İlk bolşevik devrimi, ilk kez yeryüzünün yüz milyon insanını, emperyalist savaşlardan, emperyalist dünyadan kurtarmıştır. Bunu izleyecek devrimler ise, tüm insanlığı bu tür savaşlardan ve böylesi bir dünyadan çekip kurtaracaktır.

Sonuncusu ve bizim en önemli, en zor, en fazla eksik kalmış işimiz ekonomik kuruculuktur, yerle bir edilmiş olan feodal ve yarı yıkılmış kapitalist binanın yerine inşa edilecek yeni, sosyalist binanın ekonomik temellerinin atılması alanındadır. Bizde en büyük başarısızlıklar, en büyük hatalar da bu en önemli ve en zor alanda olmuştur. Böylesi evrensel yeni davayı kusursuz ve hatasız başlatmak elbette olamazdı! Ama biz bunu başlattık. Biz bunu sürdürüyoruz. Biz asıl şimdi «Yeni Ekonomi Politikası»yla bir dizi hatamızı düzeltiyoruz, biz, küçük köylüler ülkesinde sosyalist binayı, bundan böyle bu tür hatalara düşmeden, kurmayı öğreniyoruz.

Güçlülükler alabildiğine çoktur. Biz bu büyük güçlülüklerle savaşmaya alıştık. Düşmanlarımız bize, olur olmaz şeylerden ötürü «katı, taş yrekli» diyorlar, bizi «yakıp yıkan politika»nın temsilcileri gibi göstermeye çalışıyorlar. Ancak biz, en azından, belli bir ölçüde başka bir şeyi de, devrimde gerekli olan bir başka ustalığı da, yani esnekliği de öğrendik, değişen nesnel koşulları dikkate alarak, önceki yolun belli bir zamandan sonra artık amaca uygun düşmediği ve olanaksızlaştığı bir durumda, bizi amacımıza götürececek başka bir yolu hemen seçerek, kendi taktikimizi hızla ve kesin bir biçimde değiştirebilmeyi öğrendik.

Biz, önce genel politik, daha sonra da askeri alanda uyanan halk heyecanının büyük coşku dalgasına dönüşeceğini sanıyorduk, biz, doğrudan doğruya bu coşkuya dayanarak büyük (hem genel politik hem de askeri alandaki ödevler gibi ekonomik ödevleri çözebileceğimizi sanıyorduk. Biz, proleter devletin doğrudan buyruklarıyla küçük köylüler ülkesinde devlet üretiminin ve mamullerin devlet tarafından dağıtımının komünist ilkelere göre ayarlanabileceğini sanıyorduk; ya da şöyle demek belki daha doğru olacak, yeterince hesap kitap yapmadan böyle bir şeyin başarılabilceğini tahmin ediyorduk. Bizim hatamızı yaşamın kendisi gösterdi. Komünizme geçişi hazırlamak için, uzun yıllar boyunca çalışarak bunu hazırlamak için bir dizi geçiş aşamasının, devlet kapitalizmi ve sosyalizmin gerekli olduğunu gösterdi. Doğrudan doğruya sırf coşkuyla bel bağlayarak değil de, büyük devrimin yarattığı coşkunun yardımıyla, tek tek kişilerin çıkarlarına, kişisel ilgiye, ekonomik muhasebeye dayanarak

önce, küçük köylü ülkesinde devlet kapitalizminden sosyalizme geçişi sağlayacak sağlam köprüler kurmaya çalışınız; yoksa, başka türlü komünizme ulaşamazsınız; başka türlü onlarca ve onlarca milyon insanı siz komünizme doğru götüremezsiniz. Yaşam bize işte bunu söyledi. Devrimin nesnel gelişme seyri bize işte bunu gösterdi.

Ve biz, üç-dört yıl içinde kesin dönüşümler yapmayı (kesin dönüşüm ne zaman gerekli olduysa) öğrendik, yeni bir dönüşümü, «Yeni Ekonomi Politikası»nı da canla başla, dikkatle, enine boyuna düşünerek (henüz yeterince canla başla, yeterince dikkatle, yeterince düşünerek olmasa da) öğrenmeye başladık. Proleter devleti ihtiyatlı, tutumlu, becerikli bir «sahip», özenli bir *toptancı tüccar* olmak zorundadır, yoksa o başka türlü bu küçük köylü ülkesini ekonomik bakımdan kendi ayakları üzerine oturtamaz, şimdi, bu koşullarda, kapitalist (hâlâ kapitalist) Batıyla yanyana bulunduğu koşullarda komünizme geçişin başka bir yolu yoktur. Toptan tüccarlık öyle bir ekonomi türüdür ki, bu, yeryüzünün gökyüzünden uzak olduğu kadar, komünizmden uzaktır. Ancak bu, öyle bir çelişkidir ki, gerçek yaşamda bizi küçük köy ekonomisinden devlet kapitalizmi aracılığıyla sosyalizme götürecektir. Kişisel ilgi üretimi canlandırmaktadır; bize, her şeyden önce ve her ne pahasına olursa olsun üretimde artış gereklidir . . .

Biz, ekonomi politikamızda gerekli olan yenilenmeyi artık başlatmış bulunuyoruz. Biz bugünden bu alanda kimi başarılar, gerçi küçük, kısmi ama, gene de yadsınmaz başarılar elde ettik. Biz, bu alandaki yeni «bilim»i öğrenmenin hazırlık sınıfını tamamlamak üzereyiz. Kararlı ve ısrarlı biçimde okuyup öğrenerek, her adımımızı pratik deneyimle sınavarak, başlatmış olanı yeni baştan ve tekrar tekrar başlatma, kendi hatalarımızı, bunların özünü dikkatlice kavrayarak düzeltme işinden korkmayarak bir üst sınıfa geçeceğiz. Biz bütün bu «sınıfı», dünya ekonomisinin ve dünya politikasının koşulları bunu, bizim arzumuza rağmen, çok daha uzun ve çok daha zorlaştırmış olsa da, geçeceğiz. Ne olursa olsun, geçiş döneminin sancıları ne kadar ağır olursa olsun, yoksulluğa, açlığa rağmen biz manen yıkılmayacağız, kendi davamızı eninde sonunda başarıya ulaştıracağız.

Emekçiler adına ve emekçilerin verdiği görev üzerine

PETİR DÜLGEROV

*Bulgar Komünist Partisi MK Politik Büro aday üyesi,
Bulgar Sendikalar Birliği Merkez Konseyi Başkanı*

1986 yılı sonunda Bulgaristan'da üretim özyönetimlerini yönetecek yönetim organları için seçimler yapıldı. Bütün ekonomi dallarını kapsamına alan böyle bir demokratik uygulama ülkemizde ilk kez yapıldı. Kimin işletme müdürü, kimin ustabaşı olacağına, işletme konseyi ve ekip konseylerine kimlerin gireceğine emekçiler kendileri karar verdiler. İşletme müdürü için aday gösterilenlerden 117'si, ekip yöneticisi için aday gösterilenlerden 1.134 kişi gerekli olan üçte iki çoğunluğu alamadıkları için seçilemedi.

Bu, ülkemizdeki gelişmelerden karakteristik bir örnektir. *Bu gelişmelerin, yapılan değişikliklerin özü, demokratikleşmenin daha da derinleştirilmesidir, özyönetime geçiştir. Bulgaristan'da şimdi bütün toplum sistemi yenileniyor, sosyalist toplumun gelişmesinde nitel bakımdan yeni bir aşamaya geçiş sağlanıyor.*

Sosyalizm kuruculuğu yıllarında Bulgar toplumu kökten yenilendi. Güçlü bir ekonomi oluşturuldu. Ekonominin yapısı, bilimsel-teknik ilerlemenin kilit yönleriyle uyum içindedir ve bu uluslararası iş bölümüne başarıyla katılma olanağı vermektedir. Cumhuriyetimizin temel üretim fonlarının değeri 74 milyar levayı aşmaktadır, her çalışan kişi başına hesaplandığında, bu 18.500 leva etmektedir.

Makine yapımı, elektrik üretimi, kimya sanayii, demir çelik üretimi, elektronik dallarına öncelikli gelişme olanağı sağlanmıştır. Tarım alanında üretim yüksek düzeyde yoğunlaşmış ve uzmanlaşmıştır. Tarım, modern maddi-teknik temele dayanmaktadır, üretilen tarım ürünlerinin toplamı, ülkenin gereksinimlerini 1,5–2 kat aşmaktadır.

Dinamik gelişmemizi şu veriler de kanıtlamaktadır: İkinci Dünya Savaşı öncesine kıyasla bugün ulusal gelir 14 kat, GSMH ise 22 kat (sana-

Petir Dülgerov 1929 doğumludur, 1962'de BKP'nin Blagoevgrad İl Komitesi Sekreteri oldu, daha sonra İl Komitesi Birinci Sekreteri olarak çalıştı, 1976'da «Rabotniçesko Delo» gazetesi başredaktörü oldu, 1977'de BKP MK Örgüt Sorunları Şube yönetmeni oldu. Daha sonra MK Sekreteri seçildi. 1981'den bu yana BKP MK Politik Büro aday üyesi ve Bulgar Sendikalar Birliği Merkez Konseyi Başkanıdır.

yide 89 kat, tarımda 3 kat) artmıştır. Ulusal gelirin %90'ı dış ekonomik ilişkiler alanıyla bağı içindedir.

Bütün bunlar Bulgaristan'da büyük sosyal-ekonomik ve manevi gelişmeler olduğunu göstermektedir. Bizde, kuşkusuz ciddi sorunların da ortaya çıktığı oldu, hatalar da işlendi. Ama bunlar sağlanan başarıları gözgeleyemez. Başarılar ortadadır. Bunlar BKP'nin politikasının doğru olduğunu kanıtlamaktadır ve tarihsel önem taşımaktadır. Bundan ötürü şimdi ekonomide ve genellikle toplumda gerçekleştirilen köklü reformlar erişilen başarıların önemini azaltmamaktadır.

Bugün önümüzde duran görev, partinin belirlediği programatik hedeflere doğru, toplumumuzun nitel bakımdan yeni gelişme düzeyine ve gelişme perspektiflerine uygun araç ve yöntemlerin yardımıyla ilerlemektir. İlerlemenin diyalektiği böyledir. Dönüşümler yapılması nesnel gereksinimini beliren çelişkiler de ortaya koydu. Bu çelişkileri aşmak için, hızlı sosyal-ekonomik gelişme için gerekli koşulları ve olanakları yaratacak yeni strateji, yeni yaklaşım, yeni mekanizmalar gereklidir.

Yenilenmenin özü, genellikle ekonomiyi merkezden yönetme sisteminin demokratik, işletmelerin ekonomik bağımsızlığını artıran yönetim sistemine geçiştir.

Sosyalizm kuruculuğunun bundan önceki aşamalarında, deneyimin de gösterdiği gibi, böyle bir merkezi yönetim sistemi, ekonominin tamamen yeniden kurulması, ülkenin sanayileştirilmesi, ekonominin gelişmiş bir yapıya kavuşturulması, büyük yaşamsal önem taşıyan sosyal sorunların hemen çözülmesi için zorunluydu. Ama şimdiki aşamada, üretim araçlarının tümünün kamulaştırıldığı, tek tür mülkiyet biçiminin yerleştiği ve üretici güçlerin görece yüksek bir düzeye ulaştığı koşullarda, aşırı merkezileştirme, nesnel olarak ilerlemeyi engelleyen bir etmen haline gelmektedir. Böyle durumlarda emekçilerin toplumsal mülkiyete yabancılaşması, ekonomik potansiyelin daha verimli kullanılmasına ilgisinin zayıflaması, yığınsal girişkenlik ve aktifliğin azalması, kimi nesnel yasallıkları hesaba katmama gibi olumsuz gelişmeler olmaktadır.

Partimiz bu olumsuz gelişmeleri ve beliren kimi çelişkileri, toplumun gereksinimlerini zamanında analiz ederek, bütünsel bir olgun sosyalizmi kurma stratejisi hazırladı. Nesnel yasallıklara dayanan bu strateji BKP MK Genel Sekreteri Todor Jivkov'un yapıtlarında derinlemesine ve her yönüyle ele alındı. Bu strateji şunları öngörüyor:

– Bilimsel-teknik devrimin en yeni başarılarından yararlanarak maddi-teknik temelin teknolojik bakımdan yeniden donatılması;

– devlet ile işletmeler arasındaki karşılıklı ilişkilerin ekonomik temele dayandırılmasını öngören araç ve mekanizmaları içine alan bütünsel bir sistemin oluşturulması, insan ile üretim araçları arasında, emek kolektifi

ile üretim sürecine katılan her kişi arasında yeni bağların biçimlendirilmesi;

– çalışma ekiplerinde, işletmelerde, kombina ve birliklerde özyönetim organları sisteminin oluşturulması.

Saptanan bu doğrultunun amacı, milyonlarca emekçinin, yönetim organlarının ve bireyin sosyalist mülkiyete, bunun verimli kullanılmasına, bilimsel-teknik yeniliklerin uygulanmasına ilgi duyarak, bilinçli yaklaşımını sağlamaktır.

Bulgaristan Halk Cumhuriyeti'nde bu yenilenme çalışmaları birkaç yıldır sürüyor. Yeni konseptte uygun normları ve bunu gerçekleştirecek mekanizmaları belirlemek, planlamayı, üretimin örgütlenmesini, ücretleri, gelir dağılımını, sosyal politikayı ve üretim ilişkilerini yeni temeller üzerine oturtmak gerekti. Toplumun bütün politik örgütlenmesini ve yönetim sistemini bilimsel-teknik devrimin gerçekleştirilmesi ve özyönetime geçiş stratejisiyle uyumlu hale getirmek gerekiyordu. Merkez yönetim organları ile özyönetim organlarının hak ve görevlerini kesin olarak belirlemek, bunlar arasında karşılıklı ilişkilerin yeni biçimlerini arayıp bulmak gerekiyordu. Bu alanda İş Yasası ve Ekonomik Faaliyetle İlgili Yönetmelik (1) (bunlar yeniliklerin niteliğini kurallara bağlıyordu) kilit rol oynadı.

Yakın zamana kadar her işletmenin, her ekonomi biriminin hangi çeşitleri üreteceği ve somut olarak hangi ürünü ne kadar üreteceği yukardan belirleniyordu. İşletmeler ancak önceden çizilmiş çerçeve içerisinde bir girişimde bulunabiliyorlardı. *Şimdi biz yeniden üretim sürecinin bütün aşamalarında, yani planlama, üretimi örgütleme, dağıtım, mal sürümü, bilim ve tekniğin en yeni bulgularını uygulama gibi sorunlarda kolektifin bağımsızlığının arttığı, girişkenliğinin yükseldiği koşullarda merkezden ekonomik araçlarla etki yapabilecek modeller uygulamaya başlıyoruz.* Bir modelden başka bir modele geçiş, nitel bir gelişmedir. Bu, bir dizi nesnel ve öznel nitelikli güçlüklerle bağlıdır, bunda çelişkili durumlar oluşabilir ve hatta kadroların bir bölümünün, yenilenmeyi başaramayanların direnişiyle karşılaşılabilir.

Başka türden güçlükler de vardır. Bir yandan bilimsel-teknik devrimin gerçekleştirilmesi ve özyönetimin sağlanması için elverişli ekonomik ve politik koşulların yaratılması, uzun erimli ve çelişkili bir süreçtir. Bu alanda toplumsal üretimi etkilemenin en etkin araçlarını ve mekanizmalarını belirlemek, hem de bunu yönergelerle değil, dolaylı ekonomik yöntemlerle belirlemek kadar, yeni çalışmalarla ilgili ilkelerin dokunulmazlığını, bunların uygulanmasını ve bunlara uyulmasını politik bakımdan güvence altına

(1) Ekonomi ve sosyal alanı yönetmeyle ilgili yeni sistem bu belgelerle yasal olarak temellendirilmiş biçimde bütün ülkede Ocak 1987'de yürürlüğe girdi. Bu sistemin birçok ögesi yıllarca uygulanarak denendi ve artık ülkede geniş olarak bilinmektedir. (Not Red.)

almak da önemlidir. *Görevlerin sınırlarının belirlenmesini, devlet organları ile ekonomi organlarının hakları arasında denge kurulmasını biz, üretimin demokratikleştirilmesinde kilit öge sayıyoruz.* Burada sözkonusu olan santralizasyon ile desantralizasyon arasında yeni orantı kurmaktır. Şimdi merkez yönetim kurumlarının ekonomiyi operatif yönetme alanındaki yetkilerinin büyük kısmı özyönetim organlarına ve emek kolektiflerine verilmektedir. Ne ki, uygulamada kimi devlet kurumlarının yeniden eski yetkilerine sahip olmaya çalıştığı, kolektiflere verilen hakları geri almaya, bunların kaynaklarını, paralarını kendi malı gibi kullanmaya çalıştığı durumlar oluyor.

Öte yandan özyönetim organları, emek kolektifleri de yeni rolünü kolayca benimseyemiyorlar. Çünkü hak elde etmek başka şeydir, bu hakkı pratikte gerçekleştirmek başka şeydir. Burada önemli olan özyönetimin iç mekanizmalarının oluşmasıdır, ekonomi kadrolarının ve milyonlarca emekçinin çalışmalarında bunları kullanmalarıdır, yeni bilgi, alışkanlık ve deneyim edinmeleridir. Bunun için zaman gereklidir ve aynı zamanda bunu sağlamak için büyük çaba harcamak gerekmektedir.

Ama en önemli adım atılmıştır. *Bizim gelişmiş sosyalist toplumun maddi-tekniik temelini kurma görevlerini belirleyen net bir stratejimiz vardır. Biz toplumsal ilişkilerin yeniden kurulması yolunu, emekçileri bilimsel-tekniik devrimin ve özyönetimin gerçekleştirilmesine çekmenin biçim ve yöntemlerini biliyoruz.*

Bütün bunlar Bulgar Sendikalar Birliği'ni de yeni görevlerle karşı karşıya getiriyor. Şöyle sorular ileri sürülüyor: Yenilenmede sendikaların yeri ve rolü ne olmalıdır? İşlev ve faaliyetinin içeriği nasıl olmalıdır? Sendikaların parti, devlet, ekonomi ve özyönetim örgütleriyle ilişkileri nasıl olmalıdır?

Kuşkusuz sendikalar, ekonomik çalışma ve yönetme okulu olarak kalmaya devam ediyorlar. Ancak onların faaliyetinin içeriği, milyonlar için bir okul olarak oynadığı rol değişmektedir. Önceleri Bulgar Sendikalar Birliği genellikle emekçilerin yukardan, merkezden belirlenen planların yerine getirilmesine seferber edilmesi için çalışıyordu. Bu, geniş yığınların üretime aktif olarak katılmasının sağlanması, yığınların girişim ve aktifliğinin artırılması, sendika üyelerinin haklarının tam olarak savunulması, onların temsil edilmesi alanlarında geniş olanaklar sağlamıyordu. Şimdi bu olanaklar nesnel olarak artmaktadır. Bu, toplumsal gelişmede bizzat emekçilerin rolünün artmasıyla, Bulgar Sendikalar Birliği'nin en yığınsal demokratik örgüt olarak faaliyet gösterdiği emek alanında büyük değişikliklerin olmasıyla da bağlıdır.

Özyönetim koşullarında sendikaların yeri ve rolü nedir? Şimdi emek kolektifinin böyle bir yönetim için geniş hakları ve büyük ekonomik gücü vardır. Ortak çıkarlar ve ortak amaçlar temelinde emekçileri birleştiren

kollektif, devlet ile ekonomik ilişkiler kurmakta, planlamaya katılmakta, üretimi kendi başına örgütlemektedir, kendi mali kaynakları vardır, bunları ekonomik ve sosyal gereksinimlere göre paylaşır ve üretimin sonuçlarından da sorumludur. Görüldüğü gibi, şimdiye kadar sendikaların yerine getirdiği birçok görev, şimdi kollektife verilmektedir.

Sendikaların birçok görevinin kollektife verilmesi sonucunda sendikaların etkisinin sınırlarının daralacağı izlenimi doğabilir. Ama bu doğru değildir. Aslında bu sınırlar genişlemektedir, sendikaların uyguladıkları faaliyet biçim ve yöntemleri de çeşitlenmektedir. *Değişikliklerin özü ve derinliği şöyle ifade edilebilir: Sendikalar, dışardan emekçileri seferber etme çalışmalarından, yığınların çıkarlarına dayanan ve kollektifin öz-yönetiminin koşullarının yaratılmasını öngören örgütleme çalışmalarına geçmektedir.*

Böyle bir köklü değişikliğin gerekli olduğu, daha birkaç yıl önce, parti yeni stratejik çizgisini belirlemeye başladığı zaman görülmüştü. Bulgar Sendikalar Birliği'nin 1982'de yapılan 9. Kongresi'nde T. Jivkov konuşmasında şunu belirtti: « . . . Emek kollektifinin rolünün arttığı koşullarda Bulgar Sendikalar Birliği'nin rolü ve görevleri nasıl artacak? O zaman sendikalar ne yapacak? Hemen şunu açık ve kesin olarak belirtelim: İşte tam bu koşullarda sendikaların rolü şimdiye kadar görülmedik biçimde artacaktır.»⁽²⁾ Daha sonraları T. Jivkov, emek kollektifinin çalışmalarını örgütleyici olarak ve kollektifin özyönetim organları olarak sendikaların görevleriyle ilgili fikirlerini daha da açtı, geliştirdi.

Yapılan bu teorik saptamanın büyük önemi vardır. Bu, Bulgar Sendikalar Birliği'nin, bütün toplumumuzun özyönetime geçtiği aşamadaki çalışmalarının yeni içerik taşıdığını ortaya koyuyor, aynı zamanda sendikaların etkisinin sınırlarının genişleyeceğini, özyönetimin her düzeyinde kararlar alınmasında sendikaların konumlarının güçleneceğini gösteriyor. Bu görüşler, bizim tutumuzda da yenilikler yapılmasını gerektiriyor, çünkü sendikaların faaliyetinin içeriği yenileniyor ve politik sistemin öteki öğeleri ile sendikalar arasındaki karşılıklı ilişkiler daha geniş bir tabana oturuyor. İş Yasası'nda şunlar belirtiliyor: «Sendikalar, işçilerin genel toplantısını, kollektif yönetim organları için seçimleri, bu organların faaliyetlerini, işçilerin bu organlara katılması için eğitimini örgütlerler. Sendikalar, kollektif yönetim organlarıncı kararların hazırlanmasına ve kabul edilmesine katılırlar, bu kararların içeriğini sergilerler ve bu kararların yerine getirilip getirilmediğini kontrol ederler.»⁽³⁾

Böylece, *sendikaların örgütleme işlevleri somut ve zengin bir içerik kazanmakta, emekçileri yönetime katılmaya hazırlamada ve katmada başlıca etmen durumuna gelmektedir. Şimdi sendikalar özyönetimin ger-*

(2) Todor Jivkov, Seçilmiş yapıtlar, c. 33, Sofya, 1984, s. 115 (Bulgarca).

(3) İş Yasası, madde 43, Sofya, 1986, s. 24 (Bulgarca).

çekleşmesi için, kolektiflerin sosyalist mülkiyetin yetkili sahibi, bu mülkiyetin verimli kullanılması ve geliştirilmesinde çıkarı olan gerçek sahibi haline getirilmesi için gerekli koşulları yaratmakla görevlidirler.

Kollektif, özellikle özyönetime hazırlanmalıdır. Kendisine yönetimin öznesi olarak yeni deneyim, yeni bilinç ve yeni alışkanlıklar sağlayacak olan iyi bir okuldan geçmelidir. Bu yapılmadan, kolektif kendi faaliyetlerini planlayamaz, örgütleyemez, düzenleyemez ve kontrol edemez. *Kollektif ve emekçiler, beliren sorunları çözmeyi öğrenmekle ve bütün ekonomi için geçerli olan ekonomik koşullara dayanarak kendi çıkarlarını karşılamakla yükümlüdürler.* Genellikle ekonomi mekanizmasında ve İş Yasası'nda yansımaları bulan bu yönelim doğrultuları, kolektifi çıkarlarını karşılamak için harekete geçiriyor, çabalarını belirli alanlara yöneltmesini sağlıyor. Ancak sonul amaçları ve bunlara ulaşma yollarını, emekçiler kendileri belirliyor. Bir kez daha belirtiyim ki, bu ciddi bir hazırlık gerektirmektedir.

Mülkiyet sahibi olan devlet ile mülkiyeti kullanan kolektif arasında, emek kolektifleri ile işletmeler arasında karşılıklı ilişkilerde yeni ilke ve biçimlerin uygulanmasının çok büyük önemi vardır. Burada sözkonusu olan devlet siparişlerinin saptanması ve verilmesinde, üretimin düzenlenmesinin başlıca biçimi olarak ekonomik işbirliği anlaşmalarının bağlanmasında ve bunlara uyulmasında, yatırım sürecinde yarışma yönteminin uygulanmasında vb. karşılıklı diyalog mekanizmasının yerleşmesidir. Planların hazırlanması, ekonomik muhasebe, kendi kendini finanse etme, ücretlerin ve toplumsal fonların belirlenmesi ve dağılımı, kolektif organların yasal yetkileri üzerine bilgi sahibi olmayı gerektiriyor. Bunlar Bulgar Sendikalar Birliği'nin faaliyet göstereceği çok geniş alanlardır.

Sendikaların örgütlenme işlevi, emek kolektifinin özyönetimi için koşullar ve güvencelerin yaratılmasında da ortaya çıkmaktadır. Son yılların pratiği gösteriyor ki, bu son derece önemli ve karmaşık bir sorundur. Yukarıda da belirttiğimiz gibi, özyönetimin önkoşulları, genel kuralları belirleyen ekonomi mekanizması aracılığıyla merkezde oluşmaktadır. Ve sendikalar yalnız emek kolektiflerinde ötgüleyici rol oynamakla kalmıyorlar, özyönetimin ilkelerinin saptanmasına, bunun hak ve görevlerinin belirlenmesine de katılıyorlar. Aslında bu ilişkiler, tarafların çıkarlarıyla bağlıdır ve sendikalar toplumun, kolektifin ve bireyin çıkarlarını dile getirdikleri için, bunların düzenlenmesine de katılıyorlar. Sendikaların bu alandaki yetkileri İş Yasası'nda şöyle belirlenmektedir: «*Sendikaların katılımı olmadan emek, sosyal güvenlik ve emekçilerin yaşam düzeyiyle ilgili herhangi bir karar hazırlanamaz ve kabul edilemez.*» ⁽⁴⁾

Tarafların çıkarlarının birbirinden farklı olduğu, bunların çelişkili olduğu, resmi belgelerin hazırlanması sırasında, özellikle yeni ekonomi me-

(4) Agy, madde 36, s. 22.

kanizmasının biçimlendirilmesinde açık biçimde ortaya çıktı. Bulgar Sendikalar Birliği, toplumsal bir faktör olarak, varolan çelişkilerin giderilmesine, değişik kesimlerin çıkarlarının uyumlaştırılmasına ve özyönetim koşullarının yaratılmasına yardım etmektedir.

Sendikaların, özyönetim için gerekli koşulları oluşturma çalışmaları, hükümet kademelerinden çalışma ekiplerine kadar bütün düzeylerde sürdürülüyor. İş Yasası, Bulgar Sendikalar Birliği'ne, ücretleri belirlemenin, ekonomik muhasebeyi işletmenin, toplumsal fonlardan, çalışma programlarından yararlanmanın örgütlenmesiyle ilgili «iç kurallar»ı işleyip saptamaya katılma hakkı tanımaktadır.

Sosyal politikada yeni öğelerin yerleşmesi sırasında kaçınılmaz olarak kimi eksiklikler, hatalar oluyor. Belirlenen ilkeler tam ve doğru uygulanmıyor, bunlara önem verilmediği, hatta bunların çarpıtıldığı durumlar da oluyor. Devlet organlarının işletmelerin ve kolektiflerin haklarını çiğnemeye yeltedikleri, işletmeler ve kolektiflerin de devlete karşı yükümlüklerini yerine getirmedikleri zaman işte böyle durumlar oluşuyor. Böyle durumlarda Bulgar Sendikalar Birliği yeni yönetim ilkelerini, bunları kimin çiğnemeye yeltendiğine bakmaksızın, korur, savunur.

Sosyalizmde sendikaların temel görevi, toplumsal üretimin yönetilmesi işlerinde yığınları örgütlemek, onların girişkenliğini ve aktifliğini artırmaktır. Önceleri bunu sağlamak için kolektife dışardan etki yapmayı ön-gören araçlar, özellikle moral-politik nitelikli araçlar kullanılırken, şimdi genellikle doğrudan emekçilerin çıkarlarıyla bağlı ekonomik araçlar kullanılıyor.

Kollektifin hem işletmenin gerçek sahibi olarak hem de kendi kendini yöneten topluluk olarak yeni rolünü oynayabilmesi için, aynı zamanda özyönetim organlarının çalışabilmesi için ona toplumsal örgütleyici gereklidir. Bu alanda sendikaların kolektif adına karar alma hakkı yoktur, ama sendikalar, kolektifin karar almasına, sorumluluk taşımaya ve işletmenin gerçek sahibi gibi faaliyet göstermesine yardım etmekte yükümlüdürler. Bulgar Sendikalar Birliği, özyönetim organlarının çalışmalarını örgütleyiyor, bu çalışmaların demokratik nitelikli olmasını sağlıyor, kolektifin haklarının çiğnenmemesi, kolektifin kendi iradesi dışında birşeyler yapılmaması için, yasalarla tanınan yetkilerin kullanılması için sosyal güvenceler sağlanması için çalışıyor. Bunu sağlamak için bütün sendikal sistem alanında örgütsel-yapısal değişiklikler yapmak gerekti. Bu sistemin bütün organları ve halkaları kolektifte, kolektif aracılığıyla, kolektif için faaliyet göstermekle yükümlüdürler.

Sendikaların temsilcilik işlevi de genişliyor. Hem dikey hem de yatay ilişkiler belirli çıkarları yansıttığı için şimdi bu işlev daha büyük önem kazanıyor. Üretim araçlarının bütünsel, bölünmez kamu mülkiyeti olduğu koşullarda özyönetim devlet yönetimi işlerinin dışında bırakılamaz. Bu,

emek kolektifi ile merkez ve yerel yönetim organları arasındaki, çalışmaları karşılıklı diyalog ve anlaşmalara dayanan özyönetim organları arasındaki ilişkilerin nesnel olarak daha yüksek düzeyde olmasını, kolektifin ve emekçilerin sorunlarının, istemlerinin, bilinçlerinin düzeyinin de daha yüksek olmasını gerektiriyor. İş Yasası'nda şöyle deniyor: «Sendikalar, devlet organları ve toplumsal kuruluşlar önünde işçilerin ve emek kolektiflerinin çıkarlarını temsil ederler.»⁽⁵⁾

Ve sendikalar bu çıkarları sadece temsil etmekle kalmıyorlar. Onlar doğan sorunları zamanında, bilerek ve yetkili olarak değerlendiriyorlar, bu sorunlarla ilgili somut öneriler, projeler hazırlıyorlar, öngörülerde bulunuyorlar ve bunları yönetim organlarına görüşmek üzere sunuyorlar. Gerektiği zaman da bu organlara baskı yapıyorlar. Bu amaçla bütün ekonomi alanında ortak sendika organları oluşturuldu ve bütün sorunları genellikle işkolu sendikaları aracılığıyla aşağıdan yukarıya eriştirecek bir örgüt mekanizması kuruldu. Böylece, *Bulgar Sendikalar Birliği, önemli bir bağıntı kanalı ve toplumsal etkileşme etmeni haline gelmektedir.*

Entansif gelişmeye geçmek için herşeyden önce insanları bilimsel-tek-nik devrimi özümsemeye yöneltmek gerekiyor. Sendikalar, sosyalizmde bilimsel-tek-nik devrimi, halkın maddi ve manevi gereksinimlerini daha tam karşılamak için sosyalist devrimimizin temel ödevlerini çözmede güçlü bir bağlaşıklık olarak görüyorlar. Emek kolektiflerinin kendilerinin kullandığı kaynaklara, üretimin artırılmasıyla ilgili kararlar alma hakkına sahip olduğu koşullarda, sendikaların önemi daha artmaktadır. Bu, emekçilerin bilimsel-tek-nik ilerleme yönündeki çalışmalara, inisiyatif ve sosyalist girişimciliği körelten bürokratik engellerin ortadan kaldırılması savaşımına aktif olarak katılmasını sağlamak için ekonomik teşvikler getiriyor. İş Yasası, sendikaları bu alanda da geniş yetkilerle donatmakta, aynı zamanda sendikalara düşen görevleri de belirlemektedir.

Bilimsel-tek-nik devrim nitel bakımdan yepyeni sosyal sorunlar doğuruyor. Yeni, modern teknoloji, emeğin niteliğini, içeriğini, çalışma koşullarını, istihdam yapısını değiştiriyor. Bu da insanları birçok şeyi yeniden öğrenme zorunluluğuyla karşı karşıya getiriyor, işçiler arasındaki ilişkilerin değişmesine yol açıyor, kolektifteki moral havayı etkiliyor. Bu, olağanüstü önemlidir, çünkü sendikaların sosyal tabanı, onların temel görevleriyle (emekçilere özen göstermek ve onların çıkarlarını savunmak) bağlıdır.

Sosyalist toplum insancıldır. İnsana özen göstermek, bu toplumun temel niteliğidir. Bu, sosyalizmin, bilimsel-tek-nik devrimin olumsuz sonuçlarından kendini otomatik olarak koruduğu anlamına gelebilir mi? Elbette gelemmez. Ne var ki, sosyalist toplumun kapitalist toplum karşısında şöyle bir üstünlüğü vardır: Biz bilimsel-tek-nik devrimin olumlu yanlarından yararlanabiliriz ve olumsuz yanlarını da nötralize edebiliriz. Bunun için

(5) Agy, madde 5, s. 8.

programlama alanlarında muazzam çalışmalar yapmak, aynı zamanda bir dizi teknolojik sorunu ve insanlarla ilgili sorunu çözmek gerekmektedir.

Bulgar sendikaları bu alanda net bir çizgi izliyorlar. Hem işletme düzeyinde hem de bütün ülke çapında her teknik projeye sosyal proje eşlik etmektedir. Bu, yeni bulguların uygulanmasının doğurduğu sorunları çözmeye olanağı vermektedir. Bu nedenle işçilerin yeniden eğitimine ve yeni işe yerleştirilmesine özel bir dikkat ayrılmaktadır. Bu sorun, istihdamın sağlanmasıyla ilgili görevlerin belirlendiği İş Yasası'nda da çözüme bağlanmıştır. Devlet bu alanlarda gerekli koşulları yaratmaktadır ve bu amaçla yapılan bütün harcamaları karşılamaktadır.

Bilimsel-teknik devrimi her emekçinin savunduğu dava haline getirmek için Bulgar Sendikalar Birliği geniş olanaklara sahiptir ve değişik faaliyet biçimlerinden yararlanmaktadır. Yenilikçiler ve rasyonalizatörlerle, yığınsal teknik yaratıcılık sistemine katılanlarla, bilimsel-teknik devrimin başarılarını hızlı biçimde uygulama ekipleriyle vb. çalışmaları öngören bir sistem oluştu. Sendikalar sosyalist yarışmayı örgütüyorlar, bizde ve yurtdışında sağlanan öncü deneyimin yaygınlaşmasına yardım ediyorlar.

Sendikalar için çok önemli bir faaliyet alanı da emekçileri bilimsel-teknik devrime çekme, özellikle kafa emeği veren yeni emekçi kesimleriyle çalışmadır.

Özyönetim ve bilimsel-teknik devrim, sendikaların sosyal görevlerinin, emekçilerin çıkarlarını savunma görevlerinin içeriğinde de yeniliklere yol açıyor. Birincisi, işletmelerin ekonomik bağımsızlığının arttığı koşullarda sosyal sorunları çözmeye olanakları da genişlemektedir. Emek kolektifinin, işletmenin kârlarından ayrılarak oluşturulan kendi sosyal fonları vardır. Ve bu fonlar, bu işletmedeki sendika komitesinin ve kolektif yönetim organının önerisine uygun biçimde oluşturulmakta ve kullanılmaktadır. Böyle bir yöntem, birçok sorunu çözmeye, birçok gereksinimi karşılama, yemelerin kalitesini yükseltme, konut koşullarını iyileştirme, işyerinde durumu iyileştirme, dinlenme ve boş zamanlarını değerlendirme işlerini daha iyi örgütlemeye olanağı vermektedir. Başka bir deyişle, sendikalar, geniş sosyal faaliyet için, insanların gereksinimlerini karşılamak için maddi kaynaklara sahiptir. Örneğin, sendikalar her yıl 2,5 milyon insanın dinlenmesini örgütlemektedir. Yakın bir gelecekte böyle istekte bulunan herkese dinlenme olanağı sağlanacaktır. Konut yapımı artırılıyor, doğrudan işletmelerde bulunan poliklinik, satış mağazası ve atelye ağı genişletiliyor, kreşler ve çocuk bahçelerinin, kültür kurumlarının, spor ve turistik merkezlerin maddi temeli güçlendiriliyor,

İkincisi, emekçilerin haklarını savunmanın niteliği ve boyutları değişiyor. İş Yasası Bulgar Sendikalar Birliği'ne bütün ülke çapında çalışma hayatıyla ilgili yasaların uygulanıp uygulanmadığını denetleme, kişinin, kolektifin ve bütün toplumun çıkarlarını savunma yetkisi vermektedir.

Örneğin, işletmenin teknolojik yenilenmesi sürecinde iş güvenliğini garanti altına alarak, sendikalar işletmedeki proje çalışmalarını, inşaat işlerini, üretim potansiyelinin harekete geçirilmesini ve bu potansiyelin işletilmesini de kontrol etmektedir. Sendikalar, gerekli gördükleri durumlarda projeleri reddetme, yeni güçleri harekete geçirmeyi yasaklama, işletmenin ve makinelerin çalışmasını durdurma hakkına sahiptir. Şimdi devlet ile işletmeler, ana işletme ile ayrı ayrı şubeleri arasındaki ilişkilerin çıkar temeline dayalı ilişkilere dönüştüğü koşullarda sendikaların emekçilerin haklarını savunma görevleri artmaktadır. Aksi takdirde sendikalar görevlerini yerine getirmemiş olacaklardır. Bulgar Sendikalar Birliği, yasaların uygulanması için çalışıyor ve ortaya çıkan anlaşmazlıkları özyönetim organlarıyla birlikte çözüme kavuşturmaktadır. Böylece *sendikaların ayrı ayrı her işçinin hakkını koruma geleneksel görevi şimdi kolektifin ve bütün toplumun çıkarlarını koruma şeklinde genişlemektedir.*

Şunu da belirtmek iyi olur: Yaşamımızdaki köklü değişiklikler Bulgar sendikalarının önüne bütün faaliyetini daha da yetkinleştirme ve zenginleştirme görevini koymaktadır. Elbette hiçbir şey hazır ve mükemmel biçimde doğmuyor. Biz bilimsel-teknik devrimin gerçekleştirilmesine ve sosyalist özyönetimin kurulmasına katkıda bulunmaya çalışıyoruz.

Neoglobalizm politikasında antikomünizm

RİGOBERTO PADİLLA RUSH

Honduras Komünist Partisi (HKP)

Genel Sekreteri

80'li yılların başından bu yana emperyalizmin politikasında halkların içişlerine karışma, uluslararası ilişkilerde «yumruk yası»nı yeniden canlandırma yönünde bir artış olduğu açıkça gözlenmektedir. Grenada'nın küstahça işgali ve Lübnan'a yapılan saldırılar, ABD uçaklarının Libya kentlerine yaptığı korsanca akınlar, Nikaragua, Afganistan ve Angola halklarına karşı yürütülen ilan edilmemiş savaşlar, bu eğilimin belirtilelerinden yalnız birkaçıdır. ABD militaristlerinin Honduras'ı bir deneme sahası, Nikaragua halkına karşı bir atlama tahtası olarak kullanması da bu eğilimin bir göstergesidir. Bugünkü Washington yönetiminin gelişmekte olan ülkelerle ilgili dış politika stratejisinin temelini oluşturan «neoglobalizm» konsepti, emperyalizmin saldırganlığındaki artışın bir ifadesidir. Bu konseptin ideolojik kaynakları nelerdir? Bu konseptin politik özü nedir? Ve hangi sosyal güçlere hizmet etmektedir?

Her şeyden önce emperyalizmin önceki politikalarıyla neoglobalizm arasındaki bağa işaret etmek gerekiyor. Bu açıdan, bu konseptin adının önündeki «neo» edadı yerine «retro» edadının konulması daha uygundur. Neoglobalizm, daha geçen yüzyılda Washington'un batı yarımküresi üzerinde hegemonya «hakkı»nı ilan eden «Monro doktrini»nden başlayarak, ABD egemen çevrelerinin en gerici dış politika konseptlerinin bir sentezini oluşturmaktadır. Bu, aslında bir zamanlar ABD egemen çevrelerinin imparatorluk hevesleri ile saldırgan antikomünizmin birleşmesi sonucu ortaya çıkan, Amerikan emperyalizminin ideolojisinin ve politikasının çoktan ömrünü yaşamış biçimlerini yeniden canlandırma ve günümüzün koşullarına uygun duruma getirme denemesinden başka bir şey değildir.

İmparatorluk hevesleri ile saldırgan antikomünizmin birleşmesi sonucu oluşan strateji, nükleer şantajdan ve BMO'de hegemonyacılık oyunlarından saldırgan askersel bloklar çatıştırmaya ve «dünya jandarması» işlevini yürütmeye kadar en değişik yöntemlerle tüm savaş sonrası dönemde şu ya da bu biçimlerde uygulanmıştır. 70'li yıllarda, reel sosyalizmin konumlarının güçlenmesi, ulusal-kurtuluş hareketinin boy atması, emperyalizmin sömürge sisteminin tamamen çökmesi ve ABD'nin Vietnam'da yenilgiye uğraması gibi ilerici değişikliklerin olduğu koşullarda «soğuk savaş»tan gerginliklerin yumuşamasına geçilmesi, Washington'un imparatorluk stratejisini uygulama olanaklarını önemli ölçüde azaltmıştır. Latin Amerika'da yükselen antiemperyalist süreç de bu yönde etkide bu-

lunmuştur. Burada devrimci yükseliş artmış, Amerikan yanlısı gerici rejimlerin konumları önemli ölçüde zayıflamıştır. Bölgede ABD'nin katılımı olmadan, kuzey komşudan önemli ölçüde bağımsız, zaman zaman ise ona karşı faaliyet gösteren kapsamlı bir devletlerarası işbirliği sistemi oluşmuştur.

Bütün bunlar, emperyalizmin en gerici, şovenist ve militarist çevrelerinin hiç de hoşuna gitmemekteydi. Bunların 1980 yılında ABD'de Cumhurbaşkanlığı görevine getirilen temsilcisi açık saldırgan hegemonyacı bir programla ortaya çıkmıştır. Emperyalizmin uğradığı yenilgilerin intikamını almak, dünya sosyalizminin konumlarını zayıflatmak, ulusal kurtuluş hareketini baltalamak ve insanlığın doğal tarihsel ilerlemesinin yoluna engeller dikmek, bu programın ana görevleridir. Bu görevleri yerine getirmenin temel doğrultusu olarak militarizm yolu, nükleer tehlikeyi artırma, sosyalizm dünyasıyla askersel-politik çatışmayı tırmandırma ve geliştirmekte olan ülkelerde ilerleme ve demokrasi güçlerini boğma yolu seçilmiştir.

Önceki yönetim, özellikle erkte bulunduğu ilk dönemde genellikle politik yöntemlere dayanırken, Reagan daha ilk baştan sosyalizm dünyası karşısında üstünlük sağlamak ve kurtuluşunu kazanmış ülkelere Amerikan emperyalizmine boyun eğdirmek amacına ulaşmada başlıca yöntem olarak açıkça askersel güce bel bağlamaktadır. Daha 1981 yılının başında Washington yönetimi «uluslararası terörizmle savaşım» kampanyasının başlatıldığını ilan etmiş ve bizzat devlet terörizmi politikasına yönelmiştir. İdeolojik planda bu kampanya, antikomünizmin bir biçimi olarak ve Carter'in «insan haklarını savunma» kampanyasına oranla daha saldırgan bir kampanya olarak kullanılmak istenmiştir.

Daha sonraları çok daha ileri gidildi. 1983 yılında, ABD, pratikte egemen devletlerin içişlerine doğrudan karışma durumuna gelen «demokrasi ve kamu diplomasisi» programını yürürlüğe koydu. Yıkıcı gizli servislerin harcamaları hızla artırıldı. Terörizme karşı savaş için başında ABD Devlet Başkanı Yardımcısının bulunduğu özel bir grup oluşturuldu. Beyaz Saray, dünyada, özellikle Birleşik Amerika'nın «arka bahçesi» Karayiplerde ve Latin Amerika ülkelerinde «düzeni sağlamak» için her yola başvuracağını ilan etti. Bu politikanın amaçları arasında Küba ile Nikaragua en başa alındı. Aynı zamanda, Latin Amerika'da ve öteki bölgelerdeki halk düşmanı rejimlere ABD'nin sağladığı «yardım»lar artırılmaya başladı. Bundan da öte, ABD Devlet Başkanı'nın Şubat 1985'te Kongre'ye sunduğu «Ülkenin durumu» raporunda ABD'nin Afganistan'dan Nikaragua'ya kadar her yerde gericiğin karşıdevrimci çıkışlarını açıkça desteklemek niyetinde olduğu belirtildi. Böylece, «neoglobalizm» doktrini politikanın resmen onaylanan bir doğrultusu olarak, egemen devletlerin içişlerine, bunlardaki düzeni alaşağı etmek de dahil, zora başvurarak karışmanın temeli olarak biçimlendi.

Bu doktrinin sosyal anlamı ve politik rolü, bugün emperyalizm ile ge-

lişmekte olan ülkeler arasındaki ilişkileri belirleyen çelişkiler ışığında açıkça görülmektedir. Bir yandan insanlığın çoğunluğunu oluşturan halkların yaşamında karmaşık bir sosyal-ekonomik dönüşümler süreci, Asya, Afrika ve Latin Amerika devletlerinin dünya politikası üzerindeki etkisinin giderek artması söz konusudur. Öte yandan, gelişmekte olan ülkelerin acımasız sömürülmesi ve soyulması, emperyalizm sisteminin varlığının koşulu olarak, onun militarist hazırlıklarının önemli finansman kaynağı olarak, tekellerin sosyal manevra etmeni olarak kalmaya devam etmektedir. İşte bu nedenle, bu ülkelerin haklarının toplumsal ilerlemesini engellemek için emperyalistler elden geleni yapmaktadırlar. M. S. Gorbaçov'un 1986 yılı sonundaki Hindistan gezisi sırasında belirtmiş olduğu gibi «neoglobalizm konsepti tam da bunun için icat edilmiştir. Bu konsept günümüzde sömürgeciliği ve militarizm politikasının en genel ifadesidir». (1)

Bu konuşmada neoglobalizm ayrıntılı biçimde nitelendirilmektedir. Kanımızca bu, söz konusu neoglobalizm olgusunun analiz edilmesine önemli ölçüde yardımcı olmaktadır. Neoglobalizm politikasının maddi desteği ve vurucu gücü uluslararası tekellerdir. Bu, gelişmiş kapitalist ülkelerin gelişmekte olan ülkelerin ulusal zenginliklerini, kaynaklarını çekişip almada kullandığı bir mekanizmadır. Her tür yönetime başvurular. Kimi devletleri öteki devletlere karşı kışkırtmak, ortaya çıkan çatışmaları körüklemek, beğenmedikleri rejimlere karşı silahlı operasyonlar ve devlet terörizmi buna dahildir, her türden «Contralar»ın, bölücülerin ve teröristlerin eğitimi, silahlandırılması ve finanse edilmesi, ekonomik abluka ve borçlar boyunduruğu da bunun içindedir; değişik türden politik ve ideolojik alandaki yıkıcı faaliyetler ve komplolar, çeşitli ülkelerdeki iç politik savaşıma müdahale ve ilerici rejimleri içeriden yıkmaya yönelik öteki girişimler de hep buna dahildir.

Bütün bunları biz hem Orta Amerika'da ve Güney Amerika'da, hem Güney Afrika'da hem de Güney-Doğu ve Güney Asya'da küçük devletlere karşı uygulamalarda görmekteyiz. Neoglobalizm, gerçek biçimiyle işte böyledir. Onun hakkında bütün öteki söylenenler, ideolojik ambalajdır. Bunlara işaret eden M. S. Gorbaçov daha sonra şöyle demiştir: «Genç devletlerin şu ya da bu gelişme temposunu sağlaması, geçmişin kalıtı olan güçlerin giderilmesinde ve yeni ortaya çıkan görevlerin üstesinden gelmedeki başarıları büyük ölçüde bu devletlerin neoglobalizme, dünya ölçüsünde ilerlemenin önündeki bu en büyük kötülüğe gereği gibi karşı koyabilmelerine bağlıdır. Gerçekten global silahsızlanma ve gelişme sorunlarının çözümü de buna bağlı olacak, yeni politik dünya düzeni ve ekonomik dünya düzeni fikrinin pratikte gerçekleştirme perspektifleri de bununla bağlıdır». (2)

(1) «Pravda», 28 Kasım, 1986.

(2) Agy.

Neoglobalizmin kurbanlarından biri durumundaki bir ülkede faaliyet gösteren partimizin deneyimi bu değerlendirmeleri ve sonuçları tamamen doğrulamaktadır. Neoglobalizme karşı savaşım, benzeri duruma düşürülen öteki ülkeler gibi, Honduras'ın gelişmesi için de zorunlu önkoşuldur. Ve bu savaşım en başta «neoglobalizm» stratejisinin bütününe sinmiş olan antikomünizme karşı yönelik olmalıdır. Neoglobalizm, tamamen haklı olarak, gelişmekte olan ülkelerin sorunlarına uygun biçimde hazırlanan anti-komünizm stratejisi olarak nitelenebilir. Antikomünizm burada hangi somut işlevler görmektedir?

Her şeyden önce, neoglobalizmin özü bakımından sömürgeci eylemlerini haklı göstermeye, aklamaya yönelik savuncu bir işlevi söz konusudur. Emperyalizmin gelişmekte olan ülkelerin halklarının özgürlüğüne ve egemenliğine karşı bugünkü saldırıları «komünizm tehlikesinden koruma» adı altında gerçekleştirilmektedir. Nitekim, sosyalist devletlerin Latin Amerika ülkeleriyle karşılıklı ilişkilerinde tek alan yoktur ki, neoglobalistler bu «tehlike»nin izlerini görmesin. İster uluslararası ticaret olsun, ister Sovyet balıkçı gemilerinin Güney Atlantik'de ringa avlaması, ya da sosyalist ülkelerin başkentlerinden varyete konserlerinin naklen yayınlanması olsun, neoglobalistler her yerde Moskova'nın ya da Havana'nın «parmağını» görmektedirler. Latin Amerika ülkeleriyle imzalanan her işbirliği anlaşması, bölgenin savaşan halklarına sosyalizmin her destek eylemi, «müdahale» sayılmaktadır. Grenada'nın özgürlüğünü ayaklar altına alanların, Latin Amerika'nın öteki ülkelerindeki ilerici güçlere karşı «haçlı seferi» başlatanların kullandığı ideolojik paravanayı da bu tür uydurmalar oluşturmaktadır.

Bilindiği gibi, antikomünistler kendi uydurmalarını doğrulamaya çalışırken, en başta SSCB'nin kurtuluş hareketleriyle dayanışmasını ileri sürmektedirler. Bu konuda ne denebilir? Birincisi, SBKP ve Sovyet hükümeti «devrim ihracı»na karşı çıkmaktadır, her zaman her devrimin halkların kendi iç işi olduğunu vurgulamaktadır. İkincisi, özgürlüğü ve bağımsızlığı için savaşan halkları desteklemek, BMO'nün resmi belgelerinde belirlendiği gibi, bugünkü uluslararası devletler hukukunun kurallarına tamamen uygun düşmektedir. Üçüncüsü, SSCB böyle bir desteği hiçbir zaman ve hiç kimseye dayatmamış, savaşan halkların meşru temsilcilerinin ricası üzerine bu desteği sağlamış ve sağlamaktadır. SBKP'nin 27. Kongresi'nde yeniden vurgulanan ilkesel politik rota budur. Bu rota, gelişmekte olan ülkelerin içişlerine karışmaya yönelik her girişimin karşısında yer almakta, bu ülkelerin bağımsızlık ve egemenliklerinin, ekonomik ve sosyal ilerlemelerinin güçlenmesine yardımcı olmaktadır. Antisovyetizmin, emperyalist neoglobalizm stratejisinin ideolojik silahı durumuna getirilmesinin ana nedeni işte tam da budur.

«Moskova'nın parmağı» uydurmalarına gelince, bunlar dünya kamuoyunun dikkatini gelişmekte olan ülkelerin içişlerine karışmaların ger-

çek, emperyalist kaynaklarından başka yerlere çekmeye hizmet etmektedir. Antikomünizm perdesi arkasına gizlenerek, devrimci-demokratik güçler üzerindeki politik ve askersel baskılar artırılmakta, özellikle Nikaragua, Salvador, Libya, Angola'ya vb. karşı saldırgan planlar uygulamaya konmaktadır. Neoglobalizm askersel üsler ve dayanak noktalarından oluşan kapsamlı bir sisteme dayanmaktadır. ABD'nin 32 devlette 1.500'ün üzerinde askersel üs ve tesisi vardır ve sınır ötesinde 500 binden fazla asker ve subay bulundurmaktadır.

Honduras'ın bu sistem içinde aldığı yer hiç de son sırada değildir. Washington buradaki stratejik önem taşıyan bölgelerde bu arada Palmerola'da her tür savaş uçağının iniş yapabildiği askersel üslerinin yanısıra, iki radar istasyonu ve benzeri tesisler bulundurmaktadır. Askersel operasyonların cephe gerisi için gerekli altyapı genişletilmektedir. ABD kara, hava ve deniz kuvvetlerinin sürekli manevraları işgalin yeni bir biçimi durumuna gelmiştir. Yalnız Palmerola'daki üste 1.000 Amerikan askeri bulunmakta ve en «hareketli» dönemlerde bunların sayısı 1.700'e çıkmaktadır. 1982'den bu yana yaklaşık 70 bin Amerikan askeri «iklime alışmak» ve Orta Amerika'da silahlı operasyonlar yürütmeye hazırlanmak için Honduras topraklarında manevralara katılmıştır. Pentagon ülkemizi fiilen kontrolünde tutmaktadır. Pelmarala'daki ABD üssünün komutanının etkisi, Honduras Silahlı Kuvvetler Komutanının etkisinden daha büyüktür. ABD Büyükelçiliği neredeyse hükümet kadar yetkiye sahiptir.

Honduras'ın Nikaragua ile sınır bölgelerinde toplanmış bulunan Somozacı binlerce haydut da işgale katılmaktadır. Washington, karşı devrimci grupların sayısını artırarak ve bunlara bol keseden para ve silah sağlayarak, Honduras egemen çevreleri ve öteki Orta Amerika devletlerinin hükümetleri üzerinde ek baskı araçları yaratmaktadır. Bunda CIA'ya özel bir rol verilmektedir. CIA, ilerici militanların fiziksel olarak yokedilmesi de dahil terörist yöntemler uygulamakta, etnik ve dinsel çatışmalar kışkırtmakta, komşu ülkelerde ekonomik sabotajlar örgütlemektedir.

Politik ve askersel araçların yanısıra, ideolojik bozgunculuk da neoglobalizmin silahlılığında önemli bir yer tutmakta ve bu ideolojik kışkırtmalar emperyalist stratejinin propagandasında en önemli araçlarından biri olarak görülmektedir. Washington, antikomünist propaganda ile askersel-politik eylemleri birleştirerek, gelişmekte olan ülkelerdeki moral saygınlığını yeniden artırmayı, bu ülkelerin kamuoyunu kendi saldırgan rotasını destek için kazanmayı ve halkları antikomünizm ruhunda işleme çabalarını hızlandırmayı umut etmektedir.

ABD'nin genel olarak uluslararası gerginlikleri artırma rotasını gerçekleştirme süreci içinde gelişmekte olan devletler bölgesel çatışmaların içine çekilmektedir. Bu devletler bunun bedelini kaynakları tüketen silahlanma yarışının ağır yüküyle, Washington'a bağımlılığın artmasıyla ve

ulusal egemenliklerinin zedelenmesiyle ödemektedirler. Üstelik anti-komünizm geliştirmekte olan ülkelerin militarizasyonunu teşvik etmekte, bu da «neoglobalizm» stratejisinin başka bir önemli işlevini oluşturmaktadır.

Söz konusu ülkelerin toplam askersel harcamaları, artış tempoları bakımından, NATO'nun benzer harcamalarını bile aşmıştır. Örneğin, Orta Amerika'da bunalımlı durumun derinleştiği yıllarda silah miktarı, toplam olarak 10 kat artmıştır. Genel olarak ise geliştirmekte olan ülkelerin Gayri-safi Milli Hasıla toplamının % 6 kadarı askersel harcamalara giderken, sağlık alanına ancak % 1, eğitime de % 2,8 kadarı ayrılmaktadır. Ve sonuçlar ortadadır: Bu devletlerde ortalama ömür gelişmiş ülkelerden 17 yıl daha düşüktür. (Orta Amerika'da ise 30 yıl); çocuk ölümlü 10 kat fazladır; kişi başına düşen eğitim harcamaları yaklaşık 15 kat daha azdır.

Militarizasyon geliştirmekte olan devletlerin ekonomilerine gelişmiş sanayi ülkelerinin ekonomilerine oranla çok daha ağır yükler getirmektedir. Askersel harcamalar geliştirmekte olan devletlerin ulusal gelirlerindeki zaten düşük olan birikimlerin payının doğrudan azalmasına yol açmaktadır. Yine bizim ülkemizden örnek verelim. Honduras'ın bütçesinin onda biri askersel harcamalara gitmektedir. 70'li yılların sonundan bu yana Honduras'ın silahlı kuvvetler mevcudu iki katına çıkmıştır. Bu gelişmelerin ışığında şu veriler, özellikle korkunç bir tablo sergilemektedir: Honduraslıların üçte biri aşırı sefalet koşullarında yaşamakta, aktif nüfusun % 40'ı işsiz bulunmakta, çocuk ölümlü oranı son derece yüksek sınırlara tırmanmakta, çocukların % 5'i beslenme yetersizliği çekmekte, halkın % 54'ü okuma-yazma bilmemektedir. Washington'un «komünizm tehlikesi»yle savışıyla gereğiyle gerçekleştirdiği işgalci heveslerin bedelini halkımız işte böyle ödemektedir.

Neoglobalizmin ideolojisinde antikomünizm çok önemli bir yer kazanmakta, bütün dünyada «özgürlük»ün yerleşmesi belgisiyle donanmaktadır ki, bundan kuşkusuz, en başta sermayenin özgürlüğü anlaşılmalıdır. Bu misyonun başlıca taşıyıcıları uluslarötesi tekellerdir. Bu tekeller geliştirmekte olan ülkelerin ekonomilerine geniş çapta girmiş bulunmakta, bu ülkelerin sanayi üretiminin ve dış ticaretinin yaklaşık % 50'sini kontrolünde tutmaktadırlar. Uluslarötesi tekellerin faaliyetlerinde ete kemiğe bürünen antikomünizm, geliştirmekte olan ülkelerin politikası üzerindeki etkisini artırmaya, bu ülkelerdeki sosyal süreçleri etkilemeye çalışmaktadır. Bu nasıl olmaktadır?

Emperyalizmin ideologları askersel güce bel bağlamakla birlikte, sosyal bakımdan bunun güvenilir bir dayanak olmadığını hesaba katmadan edemezler. Deneyim göstermektedir ki, şiddet politikası, şu ya da bu ülkede gericiğin zaferini sağlayabildiği durumlarda bile, devrimci hareketlerin ortaya çıkmasına neden olan sosyal nedenleri yokedecek durumda değildir: Geçici yenilgilerden sonra devrimci hareketler kaçınılmazlıkla yeniden canlanmakta ve güçlenerek geliştirmektedir. Bu nedenle, neo-

globalizmin stratejistleri şiddet yöntemlerine başvururken, aynı zamanda halkların gelişme koşullarını emperyalizm açısından olumlu yönde etkileyecek bir politika uygulamakta, gelişmekte olan ülkelerde sosyalist eğilimleri boğan «barışçı» savaşım biçimlerini de uygulamaktadır. Bu durumlarda antikomünizm, halkların kapitalist olmayan gelişme yolunu mayınlamakla görevli bir tür «olumlu» sosyal programlara bürünmektedir.

Sömürücü doğalarını değiştirmemekle birlikte tekeller, örneğin, «üçüncü dünya»da üretim güçlerinin belirli ölçüde modernizasyonuna gerek olduğunu kabul etmek zorunda kalmakta, bu yapılmadan kapitalist düzenin konumlarını güçlendirmenin olanaksız olduğunu bilmektedirler. Tekeller halkların ulusal ekonomiyi geliştirme istemine kendilerini uydurmaya çalışmaktadırlar. Bundan da öte, uluslarötesi tekellerin kendi çıkarları, üretimin bugünkü düzeyinde, at oynattıkları ülkelerde ekonomi mekanizmasının iyileştirilmesini gerektirmektedir. Hem devlet kanallarından hem de özel kanallardan sermaye ihracı, bu ülkelerin sınırları içinde sermayenin iyi işlemesi için belirli koşulların yaratılmış olmasını gerektirmektedir. Bu ülkelere kredi verilmesini, teknik yardım sağlanmasını teşvik eden kimi etmenler, bunlardır. Kapitalizmin kök salmış olduğu yerde onu desteklemek, zayıf olduğu yerde de onu geliştirmek söz konusudur. Bu biçimde hareket ederek tekeller, sosyal reformları gerçekleştirme girişimini ilerici güçlerin elinden almayı, onlara toplumsal gelişmenin kendi doğrultusunu dayatmayı planlamaktadırlar.

Uluslarötesi tekeller Latin Amerika'da kendi sosyal politikalarını çizmeye çalışmaktadırlar. Uluslarötesi tekeller bu kıtanın ekonomik yapılarına öylesine sızmışlar, kendi çıkarlarıyla yerli oligarşinin çıkarlarını öyle sıkı şekilde örmeyi başarmışlardı ki, bugün bu ülkelerde toplumsal gelişmenin özelliklerini belirleyen, yabancı tekellerle yerli burjuvazinin kimi ilişkilerini yumuşatan bir iç faktör durumuna gelmiş bulunmaktadırlar.

Neoliberalizm kendisini temsil eden değişik politik güçlerin desteklenmesine, yalnız bunların antikomünizme yatkınlık göstermeleri koşuluyla yanaşmaktadır. İç ve dış gericiliğin iş ve eylem birliği, yerli ve yabancı sermayenin belirli karşılıklı ödünleri, devrimci harekete karşı koyabilme amacıyla gidilen uzlaşmalar, hep buradan kaynaklanmaktadır. Neoliberalizmin ideologları kapitalist ilişkilerin istikrarını, hatta bağımlılık ilişkilerinin istikrarını sağlamak için gelişmekte olan ülkelerdeki öncelikli çevrelerle stratejik bağlaşıklığa yönelik ortak platform bulma çabalarını aktifleştirmişlerdir. Örneğin, Honduras'da bu çevreleri, ABD büyükelçiliğinin direktifleri doğrultusunda faaliyet yürüten Ulusal Parti'nin en gerici kesimi temsil etmektedir.

ABD'nin, Orta Amerika ve Karayip ülkelerinde kendini «demokratikleşme» taraftarı olarak gösterme çabalarını biz tam da bu açıdan ele almaktayız. Latin Amerikalıları Haiti'de Duvalier diktatörlüğünün devrilmesine, Guatemala'da sivil hükümetin işbaşına gelmesine ve bölgedeki

öteki devletlerde meydana gelen demokratik gelişmelere Washington'un sözde yardımcı olduğuna ikna etmeye yönelik demagoji kampanyası da bununla bağlıdır.

Ama yaşam şunu göstermektedir: Emperyalizmin politikası hangi maskeyi takarsa taksın, eninde sonunda her zaman demokrasiye ve ilerlemeye karşıdır. Gelişmekte olan ülkeler ekonomik bakımdan uluslararası tekeli sermayeye bağımlıdır. Bu nedenle bu ülkelerin ekonomileri sürekli olarak yeniden sömürü ve bağımlılık ilişkileri üreten kapitalist yasaların ağırlıklı etkisi altında faaliyet göstermektedirler. Uluslarötesi tekellerin başlıca amacı aşırı kâr sağlamak olduğu için, onların yayılması, bu ilişkileri yalnız güçlendirmektedir. Nitekim, dev tekellerin fiyat spekülasyonları sonucu gelişmekte olan ülkeler her yıl 50–100 milyar dolar yitirmektedirler. Dünyadaki en büyük 10 tekelden sekizi Amerikan tekeldir ve bunlar gelişmekte olan dünyaya yatırdıkları her dolardan 4 doların üstünde kâr sağlamaktadır. Oysa ortalama olarak tekeller 1 dolardan 2,4 dolar kâr elde etmektedirler.

Gelişmekte olan ülkelerin borç yükü artmaktadır. Bunların toplam dış borçları 1 trilyon dolar gibi astronomik bir rakama ulaşmıştır. Şu ilginç olgu bugün artık kimseyi şaşırtmamaktadır: 1978–1984 yılları arasında Latin Amerika borçlarının ve borç faizlerinin hesap numarasına, bu dönemin sonundaki toplam borçlara eşit bir miktar ödemiştir, bu arada borçlar ise 1985 yılı sonuna doğru iki katına çıkarak, 370 milyar doları bulmuştur. Bunun 3 milyar doları Honduras'a düşmektedir. 4 milyonluk nüfusu ve 800 milyon dolar bütçesi olan bir ülke için bu, halkın sırtına yeni ağır yükler getiren muazzam bir borç miktarıdır.

Kaba kuvvet ve demagojik manevralar, emperyalizmin neoglobalizm politikasını doğuran antikomünizm için öteden beri tipik nitelikler olmuştur. İlerici güçler bu politikaya karşı koyuyorlar. Bu politikaya karşı koyuşta sosyalist devletler son derece büyük bir rol oynuyorlar. Bu devletler, gelişmekte olan ülkeler halklarının emperyalizmin işgalci politikasına ve uluslarötesi tekellerin ezgisine karşı, ulusal bağımsızlığın güçlenmesi, uluslararası ilişkilerin eşitlik ve demokrasi temellerinde yenibaştan düzenlenmesi için yürüttükleri haklı savaşımı ardıcıl bir biçimde destekliyorlar. SBKP 27. Kongresinde öne sürülen kapsamlı uluslararası güvenlik sistemi kurulmasına ilişkin öneriler, bu savaşımın amaçlarına özellikle yakındır. Bu öneriler, her halkın kendi gelişme yolunu ve biçimlerini özgürce seçme hakkının dünya çapında sağlanmasına, bunlara dıştan saldırı olmayacağı konusunda etkin güvencelerin getirilmesine ve ekonomik güvenlik ilkelerinin gerçekleştirilmesine yönelik önlemleri öngörmektedir. Neoglobalizm politikasına karşı koyuşta önemli etmenlerden biri de bağlantısızlar hareketidir. Bu, geçen yıl yapılan Harare Bağlantısız Ülkeler 8. Konferansında açıkça görüldü. Konferans, emperyalizmin gelişmekte olan devletlerin işlerine karışma girişimlerine kararlılıkla karşı çıktı.

Neoglobalizme karşı savaşımında komünist ve işçi partileri aktif bir rol oynuyorlar. Kanımızca bu savaşım komünistlerin faaliyetlerinde ulusal çıkarların savunulması ile bugün emperyalizmin global strateji düzeyine yükselttiği antikomünizme karşı koyuşun daha etkin birleştirilmesini gerektirmektedir. Honduras Komünist Partisi'ne gelince, biz egemenliğimizi ve ulusal onurumuzu yeniden elde etmek için ülkenin tüm demokrat, yurt-sever ve devrimcilerinin birliğini sağlamaya çalışıyoruz. Ve biz her şeyden önce ABD ile gizli anlaşmaların feshedilmesini, işgal birliklerinin Honduras topraklarından çekilmesini ve Somozacı haydutların sınır dışı edilmesini sağlamak gerektiğine inanıyoruz. Komünistler, cumhuriyetin anayasasının özüne ve sözüne saygı gösterilmesi, Honduralıların iradelerini dile getirme ve ulusal egemenliğin ve demokratik hakların savunulması, ülkenin ilerleme yolundan yürümesi için her eyleme başvurma hakkı uğrunda ardıcıl bir savaşım yürütüyorlar.

Halkların 20. yüzyılda yaşadığı toplumsal felaketler zincirinde, anti-komünizmin parmağının olduğu felaketler en korkunç felaketler arasında yer almaktadır. Rusya'da Sovyet erkinin doğuşu yıllarındaki ve daha sonra devrimlerin gerçekleştirildiği öteki ülkelerde karşıdevrimci terör; Alman faşistlerinin ve Japon militaristlerinin işgal savaşları; savaş sonrası dönemde sömürgecilerin ulusal-kurtuluş hareketlerini bastırırken işlediği soykırım, bütün bunlar antikomünizme dayanan emperyalist politikanın sonuçlarıdır. Bu politikanın günümüz koşullarındaki devamı olarak neoglobalizm, emperyalizmin nükleer silahlanma yarışına, dünya egemenliğine ve sosyal ölç almaya yönelik genel çizgisinin organik bir parçasıdır. Neoglobalizm ne kadar daha tehlikeliyse, ona karşı savaşım da o kadar daha günceldir.

Yığınlar arasında derin kökler

ANDONIS AMBATIELOS

Yunanistan Komünist Partisi MK Politik Büro üyesi

Yunanistan'da komünistlerin emekçi halk arasında önemli bir etkisi vardır. Bu saygınlığın kaynakları nelerdir? Yunanistan Komünist Partisi çalışmalarında kime dayanmaktadır? Yunanistan'da Komünist Partisi'nin yerini ve rolünü anlamak için önce bu sorunlara yanıt verilmelidir.

Partimizin esas toplumsal tabanı işçi sınıfıdır. Son yirmi yıl içinde işçi sınıfının sayısal gücünde hızlı bir artış oldu. İşçi sınıfı bugün ülke işgücünün mutlak çoğunluğunu oluşturmaktadır (%/o 50,5) 1.790.000 fabrika ve büro emekçisi içinde, sanayi proletaryasının sayısı yaklaşık 950.000'dir (%/o 53). Bunun 500.000'den fazlası büyük işletmelerde çalışmaktadır. 700.000 kişi hizmetler alanında istihdam edilmektedir. Eve, parça başı ödeme ile iş verilmesi yaygındır. Yunan proletaryasının şanlı gelenekleri arasında ivedi ve uzun erimli amaçları için, sekiz saatlik işgünü ve adil çalışma yasaları için uzun yıllar süren savaşımın deneyimi bulunmaktadır. 1918 yılında Komünist Partisi'nin ve Yunan Genel Emek Konfederasyonu'nun kurulması, öncü proletaryanın tarihsel misyonunun bilincine ulaştığının kanıtı oldu. Daha 1925 yılında, parlamentoya 10 komünist milletvekili girdi.

Sömürücülere karşı savaşım (bunlar kendi bencil çıkarlarını korumak amacıyla uluslararası sermayenin ajanları haline gelmişlerdi) Yunan emekçi halkının politik bilincinin hızla gelişmesini getirdi. 1936–1941 yılları arasındaki faşist diktatörlük altında çektiği tüm acı ve zorluklara karşın, komünistler, İkinci Dünya Savaşı sırasında Avrupa'nın en geniş direniş hareketlerinden birini biçimlendirmeyi ve bunun başını çekmeyi başardılar. Yunan proletaryasının bugünkü olgunluk ve savaşkanlık düzeyine ulaşmasındaki öteki kilometre taşları ise şöyle sıralanabilir: 1946'da patlayan iç savaş, İngiliz-ABD saldırısına karşı direniş, albayların yedi yıllık (1967–1974) diktatörlüğüne karşı demokrasi uğrunda verilen savaşım

Andonis Ambatielos ticari filoda çalışan bir denizciydi. İkinci Dünya Savaşı öncesinde onun girişimi ile Tüm Yunan Denizciler Federasyonu kuruldu. Ambatielos bu federasyonun sekreterliğine seçildi. Faşizme karşı savaşımında aktif yer aldı. 1947'de, iç savaş sırasında tutuklandı ve ölüme mahkum edildi. Halkın baskısı sonucunda yetkililer ölüm cezasını müebbetle çevirmek zorunda kaldılar. 1964 yılında serbest bırakıldı. 10 yıl sonra cunta tarafından tekrar tutuklandı ve cezaevinde işkenceye uğradı. 1969 yılından bu yana YKP MK, 1972 yılından bu yana da Politik Büro üyesidir.

ve nihayet, 1970'lerde gerçek değişimler için gösterilen eylemler. Proletaryanın yükselttiği belgiler ise şunlardır: Ülkenin halkın çıkarları doğrultusunda bağımsız ekonomik gelişmesi, emperyalist müdahalelerden kurtuluş, ulusal bağımsızlık ve Balkanlar'da, Doğu Akdeniz'de ve tüm dünyada barış.

Komünistler en örgütlü ve kararlı proleterler arasında sağlam konumlar kazanmışlardır. Sendikalı 600 bin fabrika ve büro emekçisinden % 40'ı YKP tarafından desteklenen ESAK-S'in (1) çatısı altında toplanmıştır. Komünistler hemen hemen tüm yerel federasyonların ve işçi sendikalarının yönetimlerinde yer almakta, bunların birçoğunun yönetiminde çoğunluğu oluşturmaktadır.

1980'li yılların başında sendikal hareket iki ana akım halinde belirdi: Sol akım, partimizden esinlenmektedir; sağ akım, sendika bürokrasisi tarafından desteklenmekte ve Yunan Genel Emek Konfederasyonu'nun yönetimini elinde tutmaktadır.

Sözkonusu konfederasyonun 1983 yılındaki 22. Kongresi'nde ESAK-S'in delegeleri en büyük ağırlığa sahiptiler. Ancak, sağın bir kesimi ile birleşen ve tutucu sendika ağalarını satın alan PASOK (2) denetimindeki birliğin temsilcileri, güçler dengesini kendilerinden yana çevirdiler ve yeni yönetimdeki 45 sandalyeden 26'sını kazandılar. Hükümetin Ekim 1985'te «kemerleri sıkma politikası»nı açıklamasından sonra reformistler etkilerini yitirmeye başladılar. Ellerindeki sandalye sayısı 26'dan 19'a düştü. Şu anda çoğunluğu ESAK-S yanlıları ve öteki radikal önderler oluşturmaktadır. İşte tam da bu noktada hükümet şimdiye kadar tanık olunmamış bir adım attı ve işe yargıyı karıştırdı. Bağımlı hakimlerden oluşan bir kurul, konfederasyonun seçilmiş yönetimini geçersiz ilan etti. Hükümete itaat edecek kimselerden yeni bir organ oluşturuldu ve yeni bir kongreye gidilmesi talimatı verildi. Böylece öteki sendikaların iradesi çiğnendi ve bu sendikaların hiçbir şekilde temsil edilmedikleri, Konfederasyonun «23. Kongresi» adı altında bir oyun sahnelendi.

Ne ki, Komünist Partisi'nin kadroları, üyeleri ve yandaşları sendikalardaki etkilerini yitirmediler. Bu işçi sınıfının, idari baskı, engelleme ve zorluklara karşın, emekçi halkın hakları için verdiği savaşımın başını çekebilmesini sağladı. Bu olgu, 1980'li yılların ilk yarısındaki grevlerin artışı yanında kendini ortaya koymaktadır. (3)

1987'nin ilk aylarında grev hareketinde güçlü bir yükseliş oldu. Grevler, şimdiye kadar görülmemiş boyutlara ulaştı: Ocak ve Şubat aylarında ülke genel grevlerle çalkalandı. Bu grevlere katılan milyonlarca emekçi hükümetin ve patronların izlediği «kemerleri sıkma» politikasını protesto etti.

(1) Birleşik Sendikal Hareket – ve onunla işbirliği içindekiler. (Not Red.)

(2) Yunanistan Sosyalist Hareketi. (Not Red.)

(3) «Komünist Dergisi», Sayı 1, 1987 (Yunanca).

Yıl	Toplam grevci sayısı	Grevde geçen iş saati	Greve katılan sanayi işçileri sayısı
1981	1.252.500	14.395.000	155.000
1982	800.000	20.000.000	300.000
1983	1.737.505	21.165.000	527.000
1984	3.078.620	35.738.000	948.192
1985	3.922.000	40.174.300	1.407.424
1986 (*)	5.000.000	60.000.000	—

(*) Bunlar kesin olmayan sayılardır.

Partimiz, tüm emekçi halkı, temel sosyal ekonomik çıkarlarını koruma savaşımında birleştirmenin yollarını aramayı sürdürüyor. İlerici güçler arasında, Yunan Genel Emek Konfederasyonu'nun 22. Kongresi'nde kabul edilen istemler bildirgesi temelinde birliği sağlamayı amaçlıyor. Bu savaşımında yalnız değiliz. Komünist Partisi'nin izlediği birlik politikası, hükümet partisini temsil eden, hükümetin mevcut çizgisinin ülkeyi bunalımdan çıkarmadığının ve büyük sermaye dışında kimseye bir yarar sağlamadığının farkına varan sendika militanları arasında artan ölçüde destek buluyor. Çünkü, PASOK yönetimi sendikaları hükümetin hakimiyeti altına almaya çalışmakta ve onları halk düşmanı «kemerleri sıkma rejimi»ni kabul etmeye zorlamakta ya da bölmeye çalışmaktadır.

Komünist Partisi'nin bağlaşıklık politikası giderek daha büyük destek görmektedir. Bu, ilerici politik çevrelerin arzu ettiği birliğin yolunu döşemektedir.

Nüfusun % 27'sini oluşturan Yunan köylüleri, kendi çıkarları uğrunda işçi sınıfı ile omuz omuza savaşmaktadır. Birçok köylü birliği ve kooperatifi komünistler tarafından yönetilmektedir. Komünistler bu örgütlerin merkez organlarında da önde gelen bir yere sahiptir. YKP'nin köylü emekçiler arasındaki saygınlığı ve onlarla olan kalıcı, sağlam bağları derin köklere sahiptir. Büyük ulusal antifaşist direniş yıllarında YKP'nin 400.000 üyesi vardı, en büyük örgütü EAM'ın (4) ise 1.5000.000'i aşkın üyesi bulunuyordu (0 yıllarda Yunanistan'ın nüfusu 7.300.000'di). Faşist işgalcilere karşı savaşımında ve 1946–1949'daki iç savaş sırasında silahlı halk kuvvetleri sıralarında çarpışanların büyük kısmını köylüler oluşturuyordu.

Partimiz, *esnaf ve zanaatkarların* birliklerinde de sağlam konumlara sahiptir. Komünistler bu örgütlerin yönetimlerinde, hatta Yunanistan Genel Esnaf Konfederasyonu ve Atina, Pire, Selanik ve başka kentlerde olduğu gibi, bu örgütlerin başkanlık ve sekreterlik görevlerini yürütüyorlar.

(4) Ulusal Kurtuluş Cephesi (Not Red.)

Ayrıca, YKP, özellikle genç kuşaklardan olmak üzere *bilim adamlarının* ve *memurların* saygısını kazanmıştır. Geçen 35 yılın şiddetli antikomünist kampanyaları, hemen hemen tüm komünistlerin hükümet kuruluşlarından atılmasına yol açtı. Ne ki bütün bunlar, yoldaşlarımızın Memurlar Sendikası'nın Yüksek Konsey Başkanlığı'na seçilmesini engelleyemedi.

Yine de komünistlerin halk arasındaki büyük etkisinin, yerel ve özellikle de genel seçimlere yansımadağı bir gerçektir. 1970 ve 1980'lerdeki beş genel seçimde, oyların % 10 ile 12'sini aldık. Ama, sendika seçimlerinde oyların yaklaşık % 40'ını (örneğin 1983 yılındaki Yunan Genel Emek Konfederasyonu Kongresinde), köylü örgütlerinin seçimlerinde ise oyların % 30'unu aldık. YKP sendikalı olan orta tabakalar ve bilim adamlarının oylarının % 11–12'sini alırken, gençler arasında % 30'luk bir oy oranına sahiptir. Yunanistan Komünist Gençliği işçilerin önemli bir kesiminin ve öğrencilerin üçte birinden fazlasının desteğini kazanmıştır.

Bu veriler, *komünistlerin halk arasındaki etkisi ile seçim sonuçları arasında önemli bir orantısızlık olduğunu gösteriyor*. Bu nasıl açıklanabilir? Tüm kapitalist ülkelerde varolan etmenlerin yanısıra, yalnızca Yunanistan'da gözlenen etmenler de bulunmaktadır.

Bunlardan biri, Yunanistan işçi sınıfının görece genç olmasıdır; sayısal artışı 1980'lerin başına kadar sürmüştür. Ülkede geniş çaplı makine sanayii yoktur. 500 ile 1.000 işçi çalıştıran fabrikalar büyük işletme sayılmaktadır. 100–500 arası işçi çalıştıran şirketler ekonomide önemli bir rol oynarken, en yaygın olanlar 100'den az insan istihdam eden şirketlerdir. Bu dağılım emekçilerin bilincini de etkilemektedir.

Bir diğer etmen de, işçi sınıfının bir bölümünün, köylü-işçi denilenlerden oluşmasıdır. Bunların çoğu, sanayileşmenin yayılmakta olduğu geleneksel tarım bölgelerinde bulunuyorlar. Hem fabrikalarda ve hem de çiftliklerinde çalışıyor, gelirlerinin bir bölümünü topraktan elde ediyorlar. Kendilerinin ekonomik bakımdan bağımsız olduklarına ilişkin hayal, onları işçi sınıfı hareketinin içine çekmeyi zorlaştırıyor.

İşsizliğin hızla artışı, proletaryanın, özellikle de fabrika işçilerinin eyleme çekilmesinin önünde nesnel engeller oluşturuyor. Yunanistan'ın AET üyeliği, başka ciddi sonuçları bir kenara, sanayi potansiyelimizi dinamitledi; birçok fabrika kapanıyor, binlerce insan işinden oluyor. Ülkedeki resmi istatistik kurumunun gözlemlerine göre, çalışabilir nüfus içinde işsizlik oranı % 12'ye varmak üzeredir, hatta bunu da geçmektedir. Hükümet, patronlar ve onların sendikalardaki uzantıları, işsizlik tehditinin işçileri savaşımından caydıracağını umuyorlar.

Savaş sonrasında egemen çevreler kırsal ve kentlerdeki işsizlik sorununu çözme çabasıyla, yığınsal göçü teşvik etmeye başladılar. Örneğin, 1960'larda, FAC, Belçika ve İsveç'te iş bulmak amacıyla 830.000 insan Yunanistan'ı terketti. Göçmenler deniz aşırı ülkelere de yöneldiler. ABD, Kanada

ve Avusturalya'ya 1955–1977 yılları arasında 360.000 Yunanlı yerleşti. Parti yığınlar arasındaki çalışmasında bu durumu gözönüne almak zorunda kaldı.

Yunanistan işçi sınıfı burjuvaziden, onun propaganda araçlarından gelen, şimdiye kadar görülmedik bir baskı altında kalmaktadır. Üstelik geçmişin kaba yöntemlerine artık başvurulmuyor. Kuşkusuz, egemen çevreler, günümüzde de zorlayıcı önlemlere başvuruyorlar, ancak bunu artık daha ustaca yapıyorlar: Militan işçilerin işten atılması, kara listelerin hazırlanması, polis ve mahkeme baskısı gibi uygulamalar yerlerini, ödüllendirme vaadlerine, parası çok, vurgun olanakları bol atamalara vb. bırakıyor. Reformist ideoloji, yönetici sınıfın ana silahı haline gelmiştir. Bu ideoloji, resmi devlet politikasının temelini oluşturuyor ve hükümetin, yasma ve yargının halk düşmanı uygulamalarını haklı göstermede, işçi sınıfı hareketinin birliğini baltalamada, savaşkanlığını törpülemeye kullanılıyor.

Bu tehlikeyi belirtirken, partimizin 11. Kongresi, hükümetin emekçi halkı bölmeyi ve reformist türden bir devlet sendikacılığı dayatmayı amaçladığını vurguladı. *YKP, antikomünizmin ve antisovyetizmin eski ve özellikle de, değişimlerin yolunu tıkayan ve sosyalizme götürülen bir «üçüncü yol»u savunan teorilere karşı savaşımın altını çizerek, yeni türlerine karşı savaşımı yoğunlaştırma çağrısında bulundu.* Komünistlerin Yunan toplumunda yerini ele alırken, reformist ideoloji ve politikanın halkın üzerindeki etkisinin kimi özgüllüklerini de gözönünde almak gerekiyor.

Yunanistan'da toplumsal çelişkiler her zaman son derece keskin olmuştur, çünkü egemen sınıflar ekonomik, politik ve etnik sorunları çözmeyi hiçbir zaman başaramamışlar, bir sonraki kuşaklara artan ölçüde kötüleşen bir durum bırakmışlardır. Egemen konumlarını yitirme korkusu, yönetici sınıfları açık faşist diktatörlükler kurmaya ve geleneksel burjuva özgürlükleri yok etmeye yöneltmiştir. Çağdaş Yunan tarihinin uzun bir dönemi, birçok Batı Avrupa ülkesi için tipik olan sosyal demokrasiyi ve reformizmi tanımamıştır. Bu çizginin sendikalardaki savuncularının yığınlar üzerinde bir etkisi bulunmuyordu. Savaş sonrası dönemde yalnızca kimi küçük aydın çevreler ve köylü hareketinin küçük birliklerinden oluşan bir politik güç halindediler.

Çağdaş sosyal demokrasi ve reformizm ilk kez 1960'lı yılların ortalarında belirdi. Bunun sonucunda, 1974 yılında Andreas Papandreou başkanlığında Yunanistan Sosyalist Hareketi oluştu. Sahte sosyalist sloganlarla yürütülen bir demagoji kampanyası, bu partiyi 1981 yılında iktidara getirdi.

Komünistler 10. Kongrelerinde bu partinin sosyal-reformist karakterini belirttiler. Ve tüm olumlu niteliklerine gereken dikkati de ayırarak, politikasının tüm olumsuz yönlerine karşı çıktılar. Biz, PASOK yönetiminin amacının kapitalizmi modernize etmekten başka birşey olmadığını açıkladık

ve halkın bunu anlamasına yardımcı olduk. 1987 yılının Mayıs ayındaki YKP 12. Kongresi'ne sunulacak tezlerde bu konuda şöyle deniyor: PASOK «uygulamaları artan ölçüde Batı Avrupa sosyal demokrasisi ile üst üste düşen sosyal reformist bir partidir . . PASOK yöneticilerinin faaliyetinde burjuva eğilimleri egemendir . . . Onun uzlaşma politikası, sermayenin bir bölümünün ve dış güçlerin gereksinimlerine ve stratejisine hizmet etmektedir.»⁽⁵⁾

PASOK ikinci görev döneminde (yani 1985'ten bu yana) açık olarak halk düşmanı bir «kemerleri sıkma politikası» uygulamaya koyulmuş, kapitalistlere cömert desteklerde bulunmuştur. Hükümet, halka karşı baskıcı yöntemlere başvurmaktan çekinmemektedir. Emekçileri şaşırtmak ve etkilemek için sürekli olarak gerçekleşmesi olanaksız vaatlerde bulunmakta, rüşvete ve sahte sosyalist hayaller yayma yoluna başvurmaktadır. Aynı zamanda PASOK yönetimi barıştan yana boş sözler sarfederken, AWACS casus uçakları sistemleri Yunan topraklarına yerleştirilmekte, ABD askerel üslerinin kaldırılması için hiçbir şey yapılmamakta ve Yunanistan NATO üyesi olarak kalmaktadır.

Halk giderek artan ölçüde PASOK'un Popülist-solcu lafazanlığa başvuran ve sağ politika izleyen bir sosyal demokrat parti olduğunu görmektedir. Maskelerini yırtıp attıktan sonra, PASOK liderleri kendi destekçilerini de sükutu hayale uğrattılar. Bunlar Ekim 1986'daki son yerel seçimlerde görüldüğü gibi yavaş yavaş PASOK'tan uzaklaşmaktadır. Birçoğu tüm toplumsal faaliyetten elini ayağını çekmekte, kimileri ise hareketten koparak yeni gruplar oluşturmakta, ya bağımsız bir politik güç olarak ya da sendikal harekete katılarak faaliyet yürütmektedir. *Partimiz bunlarla ilişki ve işbirliği sağlamaya, halkın çıkarları doğrultusunda bir ekonomik gelişme ve ülkenin yabancı ülkelere bağımlılıktan kurtarılması için çalışmaya hazır tüm unsurları birleştirmenin yollarını bulmaya çalışmaktadır.*

Bu politikanın ilk aşaması gerçek değişimler için, Yunan toplumunun sosyalist dönüşümü için yolun temizlenmesine yönelik etkili önlemler ön görülmektedir. Bunun öznel ve nesnel koşulları vardır. İşçi sınıfı şu anda mutlak çoğunluğu oluşturmaktadır ve önderliği alacak ölçüde çelikleşmiş ve deneyimlidir. İşçi sınıfının öncü rolü, bağlaşıkları tarafından tanınmaktadır. Dahası, kent orta katmanları ile oldukça sağlam bağları vardır. Biz, YKP'ni bu güçlerin genelkurmaylığı sayıyoruz. Partimiz birçok çetin sınavdan geçmiştir ve her zaman Marksizm-Leninizm'e ve proleter enternasyonalizmi ilkelerine bağlı kalmıştır. Önemli deneyimlere sahip olmakla birlikte, YKP kendi öz kazanımlarından ve hatalarından, kopmaz bir parçası olduğu uluslararası komünist hareketin deneyiminden öğrenmeye devam etmektedir.

(5) «Rizospastis», Özel sayı, 8 Şubat 1987 (Yunanca).

Politik bakımdan doğru olan çizgimizde ilerlemenin kolay olduğu da söylenemez. Antiemperyalist, antitekel dönüşümler isteyen güçlere, özellikle Yunan toplumunda sosyalist dönüşümlerin yapılmasını isteyen güçlere egemen çevreler, Yeni Demokrasi Partisi, Demokratik Yenilenme Partisi (6) ve onların emperyalist destekçileri karşı koymaktadır. Solcu lafazanlığa başvuran PASOK yönetimi kapitalist sistemin pekiştirilmesine yardımcı olmaktadır. Bu amaçla devlet aygıtını, yığınsal iletişim araçlarını ve öteki kapitalist ülkelerdeki hükümet partileri gibi, onyıllar boyunca oluşturulmuş tüm bir politik, ideolojik ve ekonomik manipülasyon cephaneliğini kullanmaktadır. Savaşım değişik biçimler almakta ve değişik aşamalardan geçmektedir. Ancak, Yunan komünistleri, *yalnızca tüm sol güçlerin değil, aynı zamanda bunalımdan (bu Yunanistan'da bugün kapitalist sistemin bütününe etkilemektedir) gerçekçi bir çıkışa götürecek yeni bir politika isteyen demokratların antiemperyalist antitekel bir birliğini sağlama amacına sıkıca bağlı kalmaktadırlar.*

11. Kongre'nin politik kararlarında şöyle denmektedir: «YKP ülkemizin en eski, aynı zamanda da en genç partisidir ve bugün öndeki başlıca görevlerin üzerine güven ve iyimserlikle gitmektedir.» Marksizm-Leninizm'e bağlılığı, genç ve emektar kadrolarının, sempatanlarının ve dostlarının özverisi ve yiğitliği, dinamizmi, sorunlara ve birlik konusuna olgun yaklaşımı, sayısal ve niteliksel güçlenişi ve halk arasında artan etki ve saygınlığı, YKP'nin yeni yeni görevleri yerine getirmesi için gerekli olanakları sağlamaktadır.

Yunan komünistleri, halk hareketini gerçek bir değişimin manivelasına dönüştürmeyi hedeflemektedir. Halkın örgütlerinin yığınsallığını artırmanın, ivedi ve uzun erimli amaçlar için eylemleri doğru biçimde birleş-tirmenin önemli olduğunu biliyoruz.

YKP'nin saflarının artması, büyük ölçüde savaşım biçimlerinin doğru seçilmesine bağlıdır. Parti reformizmi nötralize etmek için emekçilerin istemlerini doğru biçimde ve zamanında formüle etmekte, bunları yay-makta ve bu istemlerin gerçekleştirilmesi için elinden geleni yapmakta, sendikaları ve öteki demokratik hareketleri güçlendirmeye çalışmaktadır.

YKP, 12. Kongresine hazırlanırken, halk ile bağlarını güçlendirmekte ve politikasında halkın en derin özlem ve çıkarlarını daha tam ifade etmektedir. Kongre tezlerinde şöyle deniyor:

«11. Kongresinden bu yana, YKP, savaşımın gelişmesinde merkez bir rol oynayarak ve emekçilerin birliğine ve eşgüdümlü eylemine katkıda bulunarak, yığın hareketindeki etkisini artırmıştır.» (7) Bu tezlerin tartış-

(6) Yeni Demokrasi Partisi'nden kopan bir grup milletvekili tarafından 1985 yılında kuruldu. (Not Red.)

(7) «Rizospastis», Özel sayı, 8 Şubat 1987.

ması sürerken, komünistlerden, emekçilerin, birlikte davranmaya kararlı olduğumuz öteki sol kanat ve ilerici güçlerin en geniş kesimlerini bu tartışmaya çekmek, halkın çıkarları doğrultusunda değişimleri amaçlayan herkesin deneyim ve bilgisini biriktirmek için aktif çalışmalar yapmalarını istiyoruz. Halk hareketinin günümüzdeki ve gelecekteki aşamalarının iyimserlikle değerlendiriyoruz. YKP'nin sıradan üyeleri ve kadroları, dostları ve yandaşları, emektarlar ve gençler, kendini proletaryanın ve halkın davasına adanmış olan herkes, sosyalizme yolu açacak değişimi gerçekleştirme savaşımında halkın birliğini sağlamaya karardır.

TÜSTAV

Legal çalışma hakkını kazandıktan sonra

FRANCISCO TOLEDO

*Uruguay Komünist Partisi Merkez Komitesi üyesi
Metal İşçileri Sendikası Başkanı*

• *Partinizin legal çalışmaya başlamasından sonraki temel görevleri hangileridir?*

• Uruguay'da Mart 1985'te diktatörlük rejiminin yerine sınırlı demokrasi rejiminin gelmesiyle, ülke yeni bir aşamaya girdi. Gericilik yıllarında birçok komünist zindanlara atıldı ya da ülkeyi terketmek zorunda bırakıldı. Parti derin gizlilik içindeydi ve büyük kurbanlar verdi. Fakat, Uruguay Komünist Partisi o zaman bile yığınlarla bağlarını sürdürdü, halkı yeniden demokrasinin elde edilmesi için diktatörlüğe karşı savaşa seferber etti. Partinin saygınlığı önemli ölçüde arttı. Halk, partiyi gerçekten yurtsever bir güç olarak, «Geniş Cephe»nin (!) aktif bir üyesi, bunun gelişmesine ve birliğinin güçlenmesi için büyük çaba harcayan bir üyesi olarak görüyor. 1984 seçimleri şunu gösterdi: «Geniş Cephe», oy hakkına sahip ülke nüfusunun yaklaşık yarısının yaşadığı Montevideo'da, ikinci güç haline geldi. Genel olarak, seçmenlerin yüzde 20'den fazlası, sol güçler birliğine oy verdi.

Şimdi bizim ve bağlaşıklarımızın önünde son derece ciddi görevler duruyor. Biz ekonomiyi canlandırmak, sanayi ve tarımı geliştirmek için öneriler hazırladık. Bankaların, dış ticaretin millileştirilmesi, devlet sektörünün yeniden güçlendirilmesi için çalışıyoruz. Ülkede, muazzam dış borçlar yüzünden daha da derinleşen ekonomik bunalım, en geniş halk katmanlarının durumunu daha da ağırlaştırdı. İşte bundan ötürü parti, işçilerin, köy emekçilerin, kent orta katmanlarının ve emeklilerin vb. yaşam düzeyinin yükselmesi için önlemler öneriyor ve bunları kararlılıkla savunuyor. İşçi sınıfının kendi hakları ve temel çıkarları uğrunda savaşımlı, demokrasinin güçlenmesine yardım ediyor. Çünkü, emekçilerin işsizlik ve yoksulluk koşulları içinde kıvrandığı bir yerde, demokrasinin beş para değer yoktur.

Demokratikleşme yolunda ilerlemek diktatörlükten kalan mirasın kökünün tamamen kazınması gerektiriyor. İşte bunun için Uruguay Komünist Partisi hükümetin tüm askerleri kapsayan bir af kararı çıkarmasına karşı çıkıyor. (?) Bizim orduya ilişkin tutumumuz kesin ve açıktır. Biz askerlerin demokratikleşme süreciyle bütünleşmesinden yanayız. Üstelik de-

(!) Geniş Cephe (1971'de kuruldu) UKP, Hristiyan Demokratik Partisi, Uruguay Sosyalist Partisi ve birkaç sol grubu birleştiren bir cephe örgütüdür. (Not Red.)

mokratikleşme sürecinin normal geçmesi için askerlerin buna katılması zorunludur. Elbette, her asker faşist değildir. Bunlar arasında diktatörlüğe karşı savaşıma katkıda bulunanlar da vardır. Geniş Cephe'nin başında bulunan General L. Serengi'nin adını anmak bile yeterlidir. Ama, yurtseverleri öldürmüş, işkenceden geçirmiş, halk direnişlerini kanla bastırmış, yabancı tekellerin çıkarları doğrultusunda ülkeyi talan etmiş olanlar işledikleri cinayetlerin cezasını çekmelidirler.

• *Parti kuruculuğu alanındaki yenilikler nelerdir? Uruguay Komünist Partisi'nin yeni üyelerinin sosyal yapısı nasıldır ve bunlarla nasıl bir çalışma yürütülmektedir?*

• Biz örgütsel yapımızı yeniden kurmayı başardık ve şimdi partiyi yığınsallaştırmaya çalışıyoruz. Saflarımıza yeni üyelerin gelmesi diktatörlük döneminde bile durmamıştır. Partiye yeni üye akımı 1984 seçimleri öncesinde, özellikle de seçimler sonrasında daha da artmıştır. Demokratik rejimin ilk 9 ayında Uruguay Komünist Partisi'nin üye sayısı 3 kat artmış, tüm ülkeyi kapsayan taban örgütleri ağı önemli ölçüde genişlemiştir. 1986 sonbaharında partiye her ay yaklaşık bin kişi üye oluyordu. Bunların hemen hemen yarısı işçiydi.

Uruguay Komünist Partisi'nin etkisi, kendisine sempati duyanlar arasında da hissedilir ölçüde artmıştır. Parti saflarına üye akışının süreceğini ümit ediyoruz. Parti saflarının genişlemesi yönündeki çalışmalar, Yürütme Komitesi'nden taban örgütlerine kadar her düzeyde azami ölçüde çaba harcanmasını, üzerinde düşünülmüş net bir politika gerektiriyor. Bazen şöyle bir kuşku doğuyor: Parti sıralarında hızla bir büyüme acaba parti'nin ideolojik doğrultusunda bir «bulanıklık»a yol açmıyor mu? Burada birçok şey partiye yeni alınanların ne kadar ciddi eğitildiğine, bunların aktif savaşıma ne kadar çekildiğine bağlıdır.

Legale çıktıktan sonra, binlerce komünist politik eğitimden geçti. Parti emektarları ve çelikleşmiş kadrolar bilgilerini gençlere aktarıyorlar. UKP'nin askeri darbe eşiğinde yalnız 4 parti okulu varken, legale çıkışından hemen bir ay sonra bunların sayısı 7'ye ulaştı. Montevideo'da ve diğer bazı kentlerde şu ya da bu derecede hazırlıklı olanlar için propaganda konusunda gece kursları faaliyet gösteriyor. Bunun yanı sıra Marksizm-Leninizm temel eğitim okulları da vardır. Bölge komitelerinde ve taban

(²) Askeri rejim yıllarında insan haklarını çiğneyerek suç işleyen ordu mensuplarının ve polis görevlilerinin adli kovuşturma dışında tutan ve sağcı güçler tarafından sunulan yasa tasarısı 1986 yılının Aralık ayı sonunda Uruguay Parlamentosu tarafından kabul edildi. Daha sonra ülkenin Cumhurbaşkanı tarafından onaylandı. Meclise sunulan yasa tasarısı Mecliste görüşülürken, Meclis binası önünde protesto gösterileri düzenlendi. Uruguay Emekçilerinin Ulusal Konseyi'nin çağrısı üzerine demokrasiyi savunma belgisi altında binlerce kişinin katıldığı yürüyüş yapıldı. (Not Red.)

örgütlerinde, işletmelerde ve yerleşim merkezlerinde politik eğitim dernekleri çalışma yürütüyor.

Partinin basın vasıtasıyla yaptığı propaganda aktifleşti. Bu, günlük «Hora» gazetesi, haftalık «El Popular» dergisi ve onlarca yerli gazete aracılığıyla yürütülüyor. En başta radyo, televizyon ve sinema olmak üzere modern yığınsal iletişim araçları da kullanılıyor. Partinin ideolojik çalışma düzeyinin yükselmesine parti forumlarının belgeleri, programsal belgeleri, Marksist-Leninist yayınlar ve partinin yayınladığı «Estudios» adlı teorik dergi yardımcı oluyor.

Yeni üyelerin politik bakımdan çelikleşmeleri için özeneyim sahibi olmalarının, edindikleri bilgileri pratikte uygulayabilmelerinin büyük önemi vardır. Buna da ancak partinin günlük çalışmalarına ardıcıl bir biçimde katılmakla ulaşılabilir.

Bugün ülkede 800 kadar parti taban örgütü faaliyet gösteriyor ve bunların yarısı proletaryanın yoğun olduğu Montevideo'da çalışıyor. Biz işletmelerde, yerleşim merkezlerinde, üniversite ve kırsal alanlarda, yani sınıf savaşımının verildiği en ön sıralarda örgütlerimizi güçlendiriyoruz ve yeni hücreler kuruyoruz. Bunların çalışmalarına tartışma ruhunu aşımak, bunların yaratıcı çalışmasını, atılgan olmasını sağlamak için çalışıyoruz.

Parti politikasının tabanda uygulanmasından ve üst düzey organlar ile yığınlar arasındaki bağlardan sorumlu olan yönetici kadroya çok şey bağlıdır. Taban örgütleri yöneticileri arasında çok kez yeteri kadar deneyimli olmayan çok sayıda genç kişi bulunmaktadır. UKP, ivedi görevini şöyle formüle ediyor: Bu kadroları çelikleştirmek, onları parti eğitim sisteminde eğitimden geçirmek, yetiştirmek, bağımsız hareket etmeye, durumdaki değişiklikleri ve ortaya çıkan yeni sorunlara hızla yanıt vermeye hazırlamak.

Kadro sorunu yalnız taban örgütleri çerçevesinde sınırlı kalmıyor. Parti yapısının her düzeyinde ve emekçilerin yığın örgütlerinde görev alan becerikli parti işçilerine şimdi her zamankinden daha fazla gerek duyuluyor. Geniş Cephe'nin ve tüm ilerici güçlerin görevi ilerici demokratik rejimi kurmak olduğu için, UKP, ekonomik, sosyal ve politik alanlarda, devlet aygıtında, parlamentoda ve yerel yönetim organlarında çalışacak kadroları yetiştirmek için yoğun çaba harcıyor.

• *İleri demokrasi belgisini yaşama geçirmek için başta işçi sınıfı olmak üzere sol güçlerin konumlarını ve birliğini güçlendirmek gerekiyor. Bu yönde komünistler ne yapıyorlar?*

• İşçi sınıfı diktatörlüğe karşı en aktif savaşım veren güç olarak ortaya çıktı. Bugün de işçi sınıfı demokratikleşme sürecine katılan en önemli güçtür. İşçi sınıfının birliğini güçlendirmek, işçileri seferber edebilecek bir program hazırlamak, proletarya partisinin önünde duran temel görevdir,

onun bizzat varlık sorunudur. Emekçilerin çoğunluğunu devrimci teori ve pratiğinden yana kazanmak gereklidir. Bugünkü aşama, yığınları aktifleştirme aşamasıdır. Başta işçi sınıfı olmak üzere tüm demokratik ve antiemperyalist güçleri daha yüksek bir düzeyde birleştirme aşamasıdır.

Ülkede sendikalaşma düzeyi oldukça yüksektir. Sendikalar iş gücünün yüzde 25'ini oluşturan yaklaşık 270 bin kişiyi çatısı altında topluyor. Birçok sendika yöneticisi ve aktivist diktatörlüğe karşı savaşımında deneyim edinmiştir. Burjuva devletine ve işverenlere bağlı olmayan sendikalar ilerici ve demokratik istemlerle ortaya çıkıyorlar.

Sendikalar, örneğin ücretlerin artırılması gibi günlük belgilerle ortaya çıkmakla sınırlı kalmıyor, aynı zamanda çözümlemesi durumunda sömürücü üretim ilişkilerinin ortadan kaldırılmasının yakınlaştırılmasına yardımcı olacak perspektifli görevler de önüne koyuyor.

Sendikalar giderek daha çok politika içine girme eğilimi gösteriyorlar. Ama komünistler bunların politik örgüt durumuna getirilmesine karşı çıkıyorlar. Bunun kaçınılmazlıkla emekçilerin bölünmesine, sekterliğe yol açacağını belirtiyorlar. Sendikalar işçi sınıfının en yığınsal örgütü olma niteliğini yitirmemelidir. Bu, özellikle ulusal kurtuluş için, ilerici demokratik rejim kurmak için, başında Geniş Cephe'nin bulunduğu bir iktidarın kurulması perspektifi için savaştığımız günümüzde özellikle önemlidir.

Ben Uruguay'da en etkin sendika birliğinden biri olan ve 11 bin üyesi bulunan Metal İşçileri Sendikası üyesiyim. Metal işçileri diktatörlüğe karşı aktif olarak savaştılar. Geleneksel olarak komünistler birliğin etkin gücüdür. Demokratik yönetim biçimine geçtikten sonra da bizim sendikamızın yönetiminde yer almamız partinin saygınlığını kanıtlamaktadır.

Bugün komünistler 60 sendikamızın taban örgütlerinde aktif olarak faaliyet gösteriyorlar. Metal İşçileri Sendikası ilerici konumlarda sınıfsal konumlarda yer almaktadır. Onun programatik görevi, emekçilerin sorunlarını köklü bir biçimde çözmektir. Bu da var olan üretim ilişkilerinin değiştirilmesiyle bağlıdır. Ne ki, sendika değişik ideolojik ve politik yönelimli işçileri birleştirmekte ve bunların tümü henüz çok ileriye yönelik hedefler için savaşıma hazır değildir. Bugün olabildiğince daha çok insan seferber edilmesini, en geniş temelde eylem birliğini sağlayacak belgileri yükseltmek ve bunların yaşama geçirilmesi için çalışmak çok önemlidir.

Metal İşçileri Sendikası'nın örneği şunu gösteriyor: UKP, direngen devrimciler partisidir, yığınlarla sınıfsız bağlıdır, yığınlara dayanmaktadır ve onların çıkarlarını savunmaktadır. Bugün komünistlerin çalışmadığı hiçbir yığın örgütü yoktur. Komünistler her yerde, emekçilerin kendi hakları uğrunda verdikleri savaşımın içindedir. Şunun bilincindeyiz: Önümüze koyduğumuz görevleri ancak halk çoğunluğunun desteğini sağlayabilirsek yerine getirebiliriz. Geniş Cepheyi güçlendirip, 1989 seçimlerine örgütlü ve güçlü olarak gitmeliyiz. Uruguay'da demokrasinin geleceği birçok bakımdan bunun sonuçlarına bağlı olacaktır.

Görüş birliği

Bu yılın Şubat ayında TKP MK Genel Sekreteri başkanlığında bir TKP heyeti Yunanistan'ı ziyaret etti. Yunanistan Komünist Partisi MK Genel Sekreteri H. Florakis ve öteki parti yöneticileriyle yapılan görüşmelerden sonra bir ortak açıklama yayınlandı. Açıklamada TKP ve YKP heyetlerinin iki parti arasındaki ilişkilerde varılan kardeşçe işbirliği havası içersinde Doğu Akdeniz bölgesindeki durumu, barış, ulusal bağımsızlık ve demokrasi savaşıyla ilgili sorunları ele aldıkları belirtiliyor.

İşçi sınıfı ve uluslarötesi tekeller

İŞÇİ SINIFI HAREKETİ TEMSİLCİLERİYLE TOPLU GÖRÜŞME

Tek tek ülkelerde ve dünya ekonomisinin her yerinde üretimi tekeline alan uluslarötesi sermaye geçtiğimiz son birkaç yıl içerisinde hızla güçlendi. Uluslarötesi tekeller ekonomik faaliyetlerinin boyutları bakımından koskoca devletlerin GSMH'leriyle boy ölçüşebilecek imparatorluklardır.

Bu tekeller uzun zamandır az gelişmiş ülkeler üzerindeki yenisömürgeci sömürü sisteminin bir bileşeni durumundadırlar. Şimdi ise sanayileşmiş kapitalist ülkelerin egemenliğini baltalayan, buralardaki emekçilerin yaşam düzeyinde ciddi düşüşler tehlikesi yaratan işsizliğin artmasına ve demokratik hakların kısıtlanmasına yol açan gerçek bir güç duruma gelmişlerdir.

Birkaç tipik olgu sayalım. 1980'lerin başlarında uluslarötesi tekellerin yabancı ülkelerdeki yatırımları 500 milyar doların üstündeydi. 1980'lerin ortasında bu sayı 800 milyarı buldu. Uluslarötesi tekellerin yabancı ülkelerdeki uzantılarının sayısı 100 bini aşmaktadır. Bunun ana kısmını oluşturan 70 bini aşkını sanayileşmiş kapitalist ülkelerdedir. Uluslarötesi tekellerin kazandıkları kârların yarısından fazlası şirketin merkezinin bulunduğu ülkenin dışındaki ülkelere gelmektedir. Uluslarötesi tekeller kapitalist dünyadaki sanayi üretiminin üçte birinden fazlasını, uluslararası ticaretin yarısından fazlasını ve ileri teknoloji patentlerinin yaklaşık % 80'nini kontrolleri altında tutmaktadır. Bu tekellerin faaliyetleri sonucunda çok sayıda fabrika kapanmak zorunda kalmış ve yüz binlerce işçi işinden atılmıştır.

Uluslarötesi tekellerin ev sahibi ülkelerin yasalarını çiğnemeleri ve bağımsız devletlerin işçilerine karışmaları BM'lerde de görülmüştür. BM'lerde, uluslarötesi tekellerin neyi yapıp neyi yapamayacakları konusunda bir tasarı hazırlanmaktadır. Gerek Dünya Sendikalar Federasyonu, gerekse diğer uluslararası sendikal örgütler uluslarötesi tekellerin keyfi davranışlarını frenlemeyi amaçlayan pek çok karar almışlardır.

«Barış ve Sosyalizm Sorunları» dergisi çeşitli sanayileşmiş kapitalist ülkelerdeki işçi sınıfı hareketi temsilcilerinden uluslarötesi tekellerin büyümeleri sonucunda işçi sınıfının karşı karşıya kaldığı sorunlarını yorumlamalarını istedi. Soruları İngiliz Sendikalar Kongresi (TUC) Genel Konsey üyesi Ken Gill, Ekonomik ve Politik İncelemeler Merkezi başkanı ve İtalyan Komünist Partisi MK üyesi Senatör Silvano Andriani, «Economie et Politique» dergisi başyazarı ve Fransız Komünist Partisi MK üyesi Aime Halbeur, Hoogovens Üretim Konseyi üyesi ve Hollanda Komünist Partisi MK PB üyesi Jan Berghuis, Brüksel Üniversitesi profesörlerinden ve Bel-

çika Komünist Partisi MK PB üyesi Jacques Nagels, Kanada Komünist Partisi Ulusal Sanayi Sekreteri George Hewison, Japonya'da çıkan «International Labour Movement» dergisi başyazarı Setsuo Joshihara, Bremen Üniversitesi profesörlerinden ve Alman Komünist Partisi Yönetim Kurulu üyesi Jorg Huffs Schmidt, FAC'deki Marksist Araştırmalar Enstitüsü (IMSF) yönetmen yardımcısı Andre Leisewitz cevaplandırdı.

Aşağıda cevapların bir özetini bulacaksınız:

- *Uluslararası tekeller ülkenizde ne gibi konumlara sahiptirler ve işçi sınıfı açısından bunların ulusal sermayeden farklı yanları nedir? Ekonomik durumun bütünü üzerinde nasıl bir etkiye sahiptirler?*

Ken Gill. Ülkemizde uzun zamandan beri İngiltere'de bulunan «General Motors» ve «Ford» gibi çokuluslular var. Bunlar sendikaları tanımak ve onlarla görüşmek gibi ülkemizde emekle sermaye arasında varolan geleneksel düzenlemelere uymayı öğrendiler. Ama çokulusluların son 10-15 yıldaki en son istilâları daha değişik oldu. Bunlar kesinlikle sendika düşmanı, ABD'deki işçi sınıfı örgütleriyle uzlaşmaz olma geleneğini birlikte getiriyorlar ve Thatcher hükümeti tarafından yaratılan sendika düşmanı havada (!) işçi sınıfımıza bu geleneği dayatmayı denediler

Silvano Andreani. İtalya'da 60'lı yıllarda ortaya çıkan Amerikan şirketleri ülkemizin tipik bir özelliği olan toplu pazarlık koşullarını kabul ettiler. Ama buna rağmen çok yüksek kârlar elde ediyorlar. Çünkü ücretler ABD'dekinden daha düşük. Ama onlar için esas önemli olan kilit sanayi kollarına girmek, buraları kontrolleri altına almak ve piyasayı ele geçirmek. Bunlar öncelikle kimya, farmakoloji ve modern elektronik gibi ileri teknoloji kullanan işkolları. Geçtiğimiz son birkaç yıl içinde uluslararası tekeller yeni fabrikalar kurmayı, aralarında bazı büyük şirketlerinki de bulunan, varolan fabrikaları satın almayı tercih ettiler.

Uluslararası tekeller görünüşte yerel sermaye gibi çalışıyorlar. Ama aslında devletin işletmeleri etkileme ve ulusal ekonominin gelişmesinden yana bir politika gütmeye kapasitesini önemli ölçüde düşürüyorlar. Bu sorun uluslararası tekellerin bulunduğu bütün ülkelerde vardır, ama ekonomileri daha zayıf olan ve bu baskı karşısında direnmeleri daha güç olan devletleri daha fazla etkiliyor. Özellikle ABD yönetimi uluslararası tekellerin yayılmasını desteklemeye başladığından beri, geçtiğimiz son birkaç yılda Japon hükümeti de kendi uluslararası tekellerine daha fazla yardım etti.

(!) «Caterpillar» tekeli, Ocak 1987'de İskoçya'daki tesisini, sendika ve yerel yöneticilere rağmen, tek taraflı olarak kapattı. «Hyster», işçilerinin İngiltere'de üyesi oldukları sendikayı tanımayı veya onunla pazarlık yapmayı reddetti ve 360 işçiyi işten attı. Tüm dünya, Murdoch'un uluslararası gazete imparatorluğunun İngiliz basın işçilerine karşı keyfi tutumunu izledi. (Not Red.)

Jacques Nagels. Belçika'nın uluslararası tekeller tarafından istilâ edilmesi Birinci Dünya Savaşı'ndan önce başladı. Ama özellikle 60'lı yıllarda önemli bir yükselme gösterdi. 1969'da çıkartılan yasalarla yabancı sermayeye vergiler, alt yapı ve devlet sübvansiyonları konusunda büyük ayrıcalıklar tanındı. Belçika'nın Ortak Pazar'da merkezi konumda olması, modern ve kullanışlı limanlara ve transit olanaklarına ve yüksek derecede kalifiye bir iş gücüne sahip olması çokuluslu tekellerin imalât, bankacılık ve hizmet sektörlerine girmesini kolaylaştırdı. İmalât sektöründe çokuluslu tekeller cari sermaye yatırımının yarısından fazlasını gerçekleştiriyorlar. Çokuluslu tekellerin aldıkları kararlar ulusal devletin kontrolünün dışındadır. Bu kararlar Belçika dışında herhangi bir yerde bulunabilecek olan çokuluslu şirketlerin merkezinin çıkarlarına uygundur. Bu da gerek çokuluslu şirkete gerekse onun arkasında bulunan devlete ülkemizin çıkarları aleyhine geniş para kaynaklarından yararlanma olanağını vermektedir. Örneğin Belçika Frangına saldırmak isterlerse bunu yapmakta güçlük çekmezler.

Çokuluslu şirketler, genel bir kural olarak, ulusal ekonominin dışına taşarlar, üstüne çıkarlar ve ulusal ekonomiyle bağları zayıftır. Nitekim İsveç «Volvo» otomobil şirketinin ülkemizdeki fabrikasında üretilenler Belçika piyasasına sürülmez. Ülkemizde monte edilen «Ford» otomobillerine takılan motorların hepsi de ithal malıdır. Dolayısıyla bu ulusal bir üretim olmaktan uzaktır. Bu uluslararası bir üretilimdir.

Setsuo Yoshihara. Çokuluslu şirketler sorunu Japonya işçi sınıfına güçlükler çıkarmaya başlayalı fazla olmadı. 1964 yılında dış ticaretin ve yabancı sermaye hareketinin liberalleştirilmeye başlanmasıyla kapılar yabancı şirketlere açıldı. Bununla eşzamanlı olarak Japon sermayesi de yurt dışına yayılmaya başladı. Japon sermayesinin sızdığı ülkelerdeki haberleşme araçları o ülke halkının nasıl insafsızca sömürüldüğünden sık sık bahsederler. Bizim basınımız ve televizyonumuz ise bu gerçekleri görmezlikten gelir ve Japon halkı tamamen pratik amaçlar gözetilerek Japon uluslararası tekellerinin yurt dışında neler yaptığından bütünüyle habersiz bırakılır.

Andre Leisewitz. Yerel sermayenin denetiminde olan işletmeler ile ABD sermayesinin kontrolü altındaki işletmeler arasında büyük farklar vardır. Buna örnek olarak otomobil sanayisini gösterebiliriz. Bu farklardan bir tanesi «parçalara ayrılmış piyasa» diye tanınan şeydir. Örneğin FAC'den ABD'ne ne kadar ihracat yapacağını «Volkswagen»in kendisi belirler. Ama ABD kökenli olan «Opel» ve «Ford» bir aşırı üretim durumunda Amerikan piyasasına istedikleri gibi giremezler.

Jorg Huffschmid. Uluslararası tekeller yabancı şirketleri satın aldıkları zaman, piyasadaki yerlerini korumak için, görece kısa bir zaman sonra, çoğu zaman satın aldıkları fabrikaları kapatıyorlar. Bu ise ev sahibi ülkelerde üretimin düşüşüne yol açıyor. Ama kaynaklar çoğu zaman yeni

fabrikaların ele geçirildiği ülkelere kaydırılıyor. Örneğin Federal Alman kimya şirketleri ABD'de küçük ama ileri derecede gelişmiş bir tekniğe ve bilimsel know-how'a sahip şirketlerden bir dizi aldılar. Şimdi buralara kendi kaynaklarının büyük bir kısmını transfer ediyorlar. Böylece FAC'deki üretimi kısıtlamış, ülkenin bilimsel ve teknik potansiyelini düşürmüş oluyorlar.

• *Uluslarötesi tekellerin bağımsız bir ekonomi politikası gütmeye olanağını baltaladıkları ve üretimi kısıtlamak, sanayi, bilim ve teknik potansiyelini zayıflatmak, dış ticaret oyunlarını gibi şeylerle ev sahibi ülkeye çok zarar verdikleri ortaya çıkıyor. Böylesi politikaların en başta gelen kurbanı ise işçi sınıfı ve onun çalışma hakkı oluyor. İstihdam ve iş konusunda ne gibi etkiler görülüyor?*

Aime Halbehur. Kemer sıkma politikaları istihdamın kısıtlanmasına, çalışma koşullarının kötüleşmesine ve ücretlerin düşmesine, buna karşılık uluslarötesi şirketlerin konumlarının sağlamlaşmasına yol açıyor. Fransa'da üretim kapasitelerini düşürmeye ve sermayelerini işgücünün daha ucuz ve vergilerin daha düşük olduğu ülkelere aktarmaya çalışıyorlar. Bu ise bizim dezendüstryalizasyon (sanayinin çözülmesi) diye adlandırdığımız şeyi artırıyor ve işsizliği daha korkunçlaştırıyor. Bu durumun en açık görüldüğü yerler, onbinlerce iş yerinin yok edildiği çelik, otomobil ve gemi yapımıdır.

Jan Berghuis. Benim üretim konseyi üyesi olduğum «Hoogovens» çelik tekelinin az gelişmiş ülkelerde maden ocakları var. Böylece bu tekel bu anlamda uluslarötesi bir şirket oluyor (?). Bundan 5 yıl önce «Hoogovens» fabrikalarında 24 bin işçi çalışıyordu. Bugün ise 17 bin işçi çalışıyor. Geçmişte işçilerin çoğunun sağlam iş akitleri vardı. Bugün ise şirket yönetimi bunların sayısını en aza indirmeye çalışıyor. Geçici işçiler ise el işlerine ve düşük düzeyde makina kullanılan işlere sokulmuş durumdadır. Bu işçilerin çalışma koşulları ötekilerden çok daha kötüdür. Çalışma süreleri çok daha uzundur ve ücretleri daha düşüktür. Bu da onları her türlü güvenlik duygusundan yoksun bırakmaktadır. Emekli olanların yerine gelen yeni kuşağa ise daha başlangıçtan fabrikada işi bir iş verilmektedir.

Jacques Nagels. 1970'lerin ikinci yarısından bu yana uluslarötesi tekelin Belçika'daki fabrikalarında istihdam düşüş göstermeye başladı. Koskoca fabrikalar birbirinin ardına kapandı, binlerce ücretli ve gündelikçi işçi işlerini yitirdi. Böylesi olayları Fransız «Citroen» ve «Michelin», Amerikan «Bell Telephone», «Ford» ve «General Motors» tekelinde görmek mümkündür. Hollanda «Philips» ve Batı Alman «Siemens» tekelileri fabrikalarını ücretlerin Belçika'dakinden $\frac{9}{10}$ 10–15 daha düşük olduğu Güney Kore, Hongkong ve Latin Amerika ülkelerine taşıdılar.

(?) «Royal Dutch», «Unilever», «Philips» ve öteki bazı Hollanda şirketleri gibi. (Not Red.)

Jorg Huffschmid. Lüksemburg'lu «Arbed» şirketinin satın aldığı FAC'-deki çelik fabrikalarındaki iş yeri sayısı birkaç yıl içerisinde yarıya indi. Pek çok kişi bu işletmelerin ulusal mülkiyette kalmasının mümkün olmadığını inanıyor.

● *Uluslararası tekeller istihdam sorununu gözle görülür bir şekilde ağırlaştırdılar. Öte yandan yığınsal işsizlik de gerici güçlerin, emekçilerin yaşam düzeylerine, çalışma koşullarına ve sendikal haklarına karşı yürüttükleri saldırıyı kolaylaştırıcı koşullar yaratıyor. Bu konuda sizin ülkenizde durum nasıldır?*

Ken Gill. Çokuluslular uluslararası düzeyde, işgüçlerini ve üretim olanaklarını esnek bir şekilde kullanmalarını sağlayan üretim şebekeleri kurdular. Ve bu, işçi sınıfına karşı kullanıldı. «Ford» örneğini alalım: Batı Avrupa'daki işletmelerinde sendikaların üstesinden gelmek için «Ford», üretimi bir ülkede grev olsa bile öteki ülkelerde aynı işi yapan fabrikalarda onun yapacağı üretimi de yapmayı sürdürebilecek şekilde yeniden düzenledi. Bu amaçla rezervler oluşturuldu.

George Hewison. Anlatacağım olay, içinde bulunulan yüksek işsizlik düzeyini gözlerde canlandırabilir. Bundan kısa bir süre önce Fransız «Renault» ve Amerikan «Motors»un Kanada'daki ortak işletmesi işe üç bin kişi alınacağını ilan etti. Bu çağrıya 50 bini aşkın işsiz koştu. Bunlar bütün bir gece ve gündüz şakır şakır yağın yağmur altında 16'da bir şansla işe alınmak için beklediler.

İşçi sınıfına şantaj yapmak ve onu zorlamak girişimlerinde bulunuluyor. Örneğin ülkemizdeki en büyük «General Motors» otomobil fabrikalarından birisinin yönetimi, ki bu fabrikada çok sayıda militan işçi vardır, çalışanların yarısını işten çıkartmakla tehdit etti. Bu konuda sömürünün nasıl arttığı ile ilgili veriler de anlamlıdır. Kanada'daki otomobil işçileri 1960 yılında yılda kişi başına yaklaşık 20 otomobil üretiyorlardı. Bu sayı 1980'de 41'e yükseldi. Yeni kurulan «Suzuki-General Motors» ortak fabrikası ise bu sayıyı beş misli artırarak yılda 100 otomobilin üstüne çıkartmaya çalışıyor. Bu süre içerisinde ücretler ise yerinde saydı. Uluslararası şirketler ülkemizi işyeri yönetimi konusunda yeni teknikler soktular. Bunlar «Japon usulü yönetim» diye tanınan «üretkenlik çevresi» ve «kalite çevresi» yöntemleridir. Bu «çevreler» işçilerin çıkarlarına aykırıdır. Çünkü sömür oranının yükselmesine ve emekle sermayenin çıkarlarının birbiriyle uyum içinde olduğu izlenimini uyandırmaya yaramaktadırlar. Sendikalar bu yöntemlere karşı kampanya açtılar.

Setsuo Yoshihara. Uluslararası tekeller bir yandan zorunlu sosyal ödemeleri en alt düzeyde tutarken bir yandan da Japon şirketlerinin normal olarak ödedikleri ek yardımları ödemeyi reddediyorlar. Ve geleneksel iş örgütlenmesi sistemlerini bozuyorlar. Nitekim «Coca Cola» şirketi işçilerine

hem teslim hem de işleme işlerini birarada yaptırdı. Bu ise çalışmayı çok daha ağırlaştırdı ve yoğunlaştırdı. Japonya'da işçi sınıfı toplu sözleşmelerini her yıl yaklaşık aynı zamanda, ilkbahar taarruzu sırasında imzalıyor. Fakat uluslararası tekellerle yapılan toplu pazarlıklar çoğu zaman uzuyor. Ve böylece işçilerin birleşik mücadele cephesinin dışında kalınmasına yol açıyor. Uluslararası tekeller toplu pazarlıktaki tarafların eşit haklara sahip olması ve grevler konusunda soğuk kanlı bir tavır takınma ilkeliklerini bilmezlikten geliyorlar. Nitekim Japonya'da ve Güneydoğu Asya'da da uzantıları bulunan Batı Alman Schering farmakoloji tekeli grev olduğu zaman Tayvan'daki fabrikasından mal getiriyor. Böylece herhangi bir kayıba uğramamış oluyor. Sendika Batı Alman şirketinin insafsız çalışma uygulamalarına karşı mahkemelerde on yıl boyunca mücadele etti. Sonunda kendi lehine bir karar çıkartmayı başardı. Fakat şirket yönetimi bu kararı görmezlikten geldi.

Andre Leisewitz. 1984 yılında «General Motors», her türlü elektronik bilgi işlem süreçleri alanında iş gören Amerikan «EDS» şirketini satın aldı. FAC'de 1986'da, «General Motors»a bağlı olan «Opel»de çalışan ve elektronik bilgi işlem işleriyle uğraşanların hepsinin «EDS» tekeline geçmek zorunda oldukları ilan edildi. Böylece işçiler geleneksel sendikal örgütlerinden uzaklaştırıldılar ve mücadele vermekte olan arkadaşlarına gösterilen yaygın dayanışmadan yoksun bırakıldılar.

• *Uluslararası tekellerin diğer gerici güçlerle birlikte işçi sınıfına yönelttiği saldırı gittikçe artan bir savaşçılık ve daha iyi örgütlülükle karşılaşıyor. Bu savaşım değişik biçimler alıyor. Lütfen bunları anlatır mısınız?*

Jean Berghuis. «Hoogovens» işçilerinin mücadelesi günümüzde haftalık çalışma süresinin kısaltılması üzerinde yoğunlaşmış bulunuyor. İşçiler bu konularda bazı başarılar da elde ettiler. Haftalık çalışma süresi 42,5 saatten 37 saate indirilerek 600 yeni iş yeri açılmış oldu. Bu sonuca ulaşabilmek için bir dizi grev yapmak gerekti. Şimdi ise haftalık çalışma süresinin 1988 yılında 32 saate indirilmesi istemi giderek yaygınlaşıyor.

Bunun yanı sıra işyeri yönetiminin aldığı kararları denetleme hakkı için de mücadele veriliyor. Şirketin 26 fabrikasından seçilen işçiler merkezi bir üretim konseyi oluşturuyor. Bu merkezi üretim konseyi yeni teknolojilerin kullanılması, çalışma saatlerindeki ve çalışma normlarındaki değişiklikler gibi sorunların görüldüğü bir danışma organıdır. İşyeri yönetimi bir karar almadan önce sözkonusu konseyin onayını almak zorundadır. Bu onay alınmazsa karar iki ay ertelenir ve ancak iki ay sonra yürürlüğe girebilir.

Ama çoğu zaman işçiler bu işlemleri de aşmak zorunda kalıyorlar. Örneğin bir süre önce çelikhanenin kapatılması kararı alındı. Üretim konseyinin buna itiraz etmesine rağmen işyeri yönetimi kararında ısrar etti.

Komünistlerin öncülüğündeki işçiler bu durumda sıkı bir direniş gösterdiler ve grev yaparak işyeri yönetimini kararından vazgeçmek zorunda bıraktılar.

Jacques Nagels. Belçika'da sahibi bir fabrika ya da atelyeyi kapatma kararı aldığı zaman işçilerin buralara el koyma şeklinde uzun geçmişi olan bir gelenekleri vardır. «Michelin» olayı bunun tipik bir örneğidir. 1986 Temmuzunda işyeri yönetimi kelimenin gerçek anlamında hiçbir uyarıda bulunmadan fabrikanın kapatılacağını açıkladı. İşçilerin buna cevabı kısa ve hızlı oldu. Doğrudan fabrikayı işgal ettiler. Ülke çapında sendikalar dayanışma gösterdiler, basın «Michelin» işçilerinin eylemini destekledi ve olayı radyo ve televizyondan duyurmak için çaba sarfedildi. Şirket yapayalnız kaldı ve hükümetten yardım istekleri reddedildi. İşçiler fabrikanın kapatılmasını engelleyemediler. Ama işyeri yönetimi onlara üç yıl boyunca ödeme yapmak zorunda kaldı.

● *Uluslarötesi tekeller uluslararası bir güçtür ve değişik ülkelerden emekçiler arasında, özellikle aynı uluslarötesi şirketin fabrikalarında çalışanlar arasında işbirliği yapılması gündemdedir. Böylesi bir işbirliğinin örnekleri var mı?*

Ken Gill. Eskiden farklı ülkelerin işçilerini vurguyu aralarındaki rekabete yaparak bölmek kolaydı. Oysa uluslarötesi tekeller her türlü ulusal sınırı aşıyor. Ve bunun sonucunda işçilerin aynı işverene çalışan yabancı işçilerle ilişkilerini gözönünde tutmaları kaçınılmaz oluyor. 60'lı yılların sonlarında İngiltere'deki «Ford» fabrikalarıyla, FAC'deki «Ford» fabrikalarının işyeri temsilcileri arasında kalıcı ilişkiler kuruldu. Bunların ortak eylemi 1970'lerin başlarında en büyük grevlerden birisinin başarıya ulaşmasına katkıda bulundu. 1986'da Liverpool'de İngiltere'deki «Vauxhall» fabrikalarıyla «General Motors»un diğer çeşitli ülkelerdeki yan şirketlerinin işçi temsilcilerinin bir toplantısı yapıldı. Ama bu tür işbirlikleri henüz yeterli düzeyde değildir.

Aime Halbehur. Değişik ülkelerden aynı uluslarötesi tekele çalışan işçiler arasındaki temasları teşvik ediyoruz. Buna örnek olarak ABD, Meksika, İspanya ve FAC'deki «Renault» çalışanları arasındaki toplantıları gösterebiliriz. Fransız ve Belçika'lı kimya işçilerinin, maden işçilerinin ve demiryolcularının ortak toplantıları yapıldı. Yeni bir dayanışma ruhuyla birleşik bir mücadele sürdürmek ve politikalarını eşgüdümleyen uluslarötesi şirketlerle kapitalist devletlerin karşısına çıkmak amacıyla az gelişmiş ülkelerin işçileriyle bağlarımızı yaygınlaştırmaya çalışıyoruz.

Jacques Nagels. Bundan kısa bir süre önce meydana gelen «Michelin» olayını anlatayım. Belçika'da kapatılan fabrikadaki sendikacılar Fransa'daki işçilerle temasa geçtiler. Fransa'daki işçiler durumu görüştüler ve şirket yönetiminin keyfi davranışını protesto ettiler. Bu da, daha önce söylemiş olduğum gibi, şu ya da bu ölçüde kısmi bir başarı elde edilme-

sine yardımcı oldu. Bu konuda demirli metal sanayisinden de örnekler verebilirim. Bu iş kolunda sürekli olmasa da sık sık 1969–1970'den beri Lüksemburg'lu ve Fransa'daki işçilerle temas sürdürülüyor.

«Michelin» örneği başka bir açıdan da ilginçtir. Avrupa Parlamentosuna daha önce uluslararası şirketler konusunda genel kurallar saptanması için öneride bulunulmuş ama bu öneri hasıraltı edilmişti. «Michelin» olayından sonra ise Belçika'lı saygınlı uluslararası tekelin keyfi davranışlarının sınırlandırılması için somut eyleme geçilmesi isteğini yinelediler. Bunun son derece önemli olduğu kanısındayım. Çünkü işçi sınıfı uluslararası tekelere karşı mücadele ederken karşısında sadece özel şirketler değil aynı zamanda gemi yapımı, dokumacılık ve demirli metalurji gibi işkollarında çeşitli uluslararası üst yapı kuruluşları da var. ⁽³⁾

George Hewison. Kanada sendikalarının ABD, Japonya, Fransa ve daha birçok ülkedeki işçilerle temasları var. Bunlar birbirlerinin deneyimini enine boyuna inceliyorlar. Sendikalarımızın ABD sendikalarından ayrı olmalarına rağmen ABD işçileriyle en yakın kardeşçe ilişkileri sürdürüyoruz. Kanada Emek Kongresi'nin en son toplantısında oldukça önemli yeni bir karar alındı. Bu kararda SSCB Sendikalar Merkez Konseyi ve uluslararası sendikal örgütler ile, özellikle uluslararası şirketlerin rolüyle ilgili bilgi toplamak ve bu bilgileri en etkili bir şekilde kullanma stratejilerini tartışmak amacıyla yeniden bağlar kurulması çağrısında bulunuluyor.

• Aynı uluslararası tekelerde çalışanlar da içinde, işçiler arasında daha sıkı bağlar kurulmasını ne gibi şeyler engelliyor?

Ken Gill: Herşeyden önce ulusal engel var: Bir ülkedeki durumun başka ülkelerdekiler tarafından hiç de iyi anlaşılmadığı açıktır. Çünkü dünya sendikal hareketinde yapay bir bölünme vardır. Burada işbirliği yapmayı reddedenin DSF olmadığını da belirtmek gerekir. İşyeri temsilcileri düzeyinde ikili anlaşmalar konusunda ise pek çok örnek verebiliriz. Örneğin, İngiliz sendikalarıyla Fransa'daki CGT'ye bağlı sendikalar arasında olduğu gibi.

Silvano Andreani: Ücretlerin ülkeden ülkeye değişmesi uluslararası tekelere karşı topluca pazarlık yapılmasını engelleyen şeylerden biridir. Nitekim eğer İtalya'daki «Ford» fabrikalarındaki ücretler FAC düzeyine göre saptanırsa, yani aşağı yukarı iki misli arttırılırsa, bu İtalya'da Ford'da çalışan işçilerle öteki işçiler arasında bir fark doğması anlamına gelir.

⁽³⁾ Bu olaylardan sonra, 1986 sonbaharında, Belçika Komünist Partisi Merkez Komitesi'nde, «Michelin»in işletmelerinin bulunduğu birçok Batı Avrupa ülkesi komünist partilerinin (Fransız KP, İtalya KP, İspanya KP, Alman KP ve Avrupa Parlamentosu komünist üyelerinden bir grup) temsilcilerinin toplantısı yapıldı. Toplantıda uluslararası şirketler üzerinde kamu denetimi, demokratik denetim kurulması gereği tartışıldı.

George Hewison. Bunun yanısıra başka güçlükler de var. «Kâra katılma» yöntemini Amerikan otomobil sanayisi işçileri kabul etti. Oysa Kanada'lı işçiler bunu reddetmişler, ücretlerin ne kadar olacağını sözleşmede belirtilmesinde ısrar etmişlerdi. Bu da ana uyumsuzluk noktalarından birisi oldu.

Setsuo Yoshihara. Aynı uluslararası şirkette çalışan işçilerin tümü eş-güdümlü grev eylemleri düzenleyebilecek olan uluslararası işkolu sendikasına üye olmadıkça aynı uluslararası şirkette tek bir toplu sözleşme için görüşme yapılamaz.

Japonya'daki kimya sanayisinde çalışan işçiler uluslararası işkolu sendikasına üyedirler. Bu sendika bütün ülkelerdeki sendikalar için standart bir toplu sözleşme biçimi hazırlamış, her bir ülkedeki sendikanın kendi çabalarıyla yaklaşık benzer çalışma koşullarını elde etmek için çaba göstermesi olanaklarını yaratmıştır. Bu mümkün olan en gerçekçi yoldur.

Uluslararası tekellerin kendileri de işçilerin işbirliğini engelliyorlar. Japon tekelleri uluslararası tekel olma düzeyine yükseldiği sanayi kollarında, bu şirketlerin kendi ülkelerinde tipik olarak uygulanan sermaye ile işbirliği yapma ilişkilerini uluslararası tekelin yurtdışındaki kollarına da yaymak için kendi örgütlenmelerini yaptılar.

Jorg Huffschmid. Bunalım her bir ülkedeki fabrika kapamalara ve işten çıkartmalara karşı uluslararası dayanışma ve direniş göstermeyi çok güç kılıyor. Örneğin Fransız «Thomson-Brandt» şirketi çok kısa bir süre içerisinde elektronik, radyo ve televizyon kayıt aygıtları üreten çok sayıda Batı Alman fabrikasını satın aldı. Ve bunları kısa bir süre sonra kapattı. İşçiler mücadeleye başladı ve fabrikalardan birisini işgal etti. Ama bu olayda aynı şirketin ülkemizdeki diğer fabrikalarında çalışanlardan ya da «Thomson-Brandt»'ın Belçika ya da Fransa'daki fabrikalarında çalışan işçilerden hiçbir dayanışma gelmedi. İçi kaybetme korkusu uluslararası dayanışmanın önünde çok etkili bir engeldir. (4)

• *Daha güçlü bir dayanışmanın yanısıra, uluslararası tekelin faaliyetlerinin ulusal kontrol altına alınması ve buna uygun bir devlet politikası oluşturulması mücadelesi de büyük rol oynayacaktır. Ve bu konuda ortaya bir dizi temel önemde soru çıkıyor. Bu soruların en önde geleni şudur: Kapitalizm koşullarında böylesi bir kontrol etkili olabilir mi?*

(4) Bununla beraber, Batı Alman uluslararası şirketlerinde çalışan işçilerin uluslararası işbirliği geliyor. Böylece, metal işçileri sendikası geçenlerde FAC, ABD, İspanya, Belçika, Arjantin, Brezilya ve Güney Afrika'daki Volkswagen işletmelerinde çalışan işçilerin temsilcileriyle, onların ortak çıkarlarını, aralarındaki bağları ve işbirliğini tartışmak üzere bir toplantı düzenledi.

Ken Gill. Uluslarötesi tekeller üretim birimlerini, satranç tahtasındaki piyonlar gibi, bir ülkeden diğerine aktarıyorlar, hükümetleri, hükümetlerin vergi düzenlemelerini etkiliyorlar, ülkelerin demokratik süreçlerini balta-lıyor ve ekonomilerini hukuka aykırı bir biçimde tahrip ediyorlar. Biz, sendikal hareketin ve sol politik örgütlerin, uluslarötesi şirketlerin bunları yapabilme olanaklarının sınırlanması için bir dizi kurallar ileri sürmeleri gerektiği kanısındayız. Bütün bunlar ancak, hükümetlerin işçilerin gereksinimlerini karşılama eğiliminde olması durumunda yapılabilir. Ama kapitalist ülkelerin çoğu, örneğin özellikle Avrupa ülkeleri, Amerikan kökenli uluslarötesi tekellere çeşitli ayrıcalıklar sağlayarak, yatırımlarını kendi ülkelerine çekmek için birbirleriyle yarış etme eğilimindedirler.

Silvano Andriani. Üretimin uluslararasılaşmasına basitçe «hayır» demek olanaksızdır, ama her bir ülkede ve Avrupa Topluluğu çerçevesi içinde dev tekeller üzerinde kontrol kurmak tamamen olanaklıdır. Esas olan, uluslarötesi tekellerin ulusal ekonominin geliştirilmesi programlarına katılmasını sağlamak ve sermayenin ülke dışına kaçmasını önlemektir. Kanımızca, devlet ve Avrupa Topluluğu kurumları, uluslarötesi tekellerin faaliyetlerine müdahale etme ve onları gelişme programlarına katılmaya zorlama yetkisine sahip olmalıdır. Bu, işçi sınıfının hem işyeri düzeyinde doğrudan eylemi ile hem de devletin gerekli kontrol biçimlerini uygulamasını sağlamakla yapılabilir.

Bankaların ve mali yapının uluslararasılaşması başlıca sorun durumuna gelmiştir. Şimdi en zor olan şey, sermayenin hareketinin kontrolüdür. İtalya'daki bankalar sözde devlet kuruluşudur, ama pratikte bunların özel bankalardan hemen hemen hiç farkı yoktur ve ABD banka sermayesinin artan baskısı altındadır.

Aime Halbehur. Fransız Komünist Partisi, işçilerin işletme yönetimine ve mali işlerine daha aktif müdahale etmeleri ve işletme yatırımlarının, devlet fonları ve bankaların sermayeleri ile tasarruf kuruluşlarının kontrolü için kampanya yürütmektedir. Tüm mali kaynaklar üretimin gelişmesi, istihdamın artması, işçilerin vasıflılık düzeyinin artması ve teknik araştırmalar için kullanılmalıdır.

Yeniden özelleştirme politikası ⁽⁵⁾ ciddi bir tehlike oluşturuyor. Fransa da içinde, kapitalist ülkelerin yetkilileri devlet işletmelerini satıyorlar ve «Saint Gobain», «Schneider», «Michelin» ve diğerleri gibi özelleştirilen işletmelerin zengin aileler ve uluslarötesi tekeller onlar için en elverişli koşullarla ve düşük fiyatlarla satın alıyorlar. Yeniden özelleştirme uluslarötesi tekellere karşı koymayı daha da zorlaştırıyor.

Jan Berghuis. Kanımızca, uluslarötesi tekellere karşı mücadelede ilk olarak, üretim konseylerinin, şirket yönetimine daha büyük etki yapabil-

⁽⁵⁾ Devlet işletmelerinin tutucu hükümetler tarafından özel sektöre yoğun bir biçimde satılması. (Not Red.)

melerini sağlayacak şekilde yetkilerini artıracak yasal düzenlemelerin yapılması önemlidir. Ayrıca, sermaye ihracı üzerinde kontrol kurulması gerekir ve üçüncüsü, hukuksal olarak zor olmasına karşın, üretim konseyleri uluslararası organlara dönüştürülmelidir ki, böylece öteki ülkelerdeki işçilerle birlikte, yasal temelde, uluslararası şirketlere karşı mücadele yürütebilsinler.

Jacques Nagels. Belçika'da sol güçler, devletin uluslararası tekellere karşı direnmesi, tüm kilit yatırımlarda karar sahibi olması, uluslararası tekellerin kârlarını çarçur etmek yerine ekonomiye yeniden yatırmasında ısrar etmesi istemlerini ileri sürüyorlar. Devlet, işletmelerin birdenbire kapatılmalarını tamamen yasaklamalı ve bunların geleceklerinin, orta vadeli ulusal planlamanın bir parçası olarak, örneğin bir-iki yıllık bir dönemde belirlenmesi gerektiğini saptamalıdır.

Kimi uluslararası tekellerin birkaç sosyalist ülkede orta işletmeleri vardır. Uluslararası tekeller buralarda ülke içi yasalara uymak ve planlı sistem içinde çalışmaya uyum göstermek zorundadır. Kapitalist dünyada bu, devletin ulusal ve uluslararası sermaye ile birarada bulunmaları nedeniyle yapılamaz. Ama kapitalizmden sosyalizme geçiş döneminde, iktidar, işçi sınıfı ve bağlaşıklarının çıkarlarını gözeten sol ve ilerici hükümetin elindeyken, böylesi bir hükümet uluslararası şirketlerin keyfi faaliyetlerini etkin bir biçimde engelleyecek önlemleri pekala dayatabilir. Kapitalizmde dahi, şimdi, uluslararası şirketlerin uymak zorunda kalacağı yasaların getirilmesi için çalışmak zorunludur.

Jorg Huffs Schmid. Uluslararası tekeller çok büyük güce sahipken, yine de onların faaliyetlerini ulusal devlet politikası yoluyla kontrol etme araçları vardır. Devletin uluslararası tekelleri, özellikle fabrikalarını kapatmaya çalıştıkları zaman, zor günler yaşatmasını sağlamak için değiştirilmesi gereken ilk şey politik durumdur. Devleti böylesi bir politika izlemeye zorlamaya yetenekli reel politik güçler vardır.

● *Uluslararası tekellerin birçoğu silah üretimi ve satışıyla militarist güçlerle bağlıdır. Sermayenin uluslararasılaşması, emperyalist askersel blokların desteklenmesi ve silahlanma yarışının tırmandırılması girişimleriyle birarada yürümüştür. Barış hareketi ile uluslararası şirketlerin egemenliğine karşı mücadele nasıl içiçe geçmiştir?*

Aime Halbehur. Fransa'daki uluslararası tekeller, silahların artırılması politikasına ve ABD'nin uzayın militarizasyonu programına katılmayı önemli ek kârları sağlama kaynağı olarak görüyorlar. İşte bu nedenle sözkonusu şirketler ABD şirketleriyle anlaşmalar yapmaya, birlikler oluşturmaya bakıyorlar. Fransa'da sanayi üretiminin ve istihdamın zararına, ABD'ye sermaye ihraç ediyorlar ve araştırma ve geliştirme çalışmalarının bir bölümünü ABD'ye aktarıyorlar. Bu nedenle, barış ve silahsızlanma

hareketi, tam istihdam ve Fransız ekonomisinin gelişmesi mücadelesiyle doğrudan bağlıdır.

Jan Berghuis. Uluslarötesi tekellerin, silahlanma yarışında önemli bir rolü olduğuna göre, bunlara karşı direniş barış hareketiyle sıkıca bağlıdır. Hollanda'daki sendikalar bu mücadelenin doğrudan içindedir. Örneğin, ülkemizde Amerikan «Cruise» füzelerinin yerleştirilmesine karşı ülke çapında bir grev yapılmıştır.

Jacques Nagels. Reagan'ın aşırı militarist politikası silah tekellerinin çıkarlarıyla tam bir uyum içindedir. Belçika'daki şirketler uluslarötesi tekellerin silah sözleşmelerinden paylarını alıyorlar. Tüm bunlar askersel-sanayi kompleksini uluslararası düzeyde desteklemeye gitmektedir. İşçi sınıfımız, silahlanma yarışının her adımına ve paraların askersel hazırlıklara harcanmasına karşı savaşıyor.

George Hewison. İşçi sınıfı hareketi çok yanlış bir süreçtir. Bu hareket yalnız ekonomik mücadele yoluyla başarıya ulaşamaz. Sendikalar ekonomik, politik ve askersel egemenlik için yeni tutucu gericiliğe ve uluslarötesi tekellere karşı mücadelede de yer almak zorundadırlar. Ülkemizdeki askersel-sanayi kompleksi Birleşik Amerika ya da İngiltere'de olduğu kadar yaygın değildir, ama Kanada'yı, ülkemizin ve tüm insanlığın varlığı için bir tehdit oluşturan «yıldızlar savaşı» programına katmak için, Kanada'yı Birleşik Amerika'yla bütünleştirmek için ısrarlı girişimler yapılagelmıştır.

Redaksiyon'un Notu. Görüş değiş-tokuşu, çeşitli ülkelerin koşullarındaki büyük farklılıkları ve aynı zamanda uluslarötesi tekellerin ekonomiye egemen olmalarının sonuçlarının ve işçi sınıfının içinde bulunduğu koşulların benzerliğini ortaya koyuyor. Gericici güçlerin yarattığı güçlükler ve engellere karşın, ekonomik çıkarlar, uluslarötesi tekellerin etkin bir biçimde kontrolü, gerçek ulusal bağımsızlık ve barış için savaşımında işçi sınıfının uluslararası dayanışması artıyor.

İslami akımlara yaklaşım

HÜSEYİN MRUE

Gerçi bu yazının amacı, günümüzde Lübnan'da faaliyette bulunan İslâmî akım ve örgütlerin konumlarını değerlendirmek, demokratik yurtsever güçlerin bu akımlara yönelik tutumunu ortaya koymak olmakla birlikte, konunun tarihine inmek, ona genel bir İslâmî bağlam içinde göz atmak gerektiği kanısındayız. Böyle yapılmazsa, bu akımların her birinin çıkış noktaları kavranamaz, konumlarının kökleri belirlenemez, Lübnan'da gitgide keskinleşen ulusal kurtuluş ve demokratik sosyal-ekonomik dönüşümler için mücadelenin çalkantıları içinde ilişkilerimizi nasıl bir yapıya oturtacağımız anlaşılamaz.

Arap-İslâm uygarlığında, Hicret'in altıncı yüzyılı, Avrupa takviminde 12. yüzyıla denk düşer. Magrip'te ve müslüman İspanya'da, İslâm'ın temelleri ve kaynağına dönüşü savunan dini bir hareketin çıktığı sıralardı. Bu hareket, kendini *mehdi* ilân eden ibni Tumart'ın reformcu düşünceleri temeline dayanmakla birlikte, *Almoravid*'ler (1) ve *fıkaha*'nın (2) egemenliğinden Magrip halk kitlelerinin derin hoşnutsuzluk duyması sonucu or-

Bu sayı dizgiye girmek üzereyken, acı bir haber geldi. 17 Şubat'ta Hüseyin Mrue katledildi. Karanlığın, mezhep ve cemaat gericiliğinin güçleri, emperyalizm ve Siyonizmin ajanları kanlı bir cinayet işlediler.

1909 yılında dünyaya gelen Hüseyin Mrue, tanınmış bir Şii aileye mensuptu. Necef'te (Irak) ilâhiyat eğitimi gördü. Gazetecilik yaptı. Çeşitli yayınlar çıkardı. Genel yayın müdürlüğü görevlerinde bulundu. Edebi çalışmaları geniş çevrelerce kabul gördü. Asya-Afrika Yazarlar Birliği'nin «Lotus» ödülünü kazandı. 1982'de İsrail'in Lübnan'a saldırısı sırasında, cesaret ve yılmazlığından ötürü, Arap Yazarlar Birliği, Mrue'ye Beyrut Ödülü'nü lâıyk gördü. Felsefe Doktoru olan Hüseyin Mrue, «Arap-Müslüman Felsefesinde Materyalist Eğilimler» başlıklı temel araştırması da dahil, birçok bilimsel yapının sahibiydi. Faal bir toplum adamı ve Dünya Barış Konseyi'nin üyesiydi. 1950 yılında komünistlerin safına katıldı. 1964 yılından beri, Lübnan Komünist Partisi Merkez Komitesi üyesiydi.

«Barış ve Sosyalizm Sorunları» dergisi uluslararası kollektifi, bu ağır kayıptan ötürü, komünistlere, Lübnan ve Arap dünyasındaki bütün ilerici-yurtsever güçlere başsağlığı diler.

(1) Arapça el-Mürabitin'den geliyor. (İspanyolcası, almoravides) – «Ribat»çılar, dini hoşgörüsü olmayan cengâver mollalardı. Dünya nimetlerinden uzak bir yaşam sürdürürler, «inanç düşmanı» kâfilere karşı savaş sanatının ustalığını öğrenirlerdi. (Not Red.)

(2) İslâm şeriat hukuku, fıkıh uzmanları – (Not Red.)

taya çıkmıştı ve halkın geniş desteğine sahipti. 1121 yılındaki Mehdi ayaklanması, bu hoşnutsuzluğu, Almoravid devletinin yıkılmasıyla sonuçlanan maddi bir güce dönüştürdü. Bunun yerine yeni, demokrasinin tohumlarını içeren, ana çizgileri devrimci bir devlet iktidarı olan *Almohad* ⁽³⁾ İmparatorluğu kuruldu. Bir eğitim reformu gerçekleştirildi, düşünce ve bilimsel araştırma özgürlüğü üzerindeki sınırlamalar, daha önce koşturmaya uğrayan bilim adamları ve filozofların yapıtlarına konulan yasaklar kaldırıldı. Almohad'ların köktenci dini hareketi; sosyal, politik ve ideolojik alanlarda tarihi dönüşümler gerçekleştirdi.

Bundan sonra, nerdeyse altıyüz yıl, Arap-İslâm dünyası, uygarlığın gelişmesinin ana akıntısının dışında kaldı. Arap-İslâm dünyası, Arap yarımadasında doğan yeni bir dini hareketle yine canlılık kazandı. 1730'larda ortaya çıkan ve Muhammed ibni Abdülvahap'tan adını alan Vahabilik, yeni çağın ilk İslâmî ıslâhat (reform) hareketiydi. Çağdaş Arap-İslâm düşüncesinde, Vahabilik, gelenekçi eğilimin önceli sayılıyor. Vahabi'ler, Kur'an ve *Sünnet*'in ⁽⁴⁾ her çeşit yorumunu reddettiler, bunların çoğu bölümlünü harfiyen kavradılar. Vahabi'ler, İslâm'a aşılman, mezara tapınma, ölüden medet umma, evliyalara, üfürükçülere inanma gibi birçok hurafeyi reddettiler.

Ancak Vahabilik, o zamanki Necd emiri Muhammed ibni Suud'in kişiliğinde Suud kavmiyle bağlantı kurduktan sonra, politik bir renge büründü. Gericî yöneticiler, Vahabilik, politik hasımlarıyla hesaplaşma ve halk kitlelerini ezmede bir silah olarak kullandılar. Dini değil de, sosyal içeriği açısından bakıldığında, Vahabilik, reformcu bir yönelimden gericî bir harekete doğru yozlaştı ve karanlığın (obskürantizmin) simgesi durumuna geldi.

Sömürgeciliğin 19. yüzyılda başlayan saldırısı, Asya ve Afrika halklarına boyun eğdirme, onları zayıf, geri ve bağımlı tutma amacı güdüyordu. Bu, sömürgecilik karşı mücadeleyi doğurdu ve hızlandırdı. İnsanlar, tehdidi püskürtme yerine, onun karşısında boyun eğmenin kendi varlıklarına, onurlarına, daha iyi bir gelecek peşinde koşmalarına karşı nasıl bir darbe oluşturduğunu daha güçlü kavramaya başladılar. Ne var ki, toplumsal bilinç, o zamanlar laik-yurtsever, milliyetçi ya da sınıfsal bir nitelik kazanamazdı. Bunun için kaçınılmaz olarak başat dini bir biçim aldı. Bu, gerek Arap, gerekse müslümanların çoğunlukta olduğu doğu halkları için özellikle doğrudur. Bundan ötürü, İslâmî hareketlerin kabarması, XIX. yüzyılın ilk yarısında başladı.

Arap halklarının sosyal bilinci gelişmeye devam etti ve salt dini biçimlerin ötesine geçti. Sömürgecilik karşı mücadelenin tam içinde ve doğ-

⁽³⁾ Arapça el-Muvahhidin'den geliyor. (İspanyolcası, almohades) – «Ehl-i tevhid», yani Tanrı'nın birliğine inananlar. (Not Red.)

⁽⁴⁾ Sünnet – Muhammed Peygamberin yaptıklarıyla söylediklerinden her biri. (Not Red.)

makta olan burjuvazinin ilk ve özellikle en önde gelen savunucularından olan aydınlar arasında milliyetçi görüşler oluşmaya başladı. O zamanlar, sosyal bilinç açısından bu görüşler, dini biçimlerden tamamen ayrılacak ölçüde ve henüz yeterince gelişmemiştir. O zamanlar bu görüşler, milliyetçi ve dini öğelerin birleştiği önemli bir halka işlevi görüyordu. XIX. yüzyılın ikinci yarısında, ilerici-ıslahatçı İslâmî akım ve hareketlerin programlarına, dini sorunların yanı sıra, Arap halklarının özgül sorunları yansımaya, Arap milliyetçiliğinin etkisinin ilk belirtileri görülmeye başladı.

Bunun böyle olması, ne bir raslantıydı, ne de özel bir nedeni vardı. Tarihin mantığı böyle gerektiriyordu. Bölgemizde bu sürecin sosyal içeriği, İslâm'ın dini yönünden bağımsız olarak, Arap ve Müslüman yanlarını birleştirdi.

Cezayir örneği, bunun açık göstergesidir. Fransız sömürge yönetimi sökülüp atılincaya kadar savaşa gelen halk hareketine yakından bakılınca, bu hareketin İslâmî ve Arap yanlarının birbirinden ayrılmaz biçimde içiçe geçtiği açıkça görülüyor. Hareketin dini yönü, özü bakımından ve genel olarak yurtsever yönelimliydi. Hareket içinde, Müslümanlık inancı, Cezayirlilerin ulusal kimliğini ifade ediyordu. Müslümanlığa bağlılık, aslında, insanın dilini, ulusunu, tarihini, geleneğini, kendi yurdunu sevmeyi ortaya koyması anlamına geliyordu.

Birinci Dünya Savaşı'nın patlak vermesiyle, Arapların ulusal özbilinci, dinden belli ölçüde bir bağımsızlık göstermeye başladı. Birincisi, bazı Arap ülkelerinde ulusal burjuvaziler ortaya çıktı. Bu sınıfın çıkarları, amaçları ve ideolojisi, ya Suriye ve Lübnan'da olduğu gibi, onu Osmanlı askeri-feodal yönetiminden ayrılmaya ya da Mısır'da olduğu gibi, Osmanlı İmparatorluğu'ndan belirli bir özerkliğe sahip bir devlette güçlü ekonomik konumlar oluşturmaya ve kendi milliyetçi özlemlerini gerçekleştirmeye zorladı. İkincisi, artan ulusal baskı, Arap kitlelerinin özlemleriyle yabancı yöneticilerin onları Türkleştirme niyetleri arasındaki doğrudan uzlaşmaz çatışma, Osmanlı hilâfeti içinde Arapların reform için mücadelesini, ayrılmaya dönüştürdü. Üçüncüsü, doğmakta olan Arap burjuvazisi ve aydınlar, Avrupa'daki ilerici düşüncelerin, özellikle Fransız Devrimi ve ütöpic sosyalistlerin etkilerini üzerlerinde hissettiler.

Bu etmenlerin birleşik etkisi, laik bir kurtuluş içeriğine sahip olan Arap ulusal özbilincinin doğmasına yol açtı. Ancak bu bilinç aynı zamanda, birçok aydınlanmış din adamı tarafından da geliştirildi. Bu din adamlarından bazıları, şimdi Arap ulusal kurtuluş hareketi diye bilinen hareketin temelini atılmasına ilk savaştan yurtsever eylemleri örgütleyerek gözle görülür katkılarda bulundular. Dini liderlerin ya da onlarla bağlı kimselerin bu eylemlere katılmasının İslâmî bir hareket biçimini değil, salt yurtsever bir hareket biçimini alması dikkat çekicidir. Bu insanlar, ulusal kurtuluş hareketine katılırken dini sloganlar öne sürmediler. Ancak onların inançları, ideolojilerine rehberlik etti.

Müslümanlığın temel değerlerine dönüşü savunan ve yazımızın burasına kadar ele aldığımız İslâmi akım ve hareketler, çokçası, ilerici, reformlara yönelik konumlardan hareket etmişlerdir. Bunların karşısında, zaman zaman halka, Müslüman inançların ilkelerine ihanet edecek ölçülere varan gerici ya da karanlığı savunan fundamentalist kesimler vardır.

Almoravidler dönemine dönelim yine ve kendi ekonomik ayrıcalıklarını korumak için, halka baskı uygulayanlarla işbirliği yapan *fukahayı* (din bilginlerini) anımsayalım. Bunlar özgür düşüncüyü yokettiler, aydınları tutukladılar, bilgin ve filozoflara terör uyguladılar. *Fukaha* bunu yaparken dini dogmalardan hareket etti. Egemen kesimi desteklemede de dini dogmalar onların politik olarak koşullandırdıkları *fetva*'ların ⁽⁵⁾ temelini oluşturdu.

Vahabi hareketi örneğini ele alalım yine. Vahabi hareketi önce reformcu bir hareket olarak ortaya çıkmıştı ama sonra dini inançları kullanarak halkı yöneten ve ezen diktatörlük hükümetinin, gerici monarşinin ağılarına takıldı. Cezayir'de de Fransız işgalcileri, olası bir devrimci patlamayı önleme amacıyla yığınlar arasında kaderci görüşleri ve kötümserlik yayan Sufi kardeşliği ⁽⁶⁾ üyeleri de dahil, gerici dini liderlerin desteğine güvendiler.

Burada ilk akla gelen meşhur Müslüman Kardeşler Örgütüdür. İlk kez 1928 yılında Mısır'da İsmailiye'de kurulan örgüt kısa zamanda tüm Mısır'a yayıldı ve öteki Arap ve Müslüman ülkelerinde de şubeler kurdu. Derhal Arap milliyetçiliğine ve yurtseverliğine karşı düşman bir tutum aldı. Örgüt, kurucusu Şeyh Hasan el Benna'nın ifadesiyle şu görüşü savunuyordu: «Ulusal sınırlar toprak ya da coğrafya sınırları ile değil, dinsel inançların yayılmasına göre belirlenir» ⁽⁷⁾

Müslüman Kardeşler ilk aşamada demagojik sosyal istemler ortaya attılar. Başlangıçta 23 Temmuz 1952 Mısır devrimini de desteklediler. Ancak devrimci Nâsir yönetiminin anti-emperyalist bir çizgi izlemesi, sosyal dönüşümler için bir program hazırlamasıyla örgüt başlangıçtaki demagojilerinden vazgeçti ve ilerici toplumsal değişikliğe, millileştirme ve tarım reformuna karşı çıktı. Daha sonra Müslüman Kardeşler Nasır'ın ülke içinde ve uluslararası alanda izlediği ilerici çizgiye karşı mücadele için teröriste başvurular.

Şu anda Suriye'de yürütülen gizli yıkıcı faaliyetlerde de bu örgütün rolü olduğunu belirtelim. Arap gerici ve ABD gizli servisleri, Arap dünyasında Siyonizmin ve emperyalizmin planlarını Suriye'nin boşa çıkarmasını önlemek için Müslüman Kardeşler örgütünü kullanıyorlar.

⁽⁵⁾ Hukuki ya da dini bir meselede, müftünün ya da başka bir dini otoritenin resmi yargısı (*Not Red.*)

⁽⁶⁾ Sofizm: İslam mistisizmi (gizemciliği), tasavvuf.

⁽⁷⁾ E. Tuma, İslamda Devrimci Süreç, Beyrut, 1981, s. 39 (Arapça).

Oteki Arap ve Asya ülkelerindeki (Hindistan, Pakistan vb.) benzer gerici İslâm hareketlerinin, akımların ve örgütlerin de uzun ve kara bir geçmişi vardır ama bunların üzerinde burada ayrıntı ile durmaya gerek yok. Ancak şöyle bir soru ortaya çıkıyor: Gerek bunlar ve gerekse ilerici reformcu akımlar müslümanlığın ana kaynaklarına dönülmesini savunduklarına göre, iki ayrı temele sahip iki ayrı İslâm dini mi vardır? Bu soruya kapsamlı bir yanıt getirmenin son derece önemli olduğuna inanıyoruz.

Kanımızca, genel anlamda bir yanıt şöyle olmalıdır: İki farklı İslâmiyet vardır. Ancak bunlar farklı ideolojik konumlardadırlar ve aralarındaki fark, sosyal statülerinden, kendilerine bağlı olanların sınıf ve çıkar farklılıklarından kaynaklanmaktadır. İslâmî akım ve hareketler içinde neden birbirine karşıt iki ayrı kanadın geliştiği – biri reform ve politik özgürlük için mücadele ediyor, diğeri gerici ve aydınlığa karşı, baskıci yönetimler ve yabancı sömürgecilerle işbirliği yapıyor – ancak böyle anlaşılabilir.

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonraki durum, Arap ulusal kurtuluş hareketinin daha da ilerlemesine katkıda bulundu, gerçek bir özgürlük arayışı için çabalar temelinde bu hareketin yeniden oluşma ve düzenlenmesine yol açtı. Filistin topraklarında Siyonist bir devletin kurulması, yalnız milliyetçi ideolojiyi savunanlar için değil, aynı zamanda Arap halk yığınları için büyük bir şok oldu. Kurtuluş hareketi için yeni bir kabarma, yeni bir atılımın koşulları gelişmeye başladı. Bu kez hareketin başını küçük burjuvazi çekti. Bazı sosyal ve politik kazanımlar elde edildi. Ancak o zaman gündemde olan ulusal demokratik bir devrimin görevleri gerçekleştirilemedi.

Bunun da çeşitli nedenleri vardır. Birincisi, küçük burjuvazinin sınıfsal konumu ve ideolojisi, uzun dönem bir perspektifin kısa dönemden ayırıldığını, politik bağımsızlıktan sonra ne olacağını öngörülmesini, ulusal kurtuluşla sosyal kurtuluş arasındaki nesnel diyalektik karşılıklı bağlantının kavranmasını engelledi. İkincisi, söz konusu tarihsel evrede, öteki ilerici-yurtsever güçleri, özellikle işçi sınıfı partilerini safdışı bıraktıktan sonra, hareketin yöneticiliğinin tekeli küçük burjuvazi elinde bulundu. Üçüncüsü, bu partiler, seçenek oluşturmak bir yana, yönetime ortak olacak güce de sahip değillerdi. Dördüncüsü, emperyalizm, Siyonizm ve Arap gericiliği, ulusal kurtuluş hareketinin 1950 ve 1960'lı yıllarda elde ettiği konumlara saldırarak, bu harekete karşı komplolarını hızlandırdı. Beşincisi, küçük burjuvazinin sosyal ve sınıfsal bakımdan bir örnek olmaması, onun çeşitli katman ve kesimleri arasında çelişkiler doğurdu. Bu da, emperyalizm, Siyonizm ve gerici Arap rejimleri yararına, durumun bütün Arap dünyasında keskin biçimde kötüleşmesine yol açtı. Altıncısı, küçük burjuva yönetim, halk yığınlarına kuşkuyla baktığı için, onların güvenini kazanamadı. Dahası, bu yöneticiler, ilerici-yurtsever güçlere karşı baskılara başvurdu. Kendilerini demokrasinin kesinkes reddi üzerine oturtular.

Küçük burjuvazinin tarihsel başarısızlığı, Haziran 1967'deki yenilgiyle kendini gösterdi. (6) Bu yenilgi, yönetimin içler acısı durumunu, buna karşı bir seçeneğin yokluğunu da doğruladı. Emperyalizm ve Siyonizmle kolkola hareket eden Arap gericiileri, aynı zamanda ve en başta Arap ulusal kurtuluş hareketini zayıflatmak ve tasfiye etme çabası içinde, yeni aşamada insiyatifi ele geçirmek için çılgınca bir taarruza geçtiler.

Çetin bir dönem geldi. Küçük burjuva yönetime karşı devrimci bir seçenek oluşturma ve Arap kurtuluş hareketinin rolünü yeniden kurma savaşımında bir boşluk doğmuştu. İşte böyle bir fon üzerinde çeşitli dini akım ve hareketler doğmaya başladı. Bu akımlar, içeriği savunucularının sınıfsal mensubiyetiyle belirlenen ideolojik ve politik kavramlarla bu boşluğu doldurmaya çalışıyorlardı. Bunlar çoğunca küçük burjuva ya da kırsal alandaki asalak feodal egemen çevrelerden geliyorlardı.

Bu akım ve hareketler bir örnek değildiler. Bunları aşağı yukarı şöyle gruplandırabiliriz:

1. İdeoloji ve faaliyetleri gerici Arap rejimlerinin hizmetinde olan ya da emperyalist istihbarat servisleriyle doğrudan bağları bulunan tutucu ve bağınaz akımlar.

2. Faaliyetleri başlı başına ideolojik bir alan içinde kalan, «bilge atalar»ının örf ve âdetlerini günümüzdeki sorunların çözümünde bellibaşlı kaynak olarak gören gelenekçi hareketler. Bunların düşünce tarzı; durağan, değişme ve gelişmeye uğramayan geçmişe yöneliktir ve «bilge atalar»ının uzakta kalmış çağından bugüne doğru bir izdüşüm biçimindedir. Bu akımlar açık politik çalışmaya girmemekle birlikte, ideolojileri geriye dönüktür ve sosyal-politik ve mânevi alanda herhangi bir değişim ya da dönüşüme düşmanca bir tutum içindedir. Bu ideoloji, zararlı bir etki gösterir ve ister istemez, gelenekçileri politikaya çeker.

3. Doğrudan politik konumlardan hareket eden, Arap ve müslüman kitlere kendilerini bir seçenek olarak sunan akımlar. Bu akımlar, gerek daha önceki dönemin görevlerinin üstesinden gelemeyen küçük burjuva yöneticilere, gerekse bu yönetimin yerine geçebilecek radikal devrimci güçlere karşı kendilerini bir seçenek olarak gösteriyorlar.

Bu üçüncü akımın tipik özelliği, «devrimci müslüman» bir seçenek, kurtuluşun antiemperyalist amaçlarını içeren bütünsel bir politik plan sunmalarıdır. Bu açıdan bakıldığında, bu akımlar, 19'uncu yüzyıldaki İslâmi hareketlerden farklı değillerdir. Ancak bugünkü akımlar, başka konulara yaklaşımlarında, öncüllerinden köklü farklılıklar gösteriyorlar. Onların programları, ulusal birliği İslâm birliğinin, Arabizmi İslâm'ın karşısına koyan «Müslüman Kardeşler» örneğini izliyor.

Bu tür İslâmi akımların yeniden ortaya çıkışının dikkatle incelenmesi

(6) İsrail'in başlattığı, Arap devletlerinin yenildiği savaş. (Not Red.)

gerekiyor. Hele ulusal bilincin dini bilinçten ayrıldığı Arap ülkelerinde kurtuluş mücadelesinin gelişmesinden sonra bu akımların yükselmesi böyle bir dikkati daha da gerekli kılıyor. Bu akımların, bunalımın tam da şimdiki aşamasında, yani İsrail saldırısından sonra, ulusal-yurtsever güçlerin istilâcılara, onların Falanjist müttefiklerine, ABD'li emperyalist koruyucularına karşı savaşın doruğunda yaygınlık kazanması dikkate değer. İsrail'in faşist-Falanjist projeyi destekleyen çevreler bir ittifak kurmasından sonra, saldırının bir mezhep ve cemaat rengine büründüğünü gözlüyoruz. ⁽⁹⁾ Proje, en başta dikkati çekecek derecede belirgin ve «politik Marunilik»in ⁽¹⁰⁾ en başta müslümanlar ve aynı zamanda müslüman olmayan Hıristiyan cemaatler, sıradan Maruniler ve tüm halk kitlesi zararına pekiştirilmesi amacını gütmektedir.

Yıkıcı bir soru ortaya çıkıyor: Neden İslâmî akım ve hareketler, Arap dünyasında tam da şimdiki durumda yeni bir görüntüyle ortaya çıktılar? Özellikle, neden bugünkü Lübnan'da ortaya çıktılar ve canlılık kazandılar?

Sorunun birinci bölümünün yanıtı, 1967 yenilgisinden sonra Arap dünyasında gelişen boşlukta ve ulusal kurtuluş hareketinin küçük burjuva yönetimine devrimci bir seçeneğin olmamasında yatıyor. Dini akım ve hareketlerin böyle bir seçenek olma sıvıyla ortaya çıkmalarında bunun da payı olmuştur. Başka bir deyişle, bu akımların yükselmesinde, Arap ulusal kurtuluş hareketinde ve genel olarak milliyetçi ideolojideki bunalım, önemli bir etmendir.

Bu akım ve hareketlerin, Lübnan bunalımı koşullarında canlanmasının iki nedeni vardır. Birincisi, bunların faaliyet gösterdikleri çevrenin sosyal yapısının geri olmasıdır. İkincisi, iç savaş sonucu, gerek kentlerde, gerekse kırsal bölgelerde mutlak ve görece olarak sayıları artan yoksul kesimler ve marjinal lumpenlerin bilinçlerinin gizemci (mistik) bir niteliğe bürünmesidir. Bu katmanlar, sınıfsal bölünme ve ayrışmanın etkisini gölgeleyen cemaat ya da akrabalık sistemlerine dayalı sosyal örgütlenmenin geleneksel biçimlerinin güçlendiği, farklı ama yanyana varolan düzeylerde toplumsal ilişkiler içindedirler. Yıkıcı iç savaşa kayıtsız-şartsız son verilmesi temelinde Lübnan bunalımını çözüme kavuşturmak için yurtsever demokratik planın uygulanmasında ileri adımlar atılamamasını da, nedenler arasına eklemek gerekir.

Politik bir güç olarak dini akım ve hareketlerin Lübnan'ı altüst eden

⁽⁹⁾ Ayrıntılar için, bak: George Hauri, «Bunalımdan Çıkış Yolunu Bulmak Zorunludur», Yeni Çağ, Kasım 1985.

⁽¹⁰⁾ Maruniler, V.–VII. yüzyıl arasında Kuzeybatı Suriye'de Doğu Hristiyan Kilisesi'nin bölünmesi sırasında ortaya çıkan bir topluluktur. 1943'teki Ulusal Ant'ta varılan sözlü anlaşma, Lübnan'ın devlet yapısında mezhep sistemini şekle bağlamakta, Marunilere ayrıcalıklı bir konum sağlamaktadır. (Not Red.)

bunalımda rolleri vardır. Onların dönüşümler programının ana tehlikesi, bir İslâm devleti kurulması koşuluna bağlı olmasıdır. Böyle bir şey, bizim çokmezhepli ülkemizde nesnel olarak bir parçalanmaya, müslümanlar da dahil, halk kitlelerinin bölünmesine yol açacaktır. Ulusal-yurtsever güçlerin kenetlenmişliğini zayıflatmaya, yığınların bilincini bulandırmaya yönelik bu hareketin ideolojik reçeteleri, politik doğrultusu ve pratik eylemleri, sosyal gelişmenin yasalarını görmezden gelmekte, toplumun devrimci-demokratik dönüşümünü engellemektedir.

Bu dini akım ve hareketlerin öne koyduğu planın antiemperyalist kuruluş amaçlarını da içerdiğini yadsımıyoruz. Bunun varolan burjuva sisteminin çöküşüne katkıda bulunduğu da doğrudur. Bu, işin desteği gerektiren olumlu yanıdır. Ancak madalyonun öbür yüzünü görmekte de yarar var. Birincisi, söz konusu akım ve hareketler, devrimci seçeneği, emperyalizme ve Siyonizme karşı olan güçlerin ittifakını aşındırmaya, dolayısıyla, emperyalizme bağımlı kapitalist sistemin, yeni bir biçimde de olsa, yeniden kurulmasına nesnel olarak temel hazırlamaya çalışıyor. İkincisi, «devrimci İslâmi» bir seçenek olarak ortaya konulan plan, sosyalizmi emperyalizmle aynı kefeye koyuyor ve «üçüncü bir yol» savıyla ortaya çıkıyor. Bu planın besbelli olan uygulanamazlığı, şimdiki toplumsal-politik sistemin kökten, devrimci dönüşümü yolunda ulusal demokratik bir program için yurtsever-ilerici güçlerin mücadelesine yönelik tehlikesini azaltmıyor.

Bu akım ve hareketlere yaklaşırken, partimiz, bir yandan, bunların kuruluş dâvasına bağlılığını, antiemperyalist, antisyonist duygu ve özlemlerini (ki, burada onlarla aynı düşüncedeyiz ve dayanışmamızı dile getiriyoruz), bir yandan da, cemaat ve mezhep temelindeki politik sloganlarını, ideolojik doğrultularını ayırdetmeden geçemez. İşin bu yönü, Arap milliyetçiliğine, sosyalizm ve demokrasiye açıkça düşmanlık niteliğindedir. Bunu kesinkes reddediyoruz.

Ve nihayet, bütün bu söylediklerimizden, sanınız, şöyle bir sonuç çıkacaktır. *Lübnan komünistleri, günümüzdeki dini akım, hareket ve örgütlere olumlu ya da olumsuz yaklaşımlarını belirlerken, sınıfsal ve ulusal-yurtsever konulardan yola çıkıyor, Marksizm-Leninizm'in devrimci teorisi ışığında hareket ediyorlar. Dini inançlara ilişkin sorular burada rol oynamıyor. Bu akım ve hareketlerle anlaştığımız ya da onlardan ayrıldığımız noktalar, sosyal-politik sorunlarla, somut olarak söylersek, ulusal kurtuluş ve devrimci toplumsal dönüşümler konularıyla sınırlıdır. Dini olmayan hareketler ve örgütlerin yanı sıra, dini olanlarla da, sözün en geniş anlamıyla, demokratik temelde, içten ve canlı ilişkiler kurmaya çalışıyoruz.*

Antonio Gramsci'nin enternasyonalizmi

RENZO MARTINELLI

(Floransa Üniversitesi – İtalya)

Uluslararası işçi hareketinin önde gelen militanlarından, İtalyan Komünist Partisi'nin kurucusu ve yöneticisi, büyük Marksist teorisyen Antonio Gramsci, faşist zindanlarda geçirdiği uzun yıllardan sonra, bundan yarım yüzyıl önce (1891–1937) hayata gözlerini yumdu. İKP Genel Sekreteri A. Natta şunları belirtiyor: «Gramsci gelişmenin enternasyonalizm doğrultusunda, tüm dünyanın giderek daha da çok tarihin kahramanı olacağı karşılıklı bağımlılığın daha sıkılaşması yönünde olduğunu anlamış ve açıkça göstermiştir ... Ve onun bunu derinlemesine anlamış olması Ekim Devrimi'nin ivmelerinden birini oluşturduğu bu tarihsel sürecin ruhunu tam olarak dile getirmesine olanak sağlamıştır».⁽¹⁾

Aşağıdaki yazı, İtalyan devrimcinin teorik düşüncesinin en önemli yönlerinden birini, işçi sınıfının stratejisinde ulusal ile enternasyonal olan arasındaki orantı sorunlarını işlediği çalışmaları konu edinmektedir.

Gramsci'nin ideolojik mirası bizlere ilginç bir biçimde ulaşmıştır. Örneğin, onun «Hapishane Defterleri» hapislik yıllarında kaleme alınmış notlardan oluşmaktadır. Bunların yapıldığı özgül koşullar, belirli ölçüde parçalar halinde olmalarını belirlemiştir, tamamlanmadan kalmalarına yol açmıştır (yazar bunları daha sonra işlemek niyetindeydi).

Tutuklanmadan önceki yapıtlarına gelince, Gramsci bunlarda herşeyden önce politik yönetici, devrimci partinin sekreteri olarak karşımıza çıkmaktadır. Sözkonusu olan, onun parti basını sayfalarında yayınlanan savaşkan demeçleri, ilerici yazı, rapor ve notlarıdır.

Gramsci'nin hapishane öncesinde olduğu gibi, daha sonraki yapıtlarında bir bütünsellik olmaması, bunların tamamlanmamış olması, kuşkusuz, onun yaşadığı ve çalıştığı koşullarla izah edilebilir. Bununla birlikte şunu da görüp vurgulamak önemlidir: Bu biçim, belirli anlamda bu İtalyan komünistinin düşünce tarzına, kafa yapısına son derece özgü bir şeydi. Bunda kapalı şemaların ve dogmatizmin reddi, varolan koşullara ve olayların seyrine «ahenkli» (Gramsci'nin çok sevdiği bir söz) bir şekilde uyma çabası kendine özgü bir biçimde ifadesini buluyordu.

(1) «L'Unita», 18 Ocak 1987.

Devrimcinin yapıtlarının bu karakteristik niteliğini ve bir bütün olarak onun dünya görüşünü dikkate almadan, onun yaratıcılığını doğru bir biçimde anlamak olanaksızdır. Şunu da gözönüne almak gerekir ki, bir bütün oluşturan ve birbiriyle diyalektik karşılıklı bağıntı içinde bulunan fikirler toplamından herhangi bir hüküm çekip ayırmayı denemek riskli, zor ve eninde sonunda perspektifsiz bir iştir: Gramsci'nin mirasının her unsurunu, onun dünya görüşünün bütünü ışığında ele almak gerekiyor.

Gramsci'nin tutuklanmadan önce sırf politik bir savaşı, partili bir devrimci olduğunu ve yalnız hapislik sırasında bir düşünür ve teorisyen durumuna geldiğini düşünmek doğru olmaz. Böyle bir değerlendirme tek yanlı kalır. Tersine, sözkonusu dönemlerde Gramsci'nin düşüncesi, teoriyle pratiğin kopmaz bir bileşimini oluşturmaktadır. Tutuklanmadan önceki yapıtlarının tipik bir niteliği, sorunu cesaretle ortaya koyması, önsezi, teorik analiz unsurlarıdır. Bu, güncel bir sorunu ele alan kısa gazete yazılarında da açıkça görülmektedir. Onun bu yaklaşımı, hapisane döneminde organik bir gelişme göstermekte, düşüncesi derinlik kazanmakta, yeni alanları kapsamaktadır. Ama parmaklıkların ardında da o politik bir yönetici olarak kalmakta, değiştirmek amacıyla gerçek durumu anlamaya çalışmaktadır. Kökleri geçmişin deneyimine dayanan ve onun tarafından geliştirilen görüşler, genel önem kazanan teorik hükümler düzeyine çıkmaktadır. Onun analizleri devrimci dönüşümlere yöneliktir. Geliştirdiği kavramlar, genel kategoriler, artık yalnız o günün görevlerinin çözümü için değil, aynı zamanda tüm tarihsel aşama çapındaki savaşımın perspektiflerini belirlemek için de bir temel olmaya yöneliktir.

Gramsci'nin «hegemonya» sorunlarını analizinden çok, onun yapıtlarındaki enternasyonalizm sorunlarına tarihsel açıdan yaklaşmak, yani görüşlerin oluşma aşamalarını ayırıp belirlemek gerekiyor.

Kuşkusuz, çıkış noktasını Rusya'daki 1917 devrimi oluşturmaktadır, O zaman A. Gramsci artık İtalyan Sosyalist Partisi'nin üyesiydi ve aynı yıl «Il Grido del Popolo» gazetesinin başında bulunan, sosyalistlerin resmi organı olan «Avanti!»nin Torino baskısına yazılar yazan deneyli bir gazeteci idi. Gramsci ta baştan Ekim Devrimi'nin büyük tarihsel öneminin bilincine varan, neredeyse tek İSP üyesiydi.

Yukarıda belirtildiği gibi, yapay sistemler kurma çabası Gramsci'nin düşünce tarzına yabancıydı, onun görüş tarzı bağnaz değildi. Örneğin, onun ünlü yazısı, «Kapital'a karşı devrim» gibi tuhaf bir başlık altında çıkmıştı. Üstelik söz konusu olan . . . tam da K. Marks'ın ünlü yapıtıydı! Bu yazısında Gramsci, Ekim Devrimi'nin . . . «Marksizm»in görüşlerine uymadığını ve bolşeviklerin «Marksist» olmadığını ileri sürüyordu.

Böyle bir iddia kulağa tuhaf geliyor. Eğer şunu dikkate almazsak yazının düşüncesini doğru anlayamayız: Burada söz konusu olan 2. Enternasyonal'in «Marksizm»idir ve tırnak işaretinin kullanılması bir rastlantı

değildir. 2. Enternasyonal militanları açısından bolşevikler «Marksist» sayılmazdı. Çünkü bolşevikler onların kör pozitivizm ve evrimcilik dolu görüşlerini paylaşmıyorlardı, bu görüşler gerçeği yansıtmıyor, Marks'ın görüşlerinin özüne ters düşüyordu. Gramsci'nin 2. Enternasyonal'e özgü o «Marksizm» ruhunda yetişen İtalyan sosyalistleriyle polemliği de benzer temele oturmaktadır.

Daha sonraki «Bizim Marks» yazısında bu konular (önceleri yalnız kısaca sınırları çizilen), daha net bir biçimde şöyle formüle edilmektedir: «Marks herhangi bir akait kitabı yazmamıştır ve o ardında kesin buyruklarla ve tartışılmaz, mutlak kurallarla dolu sayısız emirler bırakmış bir Mesih değildir ... Bizim için Karl Marks eli kırbaçlı bir çoban değil, manevi ve ahlaki bakımdan bir örnektir». (2)

Şöyle ki, daha genç Gramsci'nin Rusya devrimine karşı tutumunda Marksizm'in şematik ve dogmatik yorumlanmasının reddi, Marks'ın yaptılarının yaratıcı bir biçimde kavranması gözlenmektedir. Böyle bir yaklaşım ve bu yaklaşıma uygun biçimde hareket etme kararlılığı, ona daha sonraki yıllarda Lenin'in öğretisinin özünü derinlemesine kavrama, onun ruhunu benimseme ve aynı zamanda kendi çok yönlü kişiliğini ortaya koyma, tüm gücünü komünist partisinin davasına adanmışlığı sağlamıştır.

O zamanın tüm devrimcileri için olduğu gibi, Gramsci için de Rusya'daki devrim yol gösterici bir ışık oldu. Bu devrimle dayanışma temelinde onun görüşleri daha da olgunlaşmış, bu dayanışma İtalyan Komünist Partisi'nin kurulmasının başlıca önkoşullarından biri olmuştur.

Batı Avrupa ülkelerinde o zaman mevcut düzene karşı güçlü bir protesto dalgası yükselmiş devrimci belirtiler ortaya çıkmıştı. Bolşeviklerin yaptığı her şeyi İtalya'da tekrarlamak ya da o zaman dendiği gibi, «Rusya örneğine göre hareket etmek» olanaklı görülüyordu. Ekim Devrimi'nin etkisi ve çekici gücü, onun büyük tarihsel rolünün kabul edilmesi birçok İtalyan yoldaş için bu devrimin biçim ve yöntemlerini neredeyse mutlak bir biçimde kopya etmek anlamına geliyordu. 1919–1920 yıllarında «L'Ordine nuovo» (3) dergisi etrafında Torino'da ortaya çıkan fabrika sovyetleri kurma hareketini Gramsci Rusya sovyetlerinin deneyiminin bir tür İtalyan diline çevirisi olarak görmekteydi. Bu konu da, daha derinlemesine ele almaya değer bir konudur, ama yine de Gramsci'nin enternasyonalizminin ta baştan Oktob'ün davasıyla dayanışmadan ayrılmaz olduğu açıktır. Bununla birlikte bu enternasyonalizm İtalya'nın özel koşullarını hesaba katma çabasını çıkış noktası yapmaktadır.

(2) Antonio Gramsci. Scritti giovanili, vol. 8, Torino, 1958, sayfa 217, 220.

(3) «L'Ordine nuovo» (Yeni düzen) A. Gramsci ile P. Togliatti'nin 1919'dan itibaren çıkardıkları haftalık bir dergidir. Komünist Partisi'nin kuruluşunu önemli ölçüde hazırlayan devrimci grup, bu dergi etrafında oluşmuştur. (Not Red.)

1917'den sonra yükselen devrimci dalga, devrimcilerin beklediği sonuçları vermedi. İtalyan Komünist Partisi'nin kurulduğu 1921 yılında bu dalga artık gücünü yitirmekte, iniş aşaması başlamak üzereydi. İtalyan toplumunda faşizm kök salıyor ve Ekim 1922'de iktidara geliyor. Komünist Partisi ilk adımlarını, son derece ağır yıllarda atıyor. Parti, faşist vurucu müfrezelerle acımasız, çoğu kez kanlı kavgalara girmek zorunda kalıyor. Hemen güç kazanıp etkili bir parti durumuna gelemiyor. Komünist Partisi'nin o zamanki sekreteri Amadeo Bordiga parti çalışmalarını sekterce yönetiyor, faşizm ile burjuva egemenliğinin öteki biçimleri arasında bir fark gözetmiyor, böylelikle durumun doğru kavranmasını ve bu durumdan çıkan görevlerin doğru anlaşılmasını engelliyordu.

Gramsci o yıllarda özlü, amaca yönelik analiz çalışmalarıyla meşguldü. 1919–1920 yılları arasındaki İtalyan sosyalist hareketinin başarısızlığa uğradığı noktasından hareket eden Gramsci, partinin Bordiga'nın yönetiminde saflarını genişletme, politik etkisini artırma yeteneğinden yoksun olduğunu saptıyordu. Gramsci'nin bütün daha sonraki teorik düşüncesinin gelişmesi açısından önemli olan bu derslerin değerlendirilmesi, enternasyonalist bir temelde yapılıyordu. 1922 yılı ortalarından 1923 sonuna kadar Moskova'da bulunması onun enternasyonalizmine somut bir örnek oldu.

Onun burada elde ettiği deneyimler son derece yararlı olmuştur. Gramsci Sovyetler Birliği'nde sosyalizm kuruculuğunun zor koşullarını doğrudan yerinde görmüş, Sovyetler Birliği'nin büyüklüğün önemini değerlendirmiştir. Bolşeviklerle, devrimin yolunu döşeyenlerle bizzat görüşme olanağı bulmuştur. Lenin'in yapıtlarını inceleme ve öğrenme yönünde belirleyici adım atılmıştır. Gramsci İtalya'daki durumun derinlemesine analizini yapmaya başlamış ve bu analiz son derece doğru ve tam olmuştur. Gramsci Rusya'daki devrim ile öteki devletlerdeki devrim perspektifi arasında ilişkiye yeni bir gözle bakmaya başlamış, bunların benzerliklerini mutlaklaştırmaktan vazgeçmiştir. Partinin bağımsız olarak politik çizgisini belirlemesi, öz bakımından ulusal bir çizgi, İtalyan çizgisi olarak, kendi deyimiyle, «ulusun durumuyla ilgili istihbarat»ın titiz verilerine dayanarak, İKP'nin önünde duran görevlerin çözümüne olanak sağlayacak çizgisini saptaması gerektiğini ısrarla vurguladığı konuşmaları, bu döneme aittir.

Gramsci Komintern'in 4. Kongresi'ne katılmış, her ülkenin ulusal özelliklerini dikkatle inceleme gereğini inandırıcı bir biçimde ortaya koyan Lenin'in raporunu dinlemiştir. Bu raporda şöyle denmekteydi: «Kanımca, hem Rusya'da hem de öteki ülkelerdeki yoldaşlar için en önemli olan, Rusya devriminden beş yıl sonra öğrenmek zorunda olmamızdır. Biz ancak şimdi öğrenme olanağı bulmuşuzdur . . . Ama biz, askersel hareketlerin, savaşın olmadığı her anı, öğrenmek için, üstelik yenibaştan öğrenmek için kullanmalıyız . . . Ama öteki ülkelerdeki yoldaşlarımız da öğrenmek zorundadırlar . . . Onlar Rusya deneyiminin bir bölümünü benimse-

mek zorundadırlar. Bu nasıl olur, ben bilmiyorum. Belki, örneğin, İtalya'da faşistler, İtalyanlara henüz yeterince aydınlanmış olmadıklarını ve ülkelerinin henüz kara güçler karşısında güvenceli olmadığını göstererek bizlere daha çok hizmette bulunacaklardır . . . Onlar ise, gerçekten örgüte ulaşmak, devrimci çalışmanın nasıl yapılacağını, bunun yöntem ve içeriklerini özel bir anlamda öğrenmek zorundadır.»⁽⁴⁾

Gramsci Lenin'in bu istemlerinden hareket ediyor. Onun düşüncesinde Rusya deneyiminin, Leninizm'in benimsenmesiyle İtalyan gerçeklerini tam, ayrıntılı bilinmesi organik bir biçimde kaynaşiyor.

Lenin'in öngörüsü gerçekleşti: Faşizmin ortaya çıkması, inanılmaz gibi de olsa, İtalyan Komünist Partisi'ne «yardım etti» ve parti tam da bu olgunun analizi temeline dayanarak, Gramsci'nin yönetiminde ulusal koşullara uygun düşen politik hattını ve stratejisini çizmeye başlayabildi. Gramsci şunları yazıyordu: «İtalyan proletaryasının partileri niçin hiçbir zaman yeterince devrimci parti olmamışlardır? Sözden eyleme geçmek gerektiği her defasında bu partiler neden tutarsız kalmışlardır? Bunlar hareket etmeleri gerektiği durumu anlamıyorlar, kavga vermenin gerekeceği savaş alanını bilmiyorlardı. Bir düşünün: Otuz yıllık varlığı boyunca Sosyalist Parti, İtalya'nın sosyal-ekonomik yapısının irdelendiği tek kitap hazırlamıştır. Ülkedeki politik partilerin sınıfsal temelini ve rolünün incelenmesini konu alan tek kitap basmamıştır . . . Biz İtalya'yı bilmiyoruz . . . Kanımca, İtalyan işçi sınıfı insanlık topluluğunun yaşamı, tarihi ve uğrayacağı evrim hakkında hiçbir zaman kendi görüşüne sahip olmamıştır. Ama yine de işçilerin kendi dünya görüşü vardır. Bu da tarihsel materyalizmdir. İşçilerin büyük öğretmenleri vardır. Bunlarda, olguları durumu nasıl incelemek ve pratik eylemler için bundan nasıl sonuçlar çıkarmak gerektiğini gösteren Marks ve Engels'tir.

Bizim zayıflığımız, İtalya'daki devrimci partilerin başarısızlığının başlıca nedeni şudur ki, bunlar yığınlara götürebilecekleri bir ideolojiye sahip değillerdi ve savaşıma katılanların bilinci kendi güçlerine moral ve psikolojik bir güvenle desteklenmiyordu.»⁽⁵⁾

1924'de ülkesine döndükten sonra Gramsci İtalya'nın sosyal-politik gerçeklerini analiz etmeye koyuldu. Bu analiz çalışmasının başladığını, aynı yıl yazdığı ünlü mektupta görmek olanaklıdır. Bu mektubunda Gramsci, Rusya işçi sınıfının erki ele geçirme yönteminin daha gelişmiş Batı Avrupa ülkelerinde mekanik bir biçimde uygulanamayacağını, bu ülkelerde devletin yapısının ve faaliyetlerinin daha karmaşık ve uzun vadeli başka bir devrimci taktik gerektirdiğini belirtiyor. Gramsci, partinin İtalyan toplu-

(4) V. İ. Lenin, Tüm Yapıtlar, c. 45, s. 293–294 (Rusça, Komintern'in 4. Kongresi'ne sunulan rapordan).

(5) Antonio Gramsci, Per la verità. Scritti 1913–1926. Roma, 1974, s. 268, 269.

mundaki yerini almasını, toplumun değişik katmanları arasında derin kökler salmasını sağlayan temeli attı. Güvenle denebilir ki, İKP tam da Gramsci'nin faaliyetleri sayesinde politik yaşamın ayrılmaz parçası durumuna gelmiş, 1926 yılında olağanüstü yasaların kabulünden sonraki ille-galite ve faşist terör koşullarında savaşımı sürdürebilmiştir.

Partinin yenibaştan düzenlenmesi ve stratejisinde değişiklikler yapılması, Bordiga'ya karşı savaşım yürütülmesi, enternasyonalizm konseptinin daha da geliştirilmesi için koşulları yarattı. Gramsci enternasyonalizmi ulusal bileşenler ile uluslararası işbirliği ve dayanışmanın kaynaşması, giderek daha net niteliyordu. Bu ilkesel tutumu daha iyi anlayabilmek için, Togliatti ile Terracini'ye mektubundan (1924) parçalara değinelim. Bordiga'nın partide ve Komintern'deki fraksiyoncu faaliyetlerini ele alan Gramsci sunları yazıyor: «Amadeo Bordiga uluslararası azınlığın konumlarına geçmekte, biz ise ulusal çoğunluğun konumlarını temsil etmeliyiz.» Burada, ulusal ile uluslararası olanın bileşimi olarak ortaya çıkan konsept (başlangıç aşamasında olsa bile) yeterince belirgin gözlenmektedir. Bu konsept daha sonra İKP'nin 3. Kongre Tezlerinde, özellikle de «Hapishane defterleri»nde geliştirilecektir.

Defterler'de şöyle deniyor: «Uluslararası durumu, onun ulusal yönüyle ele almak gerekir. «Ulusal» kavramı, ,orijinal', (bir bakıma) bir tek bileşmenin sonucudur . . . Kuşkusuz, gelişme enternasyonalizm doğrultusundadır, ama çıkış noktası «ulusal»dır ve bu çıkış noktasından hareket etmek gerekir. Ancak perspektif enternasyonalist yöndedir ve böyle olmaması da olanaksızdır. Bu nedenle, enternasyonal sınıfın yönetmek ve enternasyonal perspektiflere ve gereksinimlere uygun bir biçimde geliştirmek zorunda olduğu ulusal güçler bileşimini doğru incelemek gereklidir. Yönetici sınıf, ancak kendisinin de ayrılmaz bir parçası olduğu bu bileşimin doğru yorumlamasını yapabilmesi durumunda böyle bir sınıf olacaktır . . .»⁽⁶⁾.

Gramsci, İtalya'nın geleneklerinde, bunlara dayanarak enternasyonalist fikirleri geliştirmeyi olanaklı saydığı unsurlar buluyor. İtalyanın özel tarihsel yazgısı, aydınlarının değişik Avrupa ülkelerine dağılmış olması ve Katolik kilisenin faaliyetleri bütün bunlar İtalyan kozmopolitizminin halkımızın yaşamı için tipik bir akım, ciddi bir İtalyan geleneği durumuna dönüşmesine yol açmıştır. Devrimci partinin yöneticisi olarak Gramsci, bu geleneğe yeni içerik kazandırma görevini öne koydu. Buna göre, yeni koşullarda kozmopolitizm, enternasyonalizme, öteki ülkelerde işbirliği ve dayanışma ilişkilerine doğru gelişebilir. Burada Gramsci, Rusya'dan sonra öteki ülkelerde de sosyalizmin zafere ulaşacağı noktasından hareket ediyor ve şöyle diyor: « . . . Dünyanın bütünsel ekonomik yenilenmesine birlikte katılmak İtalyan halkının ve İtalyan tarihinin bir geleneğidir. Böyle bir işbirliği İtalyan halkına dünya üzerinde egemenlik kurmak ve başka-

⁽⁶⁾ Antonio Gramsci. Quaderni del carcere, vol. 5, Torino, 1952, s. 114.

larının emeğinin ürününe el koymak için değil, bizzat İtalyan halkı olarak yaşamak ve gelişmek için gereklidir . . .».

Gramsci'nin görüşlerinin, İKP için, onun ulusal temelde güçlenmesi için, ulusal yönün ayırdedilebildiği ve aynı ölçüde işçi sınıfının enternasyonal görevinin önemine işaret edildiği uluslararası dayanışma konseptinin oluşması için taşıdığı önemi vurgulamak yerinde olur. Gramsci'nin İtalya işçi sınıfının ulusal rolüne verdiği önem, onun mahkeme kararından önce faşistlerin yüzlerine çarptığı şu sözlerde görülüyor: «Siz İtalya'yı yıkıma iteceksiniz, onun kurtarılması ise biz komünistlere bağlı olacaktır.» Bu sözler, kahince öngörüydü. Daha sonraki olaylar biliniyor: Faşizmin yıkılması, ülkenin kurtuluşu için yürütülen savaşım, Direniş Hareketi, İKP'nin bunlar içinde oynadığı rol, bütün bunlar, komünistlerin Gramsci'nin mirasına karşı tutumunu, mekanik ve basitleştirilmiş değil, onun düşüncelerinin derinliğine varabilme çabasıyla dolu tutumunu açıkça ortaya koymaktadır.

ÇERNOBİL FACİASI ATOM ÇAĞININ BİR UYARISIDIR

Felâketle yüzyüze

Sovyet kamuoyu ve Çernobil kazası

ALEKSANDIR VOLKOV

Tarih Bilimleri doktoru, SBKP MK'ne bağlı Toplum Bilimleri Akademisi profesörü

Çernobil'deki faciadan dört ay sonra, Moskova'da çıkan «Znamya» («Bayrak») dergisinde, bu olaya hasredilen «Taş Mezar» adlı bir piyes yayınlandı. Bu piyesi okurken, bunun bir sanat eseri değil de, sanki olay yerinden doğrudan doğruya yapılmış bir röportaj olduğu duygusu uyanıyor insanda. Oysa, piyeste anlatılan olaylar bir tıp kurumunda, uydurulmuş bir radyasyon güvenlik enstitüsünde geçiyor. Radyasyon yüzünden burada bulunan piyesin kahramanları, hayatlarının belki de son saatlerini yaşayan insanlara özgü bir samimiyetle, olup bitenin, başlarına gelenin farkına varmaya çalışıyorlar. Piyenin yazarı gazeteci Vladimir Gubarev, sanatsal hayal ile gerçeğin somut olgularının doğrudan doğruya birbirine örülmüş olduğunu gizlemiyor. O, piyesin kısa önsözünde, Çernobil'e hareket ederken kendisine «her şey hakkında ve açık seçik» yapılmasının söylendiğini, trajedinin janrını ise yaşamın bizzat kendisinin telkin ettiğini belirtiyor.

Piyes şu sıralarda Tambov, Tiraspol, Krasnodar ve öteki Sovyet kentlerinde oynanıyor. Piyes Stockholm «Dramaten» tiyatrosu ve Londra Kraliyet «Shakespeare» tiyatrosunda sahneye konmuş bulunuyor. Ayrıca Japonya'da, Hindistan'da, sosyalist ülkelerde de piyesin çevirisi yapıldı . . . Piyese duyulan böylesi büyük ilgi nereden ileri geliyor? Bu ilgi, sözkonusu piyesin, Çernobil olayına yüksek yurttaşlık konumlarından yaklaşarak, bu olaydan ders çıkarma denemesi olmasından ileri geliyor. Tüm dünya kamuoyu buna şiddetli ve ivedi gereksinim duymuştur. Herkesten önce de, anlaşılır nedenlerden ötürü bizim insanlarımız, Sovyet kamuoyu duymuştur.

Sovyet kamuoyu kaza haberini nasıl karşıladı?

İlki, en doğal ve en basit olanı, olayın asıl merkezinde kalmış olanlara, kazazedelere acıma, onlara yardım etme, omuz verme arzusu oldu. Kazanın büyüüp yayılmasını önlemek için sağlığını, hattâ canını bile esirgemeyen kahramanların yiğitliğine saygı, aynı role kendini adama istekleri, girişimleri oldu. Sovyet insanların kaza haberine yanıtı-somut eylemlerde; sade ve çoğu kez heyecan ve gösterişten uzak (okuduğum pek

çok mektupta bu açıkça görülyordu) «ben Őu alanda uzmanım, sürücüyüm, betoncuym . . . işlerine ben de katılabılırım . . .» sözlerinde ifadesini buluyordu.

Destek, başka bir yönde de kendini gösteriyordu. İnsanlarımız kendi evlerinin ve yüreklerinin kapılarını tehlikeli bölgedeki evlerini yurtlarını terketmek zorunda kalanlara ardına kadar açtılar. SSCB Devlet Bankası'nda kazazedeler için açılan 904 numaralı özel hesaba kısa bir süre içinde 500 milyon ruble üzerinde para bağışında bulunuldu. Üniversite öğrencilerinin oluşturduğu ekipler Kiev ve Gomel bölgelerindeki inŐaatlarda çalıştılar. İnsanların hayatını ve sağlığını kurtarmak için, gece gündüz demeden çoğu kez, 24 saat boyunca çalışan doktorlar, radyoaktif ışınlara tutulmuş olanlara ilik aşısı için, üstelik kime yapılacağını bile sormadan, bir kahramanı mı, yoksa, belkide, kaza suçlularından birini mi kurtaracaklarını bile hiç düşünmeden, bağış merkezlerine giderek kemik iliği bağışında bulunanların bu yüksek ahlaki ve insancıl davranışları karşısında hayretler içinde kaldılar.

Bunlar kendiliğinden eylemlerdi, insancıl duygu ve arzuların genel ve doğal belirtileriydi, ve bütün bunlar, gösterilen yiğitliğin ve dayanışmanın bayutlarına rağmen, bizim için pek şaşırtıcı olmadı, çünkü bunlar, bizde yerleşmiş olan yaşam kurallarının alışılmış çerçevesine sığan davranışlardı. Buna paralel olarak, hiç de alışılmış olmayan, kolay olmayan, hatta acı veren sorular üzerinde derin derin düşünülüyordu: Böyle bir şey nasıl olabilmıştir? Birinin dokunaklı bir biçimde ifade ettiği gibi «disiplinsizliğin ve sorumsuzluğun açtığı bu istihkamlarda» Şimdi bunca insanın neden böylesi özveride bulunması, yiğitlik göstermesi gerekiyor? Bu, Şimdiye dek görülmedik olay nasıl bir olaydır ki, tüm Avrupa'da, bütün dünyada «yankılanmıştir», hem Tambov'da hem de Amsterdam'da aynı endişelere yol açmıştir, aynı zamanda bizde bir suçluluk, hatta utanç duygusu uyandırmıştir? Evet, bizde meydana gelmiş olandan (biliyoruz, benzer olaylar başkalarında da meydana gelmiştir, ama bu, bizim duyarlılığımızı bir nebze olsun azaltmamıştir) suçluluk ve utanç duyulmuştur.

Çernobil'deki kazanın üzerinden bir yıl geçti ve bu bir yıl, doğrudan edinilen izlenimler ve kendiliğinden oluşan tepkilerden feci olayın nedenlerinin derinlemesine kavranması ve açığa çıkarılması, bunların olumsuz olaylarla karşılaştırılması, en önemlisi de bütün bunlardan gelecek için sonuçlar, dersler çıkarılması yönünde gelişen gergin bir düşünme yılı oldu. Benzer kazanların tekrarlanmasını önlemek için, elbette özel bir teknik analiz yapıldı. Çernobil Nükleer Elektrik Santrali'nde olduğu gibi, altı kaba hatanın tek bir zincirin halkalarını oluşturduğu eşsiz bir durumun tekrarlanmasının olasılıklar teorisine göre bile çok az olması rağmen, tüm atom enerjisi sistemi baştan aşağı titiz bir denetimden geçirildi. Ne ki olayın toplumsal açıdan tartışılması ve değerlendirilmesi çok daha

geniş planda oldu. Çernobil'in, sonuç itibarıyla ortaya koyduğu sosyal, psikolojik, ahlaksal ve politik sorunlar, bu sorunların yeni oluşu dikkat merkezinde yer aldı.

Belâ, SBKP'nin 27. Kongresi'nden hemen sonra başımıza geldi. Bu felâket, partinin toplumda yapılmasını belirlemiş olduğu dönüşümlerin yaşamsal gerekliliğini, kendine özgü bir biçimde doğruladı, çünkü üst üste biriken ve parti forumunca ortaya çıkarılan bir dizi olumsuz olay bu kaza ile hem kendini, hem de dal budak salmaya başlamış olduğunu yüksek sesle ve acımasızca duyurmuş oldu. Kongre'den sonra ülkemizde oluşmaya başlayan yeni atmosfer sayesinde, olayın ciddiyetini hafife alma, sorumlu kişilerin sorumsuzca davranışlarının, suçlarının yarattığı tehlikeyi küçültme gibi her hangi bir yelteniş sonuçsuz kaldı ve hemen hemen basında, radyo ve televizyonda, basın konferanslarında daha ilk günlerde olay üstüne dürüst ve açık yürekli bir tartışma başlatıldı. «Hemen, hemen» diyoruz, çünkü biz tam ve gerçek açıklığı henüz öğreniyoruz; analiz alanı ise, en açık alanlardan biri olma durumundan henüz uzak. En mükemmel düzeyde bir gerçeğe ise öyle kolay kolay ulaşamıyor, bu hemen bir norm, kural haline gelmiyor.

Yabancı ülkelerden okurlar televizyonlardan, bizde ard arda yapılan basın toplantılarını, hiç olmazsa bunlardan bazılarını her halde izlemişlerdir. Bu basın toplantılarına tanınmış uzmanlar, yüksek düzeyde devlet yöneticileri katıldılar. Çernobil hakkında yorum, makale yazılmayan tek bir Sovyet yayın organı yoktur. Bu isime bugün de, üretim alanında insan faktörü üzerine kafa yoran bir ekonomi uzmanının yazısında, çağdaş teknik ile insan arasındaki karşılıklı ilişkiyi analiz eden sosyologun araştırmasında, sanatın güncel sorunlarını irdeleyen bir edebi eserde raslayabilirsiniz. Çünkü, devrimci ruhta bir parti kongresi yapılmıştır, gazeteciler, yazarlar «her şey hakkında ve açık seçik» yazmaya davet edilmiştir ve bu yüzdendir ki, kazanın sosyal kökenlerinin analiz edilmesini teşvik eden bir piyes, üstelik iğneli bir piyes kısa bir süre içinde yazılıp yayınlanabilmiştir. Ne ki, bu somut olayda ayrı ayrı kişileri, hatta tipik kusurları yermedeki kırgınlık ve ihtiras daha az olabilirdi. Kamuoyunun, çeşitli dallardan uzmanların, gazeteci, yazar ve politikacıların yaptığı analizler, *doğal olarak* başgösteren ve bu nedenle de kapsamlı bilimsel araştırmalar, kamuoyunda demokratik tartışmalar ve kollektif çabalar yoluyla çözüm yöntem ve araçlarının aranıp bulunmasını gerektiren çok ciddi sorunları gün ışığına çıkarmıştır.

Çernobil kazasının sonuçlarının giderilmesi çalışmalarına doğrudan ve aktif olarak katılan SSCB Bilimler Akademisi'nden Akademisyen Valeri Legasov'un demeci bu bakımdan ilginçtir. Legasov, bundan birkaç yıl önce kendisinin genel sanayi güvenliğiyle ilgili bir grubun başına getirildiğini anlattı. Çeşitli enerji türleriyle ilgili potansiyel tehlikeleri araştır-

dıklarını söyledi. Teknoloji sistemini bir bütün olarak ele aldıklarını, bu sistemin en zayıf halkalarını saptadıklarını ve şu sonuca vardıklarını belirtti: Bütün dünyada büyük endüstri kazaları sorunu gündeme gelmektedir. Neden acaba? Nitel bakımdan yeni bir durum belirlemiştir: Belirli bir alan üzerinde yoğunlaştırılmış ve çoğu kez bir tek operatörün «eline» teslim edilmiş olan üretim güçleri muazzam boyutlarda artmıştır. Gerek bizde, gerekse başka ülkelerde meydana gelen kaza olayları bu endişelerin boşuna olmadığını göstermiştir. (1)

Öyleyse, Çernobil kazası, nesnel olarak koşullandırılmış, neredeyse yazgısı önceden belirlenmiş bir olay mıdır? Akademisyen buna şu yanıtı veriyor: Kaza, böyle bir olayın genellikle en az beklendiği bir yerde meydana gelmiştir. Nükleer Elektrik Santrali'nde böyle bir kazanın meydana gelmesine pek ihtimal verilmiyordu ve böyle bir şeyin olması için orada pek çok yanlış hareketin zincirleme yapılmış olması gerekiyordu.

Ama, gene de, kaza oldu. Ve şu açıkça anlaşıldı: Biz, düne göre bugün bambaşka bir dünyada yaşıyoruz. Çernobil olayından sonra artık eskisi gibi asla yaşayamayız, bu olayın derslerini dikkate almadan olamayız. Akademisyen Legasov'un da belirttiği gibi, muazzam güce sahip teknik araçlarla silahlanmış olan insan, bunlara karşı kendisini nasıl koruyabileceği üzerinde derin derin düşünmeye henüz yeni başlamıştır. «Bugün sorun, artık patlamış olana ya da yarın beklenmedik bir anda patlayacak olanlara karşı savaşmak sorunu değildir ... Asıl sorun, insanın eline teslim edilmiş olan güçlere eşit güçte koruyucu teknolojilerin yaratılması için çaba göstermek, savaşmaktır. Bu sorun tüm dünyanın ortak sorunudur.» (2)

Fizikçinin kanısı böyle. Toplum bilimcileri ise, sorunun yalnızca teknolojik değil, aynı zamanda sosyal bir sorun olduğu kanısındalar. Ve kazalara karşı korunmanın yalnızca teknolojik değil, aynı zamanda sosyal, insanın emrindeki güçlere ve enerjilere eşit güçte bir sosyal koruma olması gerekmektedir. Kaldı ki bu görüşü yalnızca toplum bilimcileri değil, Çernobil derslerinin tartışılmasına katılan fizikçiler, mühendisler, tıp adamları, gazeteciler ve çok sayıda yurttaş da savunmaktadır. Toplum bilimcileri, «pek çok yanlış hareketin ard arda yapıldığı» tesadüfler zincirinde kendini gösteren yasallıklara, belki de, sırf mesleki açıdan işaret etmişlerdir.

Akademisyen, ekonomi uzmanı ve sosyolog Tatyana Zaslavskaya, üretimin insan faktörünü analiz ederken, Çernobil örneğine dayanıyor ve şunu vurguluyor: Emegin teknik donatım düzeyinin giderek yükseldiği bir durumda tek tek işçilerin yetersiz düzeydeki kalifiyesi, düşüncesizce dav-

(1) Bak: «İzvestiya», 23 Ocak 1987.

(2) «İzvestiya», 23 Ocak 1987.

ranışları ve sorumsuzluğu, dolayısıyla bütün bunları doğuran ekonomik ve sosyal ilişkiler sistemindeki aksaklıklar topluma giderek çok daha pahalıya mal olmaktadır. Çernobil kazasıyla ilgili olarak Zaslavskaya şöyle diyor: «Bu feci olay, bilimsel-teknik devrim koşullarında insan faktörünün yalnızca olumlu planda değil, aynı zamanda, ne yazık ki, olumsuz plandaki öneminin çarpıcı bir kanıtını oluşturmuştur.»⁽³⁾

Çernobil, kendi uğursuz aleviyle, üretim sürecinde insan faktörünün yeni bir yanını, onun global açısını da aydınlatmıştır. Biz, radyasyonun sınır tanımadığına tanık olduk, bunu yaşadık. Sadece radyasyon mu? İsviçre'de bir kimya-ilaç işletmesinde meydana gelen kazanın sonuçları ve etkisi de ulusal sınırları aştı, tüm Rhein nehri zehirlendi. Asitli yağmur bulutları, çevreyi mahveden öteki kazalar da ulusal sınır tanımıyor. Bunun için bugün herkes, küçük bir ihmalin, sorumsuzca davranışın büyük felaketlere yol açabilecek insanüstü güce sahip enerjileri, her türlü üretim araçlarını kullanma görevini üstlenmiş olan herkes, kendi sorumluluğunun bilincinde olmakla yükümlüdür. Bu, yeni anlam ve boyutta, global bir sorumluluktur, tüm insanlık önünde bir sorumluluktur.

Redaksiyona ulaşan pek çok mektup böyle bir sorumluluk duygusunu yansıtmaktadır. Bu mektuplarda şu basit, ama tutarlı düşünce dile getiriliyor: Bütün iş, özdisiplinin, özdenetimin genel, ortak atmosferini yaratabilmektedir. Evet, genel ve ortak atmosfer! Elektrik süpürgeleri ya da televizyonların kötü, kalitesiz yapıldığı, reaktörlerin ya da uzay gemilerinin ise iyi yapıldığı bir durum daha fazla sürüp gidemez. Kazalara karşı korunma geniş cepheli bir korunmadır. İyi ama, kime karşı korunma? Yalnızca disiplinsize, serseriye, sorumsuzca davranan kişiye karşı mı olmalı bu korunma?

Atom Elektrik Santrali (AES) şefinin portresini çizen «Taş Mezar» («Lâhit») piyesinin yazarı, ortaya olağanüstü güncel bir soru atıyor: Renksiz, uysal, kolayca idare edilebilir bir kişi ne denli tehlikeli olabilir? O, bu mevkiye yetenekli falan olduğu için getirilmiyor. O, bu mevkiye sadece uygun bir kişi olarak görülüyor. Kendisinden önceki «AES şefi»ni, piyese göre, öne konulan ödevlerin her ne pahasına olursa olsun yerine getirilmiş gibi gösteren yönetim kararlarını tartıştığı, bu tür sahtekarlıklara kesin karşı çıktığı için görevden uzaklaştırıyorlar. O, güvenilmez, kolayca alev alabilecek bir çatı projesinin uygulanmasını reddetmiştir; o, herhangi bir işin, eğer kalite zararına olacaksa, vadesinden önce yapılmasına karşı çıkmıştır. Onu, piyese göre, bu yüzden geçimsiz, işe yaramaz saymışlardır. Geçimli, işbitirici, bürokratlar için en uygun sayılan kişi ise, kaza suçlusu olmuştur. Ben yazara, piyesteki bu tipin ne ölçüde reel olduğunu sordum. Yazarın yanıtı şöyle oldu: Bu uydurulmuş bir tiptir, zira santralleri-

(3) «Komünist» dergisi, 1986, № 13, s. 61.

mizde «AES şefi» diye bir görev, bir mevki yoktur, müdür, baş mühendis vardır, piyeste, her şeyden önce, bir tür «birçok görevi üstlenmiş bir yönetici» vardır. Ama, ne yazık ki, bu çok reel bir tiptir.

Bu görüşe katılmamak elde değil. Üstelik bunun ille de yönetici olması gerekmiyor. Günümüzde üretim süreci içinde yer alan her kişinin rolü, eskiye oranla kat kat artmış bulunuyor ve bu yüzden de, tek tek kişilerden talep edilenlerin çerçevesi genişliyor. İnsan, elbette her zaman başlıca üretici güç olmuştur ve K. Marks, tüm bireylerin gelişkin üretici gücünü toplumun gerçek zenginliği olarak nitelemiştir. (1) Neki, bir zamanlar üretim sırf insan tarafından, eskilerin isabetli deyişleriyle «ses yeteneğine sahip araçtan», yani hayyandan ve «dilsiz araç»tan, örneğin kazma ve kürekten farklı olarak «konuşma yeteneğine sahip araç» (2) tarafından gerçekleştiriliyordu. Bant sistemine dayalı üretim ise, insanı makinenin bir eki, bir «vidası» haline getirmişti. Günümüzde ise, şu yasallık daha açık bir şekilde işlerlik kazanmıştır: Üretici güçlerin genel gelişme düzeyi ne kadar daha yüksekse, üretici güçlerin saflarında yer alan insan o kadar daha çok ön plana çıkıyor, üretici güçlerin bir parçası olarak onun yetenekleri o kadar daha belirgin kendini gösteriyor, nesnel olarak ondan kendi, insana özgü entelektüel, ahlaksal ve yaratıcılık niteliklerini ortaya koyması o kadar daha çok talep ediliyor. Eğer tek tek kişilerde bu oluyorsa, eğer insan halâ kendisini eskisi gibi her hangi bir mekanizmanın bir «vidası» olarak hissediyorsa, eğer onun ahlaksal nitelikleri, kendisine emanet edilmiş olan doğanın ya da makinenin gücüne, enerjisine ve kuvvetine uygun düşmüyorsa, o kişi sosyal bakımdan tehlikeli olabilir.

Günümüz koşullarında «insan faktörü»nün neden olabileceği kazalara, felaketlere karşı korunmanın nasıl olması gerekiyor? Sıkı denetim mi? Sürekli vesayet mi? Görevini ihmal edenleri ağır cezalandırmak mı? Hem öyle, hem de değil. Bütün bunlar tek başına yeterli değildir. Çoğu kez, aşırı vesayet ve «tepeden» sıkı denetim insanlarda girişimciliği köreltiyor, sorumsuzluğa yol açıyor, direktiflere körü körüne uyma alışkanlığı yaratıyor.

Toplumsal gelişmeyi hızlandırma, toplumda devrimci yenilenmeyi gerçekleştirme doğrultusunu benimsemiş olan partimiz, bambaşka, çok daha perspektifli bir yol seçmiştir. Bu yol, herkesin hak ve yükümlülüklerinin net bir biçimde belirlenmesiyle emekçilere azami erkinlik (bağımsızlık) sağlanması, bu temel üzerinde girişimciliğin ve sorumluluğun geliştirilmesi, bununla birlikte özyönetim idelerinin, sosyalist demokrasi ve açıklığın yaygınlaştırılması temelinde yığınlar tarafından denetimin etkinleştirilmesi yoludur. SBKP MK'nin Ocak 1987 Plenumu'ndaki konuşmasında Mihail Gorbaçov şöyle dedi: «Biz, inisiyatifli, düşünen, enerjik insanları

(1) Bak: K. Marks ve F. Engels, Yapıtlar, c. 46, Bölüm 2, s. 217.

(2) Bak: K. Marks ve F. Engels, Yapıtlar, c. 23, s. 208.

destekleme hattını kararlı biçimde başlattık.»⁽⁶⁾ Plenum, üretim alanında demokrasinin çerçevesini önemli ölçüde genişleten somut önlemler saptadı. Yöneticilerin seçimle göreve gelmesi, onların emekçi kolektifine düzenli hesap vermesi, tüm idari kararların alınması ve yerine getirilmesinde emekçilerin en geniş katılımının sağlanması, bütün bunlar, her işletmede alınan bütün teknolojik ve ekonomik kararların emekçilerin çıkarları ve sosyal hedeflerimizle çelişmesine değil, bunları azami ölçüde karşılamasını sağlamaya yöneliktir. İşte bu yolu biz, sosyalizmin üstünlüklerini tam ve adım adım gerçekleştirebilmenin yolu olarak görüyoruz. Bu üstünlükler, üretli emeğin aşılmasında, insanın üretim sürecinde yabancılaşmasının üstesinden gelinmesinde ifadesini buluyor. Bunlar. V. İ. Lenin'in kendine özgü bir netlik ve sadelikle saptadığı gibi, insana «sömürücü için değil, kendisi için çalışma»⁽⁷⁾ olanağı yaratıyor.

Belki de kimileri, peki ama bütün bunların Çernobil olayı ile ne ilgisi, ilişkisi var, diyebilir. Elbette SSCB'de başlatılan yenilenme süreci, bu feci olaydan önce, ülkedeki durumun genel analiziyle büyük bir ivme kazanmış ve yaygınlaşmıştır. Eğer yenilenme olmasaydı, Çernobil'in ortaya çıkardığı çetin sorulara yanıt vermek olanaksızlaşirdi. Yenilenme süreci bilimsel-teknik ilerlemenin insanların yararına gelişmesinin, çevreyi temiz, sağlıklı tutmanın, sanayi güvenliğini sağlamanın başlıca sosyal güvenlerini içermektedir.

Neki, Çernobil'in gün ışığına çıkardığı başka türden bir güvenlik sorunu da görülmüştür.

Ben, piyesin yazarına, olayları neden bir tıp kurumu sahnesine aktardığını sorduğumda, Gubarev şöyle bir olay anlattı: Kaza bölgesine giden bir grup gazeteci, Pripiat nehri üzerinde «Roket» adı verilen (kanatları su altında olan) bir gemiyle yolculuk yapıyor. Günlerden bir Mayıs günü. Çevrede gözkaştırıcı bir tabiat güzelliği. Güneş, suyun aynasında yankılanıyor. Her iki kıyı boyunca çiçek açmış bahçeler. Ve kuşlar cıvı cıvı, ötüşüyor. Ve etrafta; havada, suda, toprakta radyasyon. İnanılacak şey değil. Çünkü bu, gözle görülmüyor, kulakla duyulmuyor, kokusu, rengi yok ... Ama öldürüyor, sessizce, sinsiçe. Ve devam ediyor piyesin yazarı gazeteci: «Uzun süre bu izlenimin etkisi altında kaldım, dolaşıp durdum. Meslektaşlarım, neden not almıyorum, bir şeyler yazmıyorum, diye soruyorlar. Ben ise düşünüyorum: Bu nasıl verilebilir, nerede anlatılabilir?»

Gerçekten de, kaza bölgesini ziyaret etmiş olan pek çok kişiyi bu korkunç tehlikenin göze görünmezliği, bunu algılamada insanın çaresizliği, tüm duyu ve sezi organlarının suskunluğu hayrete düşürmüştür. Ve bu, kafalarda savaş tehlikesi çağrışımını uyandırmıştır: Hemen hemen aynı

(7) V. İ. Lenin, Tüm Yapıtlar, c. 35, s. 196.

(6) Mihail Gorbaçov, Yenilenme ve kadro politikası. SBKP MK Ocak Plenumuna sunulan Politik Büro Raporu. TKP Yayınları, s. 57.

tehlike, göze görünmeyen, gizli kalan tehlike. Bu tehlike şu anda nükleer silah depolarında, roket rampalarında saklanıyor, bu tehlike kimi hükümetlerin almış oldukları kararlarda yatıyor, ama bütün bunlar göze görünmüyor. Gerçi bu tehlikeyi artık, akli başında olanlar sezip kavıyor, ama henüz herkes, hatta çoğunluk bunun farkına, bilincine varmış değildir . . .

Finlandiya'da, çevre sorunlarıyla ilgili bir konferansta bana, hiç beklemediğim, hatta ilk anda acayip saydığım şöyle bir soru soruldu: Nükleer bir savaşın çıkması olasılığı mı, yoksa artık başlamış olan çevre tahribatı, özellikle çevreye yayılmakta olan radyasyon kirliliği mi daha tehlikelidir? Zira, diyorlardı, savaşın çıkıp çıkmayacağı henüz belli değil, ama çevre, atmosfer kirliliği gözümüzün önünde oluyor. Soruya, «ikisi de kötü» diyerek, ilkesel bir yanıt vermek niyetindeydim. Ama bu soruyu öyle rasgele sormuyorlardı, somut bir amaçla, kamuoyuna açıklanacak çağrı metninde mücadele açısından hangisine öncelik verilmesinin belirlenmesi üzerinde düşünerek soruyorlardı. Ve Konferansa katılanların tümüyle birlikte bu soru üzerinde düşünmeye başladık. Şöyle düşünüyorduk:

Birincisi, en küçük bir nükleer başlığın patlatılması sonucu etrafa yayılacak radyasyon, gücü ve etkisi bakımından üç Çernobil'e eşittir. Eğer nükleer salvo ateşinde, şu andaki mevcut nükleer başlıkların yalnızca yüzde biri kullanılacak olursa, böyle bir durumda bile «nükleer kış» denilen olay kaçınılmazlıkla başımıza gelecektir. Nükleer savaş tüm insanlık için ölüm demektir. Bir değil, yüz değil, hatta bin değil, insan soyu toptan yokolacaktır. Asitli yağmurların mahvettiği ormanların yerine yenilerini yetiştirmek mümkündür, biz pek çok nehiri temizlemeyi başarabildik, ama bir kez yokolup giden insanlık bir daha geri gelmez. Böylesi bir tehlikeyle her hangi başka bir tehlike hiç kıyaslanabilir mi?

İkincisi, ekolojik (çevre) kazasının önüne geçilebilmesi için henüz geç kalınmış değildir. Gerçi bu zaman sınırlıdır, zaman asla yitirilmemelidir, ama gene de, çevre tahribatı gezegenimiz üzerindeki nüfusu yokedecek boyutlara on yıllık bir süre içinde ulaşmayacaktır. SDI (yaygın adıyla «Yıldızlar Savaşı») programında öngörülen nükleer silah sistemlerini ise, önümüzdeki 10 yıl içinde başımızın üzerinde sallandırmaya çalışıyorlar. Aniden, belki de insanın iradesi ve kararı dışında patlak verecek bir nükleer savaş, uzmanların kanıtladığı gibi, bugünkü durumla kıyaslanmayacak ölçüde çok daha reel olacaktır. İnsanlığı tehdit eden tehlikelerin değerlendirilmesinde zaman faktörünün önemi çok daha ön plana çıkmıyor mu?

Üçüncüsü ve en önemlisi de şudur: Eğer, politik atmosferdeki «kirliliğin» giderilmesi sağlanabilirse, halkların birbirine karşılıklı güveni ve onların işbirliği canlandırılıp güçlendirilebilirse ve bu temelde silahsızlanma konusunda anlaşmaya varılabilirse, o zaman, çevreyi korumak için

gerekli olan muazzam parasal ve öteki kaynaklar da sağlanabilir. Tüm global sorunların çözümü, eninde sonunda bu tür kaynakların yetersizliğine dayanıp, takılıp kalmıyor mu?

Çernobil faciası, kazalardan zarar görenlere uluslararası boyutlarda yardım yapılması için kollektif önlemlerin saptanıp alınmasını da teşvik etti. Böyle bir dayanışma fiilen oluştu. Çernobil kazazedeleri için oluşturulan özel yardım fonuna çeşitli ülkelerden parasal yardımlar yapıldı, bu insanlara giyim eşyaları, hatta meyve dolu koliler gönderildi. Bu sade, ama çok etkileyici ilgi, iyi yürekliliğin bu en güzel eylemi insanlarımız tarafından en yüksek bir biçimde değerlendirildi. Kazaya uğrayanların tedavisi için yardımlarını esirgemeyen ve ikisi de Amerikan yurttaşı olan profesör ve cerrah Robert Gale ile işadamı Armand Hammer'in adlarını Sovyetler Birliği'nde, ilkokul öğrencileri de dahil, herkes biliyor. Gale'in Moskova'daki basın toplantısında dile getirdiği şu görüş belleklerde: Bir savaşta, nükleer silahların kullanılmasından sonra, bu olayda olduğu gibi doktorların kazazedelere yardım etmesi diye bir şey düşünülemez, çünkü o zaman ne tedavi edecek ne de tedavi edilecek kalmayacaktır.

Sovyet ve dünya kamuoyu artık şu sonuca varmıştır: İnsanların dayanışması bir global nükleer felâketten «sonra» değil, bundan «önce» olmalıdır, böyle bir felâketin önlenmesi için mücadelede böyle bir dayanışma içinde olunmalıdır. Yoksa, «Taş Mezar» diyor piyesin baş kahramanlarından biri Amerika'lı profesör Gale'e (isim benzerliği elbette bir raslantı değildir), «bir toplu mezara, tüm gezegenimiz için bir taş mezara dönüşecektir.»

Böyle bir tip nasıl ortaya çıkmıştır, piyesin adı nereden gelmektedir. Taş mezar, radyoaktif ışınlar yayan reaktörü «gömmek» için hazırlanan özel bir konstrüksiyondur. Taş mezar aynı zamanda, piyeste anlatıldığına göre, bir beton yapıdır ve radyasyondan ölenin cesedinin bulunduğu kuruşundan yapılmış tabut da bunun içine yerleştirilmektedir, çünkü reaktör gibi bu ceset de «saatte iki-üç röntgen gücünde radyoaktif ışınlar yaymaktadır . . . Ve daha onlarca yıl boyunca yaymaya devam edecektir.»

Hayır, bütün bunlar korku yaratmak için söylenip yazılmıyor. Bütün bunlar insanların henüz vakit varken harekete geçmeleri için söylenip yazılıyor.

Bugün biz, insanlığın, henüz pek çok bakımdan bölünmüş olmasına rağmen, birleşik, bütünsel bir topluluk oluşturma yönünde bir sıçrayış yaptığını görüyoruz. Tüm insanlığın ortak çıkarı gibi bir olgunun doğmakta olduğuna da tanık oluyoruz. Bunun özünde uygarlığı korumak, insan soyunun sağ kalmasını sağlamak amacı yatıyor. Mukaddes kitaptaki «dünyanın sonu», ne yazık ki, gerçekten de gelebilir, ama bu Allah'ın hikmeti değil, bizzat insanların tutum ve davranışları sonucu gelebilir. Ve en korkunç felâketi tüm insanlığın sağduyusu ve iradesinden başka hiç bir

güç önleyemez, ortadan kaldıramaz. Bunun için, uluslararası düzeyde bir sosyal korunma sistemi de gereklidir ve bunun temel ilkesi de yine açıklıktır, demokrasidir, katılımdır.

Savaş ve barış sorununun çözümü sırf politikacıların değil, yığınların, milyonların işi olmalıdır. Bunun içindir ki, Sovyetlerin çağrıları, önerileri, barışçı girişimleri yalnızca politikacılara değil, aynı zamanda halklara yöneliktir. Biz halkların diplomasisine inanıyoruz. Biz, yığınların sosyal aktifliğine güveniyoruz. Biz, Dünya adını verdiğimiz gezegenimizde, bu dev uzay gemisinde yolcu değil, herkesin mürettebat olduğuna inanıyoruz.

TÜSTAV

Militarizmin Lokomotifi

ABD'NİN ASKERSEL-SANAYİ KOMPLEKSİYLE İLGİLİ YENİ VERİLERE TOPLU BİR BAKIŞ

M. S. Gorbaçov, Reykjavik'te nükleer silahsızlanma ile ilgili tarihsel anlaşmanın sağlanmasını engelleyen başlıca neden üzerine konuşurken şunu vurguladı: «Amerikan askersel-sanayi kompleksi ne düşünüyorsa, Amerikan yönetimi de aynısını düşünüyor. Amerikan yönetimi onun emrindedir ve Başkan silahsızlanma yönünde bir karar almada özgür değildir». (1)

Batı'da kimileri bunu aşırı bir değerlendirme olarak kabul etti. Ama daha sonraki gelişmeler bunun doğru olduğunu tamamen kanıtladı. Washington, Reykjavik'teki konularından geri adımlar attı, barışı tehdit eden yeni tehlikeli eylemlerde bulundu. İlk darbe stratejik üçlemine (2) hızla yaygınlaştıran ABD, SALT-2 anlaşmasını bozma yoluna koyuldu. Bununla birlikte uzayın militaristirlmesiyle ilgili serüvenci planlar yaşama geçiriliyor, «Yıldızlar Savaşı» programının somut çizgileri belirleniyor.

Ve bu tümüyle başka gelişmeler temelinde oluyor. Moskova, geçen yılın Aralık ayında, Washington'a Ağustos 1985'ten beri tek yanlı olarak uygulayageldiği moratoryumu, 1987'de ilk Amerikan nükleer denemesine kadar beşinci kez uzattığını bildirdi. Ancak Beyaz Saray, aklın sesine sağır kaldı. Dünya kamuoyunu hiçe sayan ABD, Şubat'ta Nevada'daki denemeleri sürdürdü. Böylece Sovyetler Birliği'ni güvenliğini sağlamak için kendisini moratoryumdan serbest bıraktığını ilan etmek zorunda bıraktı.

Oluşan ortamda, ABD'nin askersel-sanayi kompleksinin (ASK) yeri ve rolünü iyi anlamının önemi giderek artıyor. Nasıl bir olgudur bu? ASK'nin şimdiki görünümü nasıldır, gelişme eğilimleri nelerdir? Bunun dayatmaları geri döndürülemez hale mi gelmiştir, bunu dizginleme olanakları var mıdır?

Askersel-sanayi kompleksi, yüksek kârlar elde etmek ve diğer bencil amaçlarına ulaşmak için topluma, tüm dünyaya silahlanma yarışını ve uluslararası gerginliğin körüklenmesini dayatan, silah üreten ve silah ticareti yayanlar ile ordunun tepesindekiler ve politikacılardan oluşan bir devlet-tekelci birliktir. İdeolojik aygıt ve militaristleşen bilim bugün onun kopmaz bir parçasını oluşturmaktadır.

Çağdaş kapitalizmin, ASK'nin ortaya çıkması ve faaliyetleriyle ilgili olarak sorumluluğunu sırtından atmaya çalışma Batılı ideologlar, bu olgunun

(1) «Pravda», 14 Ekim 1986.

(2) Buna denizlerde ve karada konumlandırılan kıtalararası balistik roketler, ağır bombardıman uçakları katılıyor. (Not Red.)

sosyal ve tarihsel sınırlarını kasıtlı olarak genişletiyorlar. Kimileri onu «yüksek sanayi toplumu»nun bir belirtisi olarak göstermeye çalışıyorlar, diğerleri ise, sözde onun askersel üretim kadar eski olduğunu ve ABD’de ilk olarak «Colt» tabancayla birlikte ortaya çıktığını iddia ediyor.

Kuşkusuz, silah ve askersel malzemeler satarak kâr elde etme olanakları, eskiden de vardı. Ama silah fabrikatörleri, kapitalizmin «klasik» serbest rekabet aşamasında, pazar koşullarına dikkat etmek ve devlete kendi iradesini dayatmak için yeterli derecede güce ve etkinliğe sahip değildi. Emperyalizmde durum başkadır. Tekellerin oluşması, militarizmin hızla gelişmesine yardım etti. Başında yüksek askeri görevlilerin ve politikacıların bulunduğu silah, gemi yapımı ve benzeri tröst ve tekel birlikleri, olağanüstü saldırganlaştı. V. İ. Lenin, daha 1913’te, Birinci Dünya Savaşı eşliğinde, şöyle yazdı: «Halkları silahlanma alanında yarışa kışkırtan ve uluslararası alanda sıkı bir şebeke oluşturan burjuva politikacılarının cepleri doğrudan altınla doluyor . . .»⁽³⁾

ABD’de askersel-sanayi birliğinin gelişmesi için en elverişli koşullar, İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra, ülkedeki emperyalist çevrelerin dünyayı güce dayanarak yönetme iddialarını ileri sürdükleri dönemde oluştu. ASK, «soğuk savaş» döneminde dev bir güce dönüştü, nükleer-roketler aşamasının taarruzu ise, militarist eylemlerine, insanlığın varlığını tehdit eden bir nitelik kazandı. Antikomünizm ve «Sovyet askersel tehdidi» üstüne masallar, onun ideolojik temelini oluşturdu.

ASK’nin rolünün artma tehlikesini ABD’nin egemen çevrelerinin temsilcileri de içinde, birçokları görüyordu. Özellikle, 1961’de Başkanlık görevinden çekilen D. Eisenhower’ın uyarıları çok geniş bir yaygınlık kazandı: «Biz hükümette, askersel-sanayi kompleksinin olağanüstü etkiler sağlamaşından çekinmeliyiz . . . Böylesi yasadışı bir erkin yükselme olañakları vardır».

Buna karşın «yasadışı erkin» gücü artmaya devam etti. Bugünkü Cumhuriyetçi Parti yönetimi, gelmiş-geçmiş diğer yönetimlerin hiç birinde olmadığı bir biçimde ASK ile sıkıca bağlıdır ve onun ideolojik-politik amaçlarını gerçekleştirmeye çalışmaktadır.

Başkan Reagan’ın yaşamından kimi olayları anımsamak yeterli olacaktır. O, 1954’ten başlayarak uzun yıllar Pentagon’un beş büyük mütaahhit tekelinden biri olan «General Electric» tarafından finanse edilen televizyon programlarının yapımcısı ve yöneticiydi. California’da valilik sandalyesini ele geçirdikten sonra, Amerika’da ASK’nin başlıca kalelerinden biri olan bu eyaletteki silah ticareti kodamanlarıyla sıkı işbirliği içinde faaliyet gösterdi. Reagan’ın seçim öncesi kampanyasının finanse edilmesi ve örgütlenmesi komitesinin başında, gerici görüşleriyle tanınan, güçlü askeri

(3) V. İ. Lenin, Tüm yapıtlar, c. 23, s. 175 (Rusça, «Silahlanma ve kapitalizm» başlıklı yazıdan).

«Litton Industries» tekelinin ortaklarından ve müdürlerinden biri olan milyoner H. Salvatori bulunuyordu.

Reagan'ın yakın çevresindekiler de kendisi gibidirler. ABD Dışişleri Bakanı G. Shultz, daha önceleri, genel merkezinin San Francisco'da bulunduğu en büyük uluslararası askeri-inşaat tekeli olan «Bechtel»in başkanıydı. ABD Savunma Bakanı C. Weinberger de, Pentagon'a, aynı tekelin başkan yardımcılığından geldi. Bugün Washington'da «hükümet koridorları» sözün tam anlamıyla, çok sayıdaki lobi örgütlerinin ve ASK'nin «beyin tröstleri»nin, özellikle de kara ünlü «Varolan Tehlikeyle İlgili Komite»⁽⁴⁾ temsilcileriyle doludur. ABD, barış döneminde savaş hazırlıkları programının rekor düzeyde ulaşmasında Reagan yönetimine borçludur. Pentagon, onun erkte bulunduğu altı yıl içinde 1,6 trilyon dolar aldı, bu rakam geçen 20 yılda sağlanandan daha fazladır.

Ülkede askersel-sanayi kompleksinin rolünün artması rastgele değildir. Militarist görevler onu emperyalist gericiğin vurucu gücüne dönüştürüyor, toplumsal sistemde ona, özel bir yer veriyor. ASK'nin etkisi, savaş hazırlıklarının yaygınlaştırılmasının finans oligarşinin genel stratejik çıkarlarına uygun düştüğü için, birkaç kez daha artıyor. Çünkü onun arkasında Rockefeller, Morgan bankaları, «Bank of America» vb. finans kodamanları duruyor. Bugün artık askersel-sanayi-finans kompleksinden haklı olarak söz edilebilir. Üstelik bu sonuncusunun önemi giderek artıyor.

Militarizm, kapitalist sistemin sınıfsal sömürgeci doğasının programlanmıştır, emperyalizmin aşırı saldırganlığını ise silahlı baskı ve zorbalığı kendi sosyal durumunu ve ayrıcalıklarını korumak, dünyada amaçlarını sağlamak için araç sayan tekeli burjuvazinin «gereksinimleri» doğuruyor. Kapitalizmin genel bunalımının derinleşmesi, dünya alanında konumlarının nesnel olarak kötüleşmesi, burjuvazinin egemen çevrelerini sık sık askersel güce ağırlık vermeye, ya da onu kullanma tehdidinde bulunmaya itiyor. Bu, kuşkusuz, ASK'nin silahlanma yarışını tırmandırmasını ve kendi dar bencil çıkarlarını tüm egemen sınıfın, tüm ulusun çıkarları gibi gösterbilmesini kolaylaştırıyor.

Askersel-sanayi kompleksinin temsilcileri ve ideologları, militarist eylemleri bilimsel-teknik ilerlemenin motoru, ekonomik konjonktürün teşvikçisi

(4) Bu komite, Amerikan başkentinde yumuşamayı ve SSCB ile ABD arasında 70'li yıllardaki anlaşmaları gömmeyi amaçlayanların güç toplama başladıkları Kasım 1976'da kuruldu. En büyük askersel sanayi kuruluşları kodamanları ve birçok sağ eğilimli politikacı (W. Casey, P. Nitze vb.) komitenin kurulmasına öncülük etti. R. Reagan G. Schultz, eski Deniz Kuvvetleri Bakanı J. Lehman, Savunma Bakan Yardımcısı F. İkle, Savunma Bakanı Yardımcısı R. Perle'de buna katılıyordu. J. Carter döneminde Dışişleri Bakanlığının başında bulunan C. Vance'nin açıklamaları, komitenin eylemlerini ve etkinliğinin niteliğini açıkça ortaya koyuyor «SALT-2 Anlaşmasının ,Varolan Tehlikeyle İlgili Komite'ce baltalandığında hiç kimsenin kuşkusu yoktur».

sosyal istikrar faktörü gibi tanımlayarak, bunlara her tür «iyilik» rolleri vermeye çalışıyorlar. Ancak gerçekler bu iddiaları çürütüyor. ABD'de askersel üretimin hızla yükselmesi, işsizliğin hızla artması, sosyal gereksinimlere ayrılan harcamaların azalması, ekonominin gelişme hızının genel olarak yavaşlaması, döviz bunalımının derinleşmesi gibi ters sonuçlar verdi. Yönetimin bütçedeki büyük açığı kapatacağı yolundaki vaatleri de gerçekleştirmedi.

Birçok ekonomik değerlendirmenin de gösterdiği gibi, ekonominin istikrara kavuşmasının ve emekçilerin durumlarının iyileşmesinin yolu, ancak silah üretiminin kısıtlanması, silah üretiminden sivil üretime geçilmesiyle açılıyor. Michigan'dan bir grup Amerikan iktisatçısının hesaplarına göre, silahlanma yarışına yatırılan 1 milyar dolar, ancak 35 bin işyeri sağlayabiliyor. Sivil alanlara yatırılan 1 milyar dolarla kent ulaşımının kurulması için 76 bin işyeri, ya da okulun inşaatında 50 bin işyeri sağlanıyor. Main eyaletinin eski valisi E. Muskie, Pentagon bütçesi için ekonomiyi yokedebilecek yeteneğe sahip bir düşman deyimini kullanmıştır.

Askersel-sanayi kompleksinin gelişmesi, kapitalizmin bir dizi yeni olgusunu, eğilimini ve çelişkisini de yansıtıyor. ASK'nin etkisinin hızla artması, çağdaş militarizme önemli, nitel yeni bir çizgi kazandırıyor, o, kendisi için yeterli bir nitelik alıyor. Emperyalizmin askersel makinesinin ana bileşenleri – silah üreticileri ve adına savunma denilen bakanlığın elebaşçıları – burjuva devletini kendi çıkarlarına boyun eğdirecek biçimde güçlenerek, önceleri onun politikasının aracı rolünün ayırdığı sınırların çok dışına çıkmışlardır.

İngiliz yazarı Mary Shelley'nin «Frankenstein ya da Modern Prometheus» romanında, uğursuz bir doktor tarafından cansız bir maddeden yaratılan insan kılığındaki canavar, şöyle haykırıyor: «Sen benim yaratıcısın, ama ben senin efendimim. Teslim ol!» Kendi militarist gudubetini yaratıp geliştiren burjuva toplumu, şimdi kendisi onun kölesi oluyor.

Bugün «Trident»leri ve «Tomahawk»ları, uzay silahlarını üretenler, ABD'nin tüm kapitalist dünyanın «büyük politikası»nı da çeviriyorlar. Bugün temel askersel programların planlanması ve hazırlanması yarışında bayrak askersel-sanayi kompleksine aittir. Bunun birçok örneğini görüyoruz. İşte bunlardan bazıları: Carter yönetimi, 1977'de «B-1» tipi yeni stratejik bombardıman uçağının üretiminden vazgeçti. Ancak baş mütaahhit durumundaki «Rockwell International» tekeli bunun üzerindeki çalışmalara son vermedi. Bununla birlikte bu tekeli kuruluş, Pentagon'daki ve politik alandaki bağlaşıklarının ve akıl hocalarının da yardımıyla, stratejik dengenin Sovyetler Birliği yararına bozulacağı 80'li yıllarda kaçınılmazlıkla açılması gereken «zayıflıklar penceresi» yalanını hızla yaymaya başladı. Korkuya ağırlık verilmesi ve güçlü bir lobi baskısı sonuç verdi: Aralık 1981'de Reagan «Rockwell International»'in roket taşıyan 100 ağır bombardıman uçağı üreteceği kararını açıkladı.

Aynı bunun gibi, Carter yönetiminden «F-15 Strike Eagle» avcı uçağının en yeni parçalarını üretmek için fon alamayan «McDonnell-Douglas» tekeli, altı ortağıyla birlikte projeden vazgeçmedi. Daha sonra, artık Reagan döneminde «MacDonnell Douglas ve C^o», Pentagon'u «Straike Eagle»nin silahlanmaya alınması için ikna ettiler ve ABD Hava Kuvvetlerinin bunlardan çok sayıda uçak satın almasını öngören bir anlaşmanın imzalanmasını sağladılar. «MX» roket programıyla ilgili sorun henüz karara bağlanmamıştı, ama, «Martin Marietta» şirketi ortaklarıyla birlikte bunun yarıda gerçekleşmesi için yoğun bir çalışma yürütüyordu. «Boeing», «Hughes Aircraft», «Loockheed» ve «TRW» tekelleri, Reagan'ın Beyaz Saray'a gelmesinden çok daha önce «Yıldızlar Savaşı» için silahlar üzerinde yoğun bir çalışmaya girmiş bulunuyorlardı.

Bundan bir süre önce, ABD'nde, ülkenin başta gelen tekellerinin «şirketlerin güçlenmesi» (5) amacıyla silah üretimini sürekli modernleştirip genişlettiklerini etraflı bir biçimde anlatan «Savunma oyunu» adında bir kitap çıktı. Bu sürece dikkat çeken Fransız aylık «Le Monde Diplomatigus» dergisi, genel olarak «ABD için dıştan tehlike» sözlerinin, herhangi bir şirket ile imzalanan hükümet anlaşmasının süresinin dolduğu dönemlerde arttığını belirtti. Böylesi bir «tehlike», sözde artık «şirketin çantasında bulunan proje hazırlıklarına nasıl oluyorsa rastgele uygun düşen yeni tür silahların üretimini tümden zorunlu kılıyor.» (6)

Kısacası, emperyalizmin askersel makinesi, «kendi mantık» yasalarına göre geliyor. Genişletilmiş temelde sürekli olarak yeniden silah üretimi, uzun perspektifte garantili bir gelişme sağlayan geniş ölçülü ve uzun süreli askersel programlar – işte nükleer silahlanma yarışını kendisi için teşvik sürücüne dönüştüren bugünkü ASK'nin «gereksinimleri» böyledir.

Bugün askersel-sanayi kompleksi, militarizmin özel bir biçimidir, onun çağdaş kapitalizm koşullarında kendiliğinden gelişme ve kendiliğinden yükselme biçimidir.

Bu «militarist diyalektik», komünist ve işçi partilerinin belgelerinde belirtiliyor. Sovyetler Birliği Komünist Partisi'nin yeniden kaleme alınan Programı'nda, ASK'nin «savaş tehlikesinin sürekli ve durmadan büyüyen kaynağına» (7) dönüştüğü belirtiliyor. SBKP'nin 27. Kongresi, ABD'nin askersel-sanayi kompleksini saldırgan, serüvenci politikanın ana jeneratörü, «militarizmin lokomotifi» olarak değerlendirdi.

Bugün 30 binden fazla büyük şirket ABD'nin askersel ticaretine katılmaktadır. Yalnız bu bile onun boyutlarını göstermeye yetiyor. Ancak işin

(5) R. Strubbing, The Defence Game, New York, 1986, s. 186–187.

(6) «Le Monde Diplomatigues», Nisan 1982, s. 18.

(7) SBKP Programı, 27. Kongre'de kabul edilen yeniden kaleme alınmış biçimi, TKP Yayınları, 1986, s. 22.

(8) Mihail Gorbaçov, SBKP 27. Kongresine sunulan SBKP MK Politik Raporu, TKP yayınları, 1986, s. 88.

aslı şudur ki, silah üretiminin aslan payı, birkaç şirketin elinde toplanmıştır. Değeri bakımından, Pentagon'un siparişlerinden yaklaşık $\frac{9}{10}$ 70'i sadece yüz şirkete sağlanıyor, bunlardan otuzuna, yarısı, onuna ise tüm siparişlerin üçte biri sağlanıyor. Askersel sanayinin tepesindeki grup, yeterli ölçüde güçlüdür. «Lockheed», «McDonnell-Douglas», «United Technologies», «General Dynamics» ve «General Electric» şirketleri son 25 yıldır sürekli olarak Pentagon'un en büyük siparişlerine sahip olan ilk on şirket arasında yer alıyorlar.

ABD'nin askersel-sanayi kompleksinin yapısında, havacılık-uzaycılık alanlarında faaliyet gösteren tekellerinin konumlarının giderek güçlendiği gözleniyor. Bugün bunların politik amaçları, askersel programlardan en pahalısı, uzun süreli ve en tehlikelisi olan «Yıldızlar Savaşı» programı sayesinde gerçekleşiyor. Amerikan basınının da belirttiği gibi, denemelerin sürdürülmesi yolunda ilerlemelerin kaydedilmesi amacıyla başlıca baskıyı, merkezinin Güney Kaliforniya'da bulunduğu havacılık-uzaycılık sanayii yapıyor. Uzay savaşları konsepti, bu sanayiye uzun bir dönem için kârlı bir gelecek vaadediyor.

ABD'nin askersel-sanayi kodamanları gerçekten «Yıldızlar Savaşı sıtmasına» tutulmuşlardır. «Stratejik Savunma Girişimi» (SSG) programıyla ilgili en kârlı anlaşmalar, sert çatışmalara neden oluyor. Bu programın en güçlü on müteahhidi, Pentagon'un sağladığı tüm yatırımların $\frac{9}{10}$ 60'ını alıyor. Bu para şimdilik birkaç milyar doları geçmiyor, ancak uzay sisteminin genişletilmesiyle gelecekte bu para iki-üç trilyon dolara çıkabilir. Birçok şirket eşi görülmemiş boyutlara ulaşan silah ticaretinde kendi konumlarını pekiştirmek için, hükümet yardımlarını kendi yatırımlarıyla tamamlıyorlar. Böylece, «Martin Marietta» şirketi, yalnız 1985'te «Yıldızlar Savaşı» programı çerçevesinde yapılan araştırmalar için 30 milyon dolarlık yatırım yapmıştır.

SSG'nin tam olarak gerçekleştirilmesi, havacılık-uzaycılık alanında faaliyet gösteren şirketlerin temel kaygısını oluşturuyor. Onlar büyük vurgunların daha ileride olduğunu iyi biliyorlar. 1984'te SSG ile ilgili çalışmaları yöneten General Abrahamson, bunların çıkarlarını güvenli bir biçimde savunuyor. O, bu tür işlerde büyük deneye sahiptir. O, geçmişte «F-16» avcı uçaklarının ve birçok kez kullanılabilen «Space Shuttle» uzay gemisinin üretim programlarını yönetti.

Devlet bütçesi hesabına güven altında zenginleşme isteği, salgın hastalığına dönüşüyor. Önceleri havacılık-uzaycılık alanındaki ticaret ile hiçbir ilişkisi olmayan birçok şirket de kendisine pay koparmak istiyor. Örneğin, «General Motors» otomobil tekeli, 1983'ten başlayarak, «Hughes Aircraft» ve «Electronic Data Systems» gibi büyük askeri kumpanyaları satın alarak bu alana 75 milyar doların üstünde bir yatırım yaptı. Bu şirket geçen yılın Kasım ayında 11 fabrikasını kapattı ve serbest kalan sermayeyi «Yıldızlar Savaşı» programına yeni işneler yapmak için kul-

landı. Bugün «General Motors» sermayesinin boyutları bakımından yalnız dünyada ilk sıralarda olmakla kalmıyor, aynı zamanda SSG'nin başta gelen ortağı durumuna gelmiş bulunuyor.

Tablo 1

«YILDIZLAR SAVAŞI» PROGRAMININ EN GÜÇLÜ ORTAKLARI (*)

Şirketler	1983–1986 dönemini kapsayan anlaşmalar (milyon dolar)
«General Motors»	620
«Lockheed»	524
«TRW»	367
«Boeing»	349
«McDonnell Douglas»	319
«Rockwell International»	200
«Teledyne»	180
«Gencory»	146
«EG ve G»	140
«LTV»	105
«Textron»	93
«Flow General»	92
«Ragthoon»	92
«Martin Marietta»	72
«Honeywell»	71

(*) Fortune, 23 Haziran 1986, s. 90.

Havacılık-uzaycılık alanında ve benzeri alanlarda silah ticareti, «American Telephon ve Telegraph», «IBM», «Goodyear Tire», «Motorola ve Westinghouse Electric» gibi diğer tekeli devletlerin eylemlerinde de giderek daha belirgin bir rol oynamaya başlıyor. Örneğin, 1975'te o, «Singer» şirketinin eylemlerinde sadece %15 oranında bir yere sahipti, 1985'te ise bu oran artık %80'e çıkmış bulunuyor. Bugün bu şirket, «Triedent» ve «Pershing» roketleri, «B-51» stratejik bombardıman uçakları için parçalar üretiyor.

Böylesi bir yeniden yönelim sonucu, Amerikan tekeli sermayesinin artış gösteren bölümü ASK'nin çıkarlarıyla zehirleniyor ki, bu da onun konumlarını gözle görülür bir biçimde güçlendiriyor. Sorun şudur: Hatta silah

üretiminde çok az paya sahip olan şirketler bile, tüm olanaklarını onun güçlenmesi için kullanıyorlar. Çünkü bu, kural olarak en kârlı ve garantili bir iştir.

Silah ticaretinde büyük kârlar, yalnızca militarizmin sürüp giden gürültü-patırtısıyla değil, aynı zamanda askersel siparişleri finanse etme mekanizmasıyla da sağlanıyor. ABD'nin askeri bütçesi, 100 milyar doların üstüne ilk kez 1978'de çıkmış oldu. 1987 mali yılında ise 300 milyar dolara yaklaştı. Ve burada karakteristik olan, onun silah alımları için ayrılan bölümünün çok hızlı bir biçimde artmasıdır. Son on yıl içinde 20 milyardan 150 milyar dolara yükseldi. Bundan başka, Pentagon kamuoyundan gizli olarak «kara» denilen ya da derin gizlilik altında tutulan projelerin gerçekleşmesi için önemli harcamalara sahiptir. Eldeki verilere göre, Savunma Bakanlığı'nın bu yılki gizli fonları yaklaşık 22 milyar doları buluyor. Bunlar, Reagan'ın erkte bulunduğu yıllarda % 30 oranında bir artış kaydetmiştir.

ABD'nin Merkezi Mali Denetim Kurumunun son on yıl için yaptığı ve silah üretimiyle ilgili olarak 146 büyük anlaşmayı kapsayan değerlendirmede, tekellerin bu siparişleri yerine getirmek için yatırdıkları her sermayenin kâr oranının % 56'yı bulduğu görülüyor. Oysa bu gösterge, yine bu dönemde ABD'nin başta gelen 500 sanayi kuruluşunda % 14'ü geçmiyordu.

Silahlanma yarışının sağladığı aşırı kârların çağdaş boyutlarını, ABD'nin sekiz büyük silah tekelinin hisse senetleri kurlarının artışı ile ilgili veriler de açığa vuruyor.

Tablo 2

HİSSE SENETLERİ FİYATLARININ ARTIŞ HIZI (*)
(70'li yılların en düşük fiyatlarına göre,
80'li yılların ortalarına doğru)

Şirketler	
«Lockheed»	39 kat
«Nortrop»	20 kat
«General Dynamics»	19 kat
«Boeing»	18 kat
«McDonnell Douglas»	10 kat
«Grumman United Technologies»	9 kat
«Rockwell International»	8 kat

(*) Moody's Industrial Manual'a göre hesaplanmıştır, 1976-1986.

Hızla güçlenen silah tekelleri, politik amaçlı bağışları artırıyolar. Bunun sonucu olarak «Rand Corporation», «Heritage Fondation» ve ASK'nin diğer «beyin tekelleri» eylemlerini hızla genişlettiler; ona hizmet eden bilimsel, ideolojik ve propaganda makinesi giderek daha büyük bir ağırlık kazanıyor. Pentagon'un 20 büyük ortağının sözümona Politik Eylem Komiteleri'ne (askeri şirketlerin lobi örgütleri) ödedikleri aidatlarda, 80'li yılların başlarına kıyasla %225 oranında bir artış olmuştur. Resmi verilere göre, bu komiteler, yalnızca 1984 seçim kampanyası sırasında 3,6 milyar dolar harcamışlardır. Bundan başka, bunların 440 bin doları, mali harcamaların hangi programa ayrılacağından sorumlu olan silahlı kuvvetlerle ilgili Senato Komisyonu üyelerinin cebine girmiştir.

Reagan yönetimi, Carter döneminde varolan silah satışlarıyla ilgili çok sembolik sınırlamaları bile ASK yararına kaldırdı. Şimdi, diğer ülkelere çoğu zaman eski ya da kalitesiz askeri teknik malzeme satılıyor. Birçok Amerikan değerlendirmesine göre, sınırdışı silah satışları, iç satışlara kıyasla %15 oranında daha kârlıdır.

ASK'nin çokuluslu bir nitelik alması, son zamanların karakteristik bir çizgisini oluşturuyor. Emperyalist devletler arasındaki çelişkilere, değişik ülkelerden tekeller arasında sürüp giden rekabet savaşına karşın, silah üretimi alanında işbirliği giderek derinleşiyor. Bu süreç, Sosyalist devletlere karşı askersel üstünlük sağlamak için NATO içindeki ortaklarının ve Japonya'nın çabalarını daha sıkıca birleştirmeye çalışan Washington'un himayesinde gelişiyor.

Amerikan militarizminin yeni eseri olan SSG programı, böylesi bir eğilimi açık olarak gösteriyor. ASK, ta baştan ona uluslararası bir nitelik vermek için elinden gelen her şeyi yaptı. O, program üzerinde denetimini zayıflatmadan, bir yandan Batının çağdaş askersel fikirlerinin ileri kazanımlarını sömürüyor, öte yandan da SSG'ne onun yazgısını geri döndürsüz kılacak ve «Reagan devri»nden sonra Beyaz Saray'a gelecek olana bağlı olmayacak mekanik gücü bildiriyor.

ASK'nin çokuluslu bir nitelik alması sonucu Batıda, silahlanma yarışına ilgi duyan, gerginliğin yumuşamasına karşı çıkan çevreler güç kazanıyor. Silah ticaretiyle uğraşan güçlü uluslararası tekeller, olumlu değişikliklere karşı koymak amacıyla politik alanda olağanüstü bir aktiflik gösteriyorlar. Burada söz konusu olan yalnız ayrı ayrı parçaların değil, aynı zamanda bugün «askersel sanayi kompleksi» deyiimiyle çağrışım yapan tüm ilişkiler sisteminin teslimidir. Sorun şudur: Silah üretimi için yabancı kumpanyalarla işbirliği yapan ABD'nin en büyük askersel şirketleri, bugün Amerikan yaşam biçiminin belirgin bir çizgisine dönüşen politik, askersel ve ekonomik anlaşmalar şemasını, dışarda kaçınılmaz olarak yeniden üretiyorlar.

ABD'nin askersel-sanayi kompleksi, bugün her zamankinden çok daha

etkindir. O ülkede erki ele geçirmiş ve kendi ayrıcalıklarından inatla vazgeçmek istemiyor. Bugünkü Amerikan toplumunda silahlanma yarışından kâr sağlayan ve onu körükleyen, denebilir ki, dünyayı nükleer yıkıma iten güçlerin varlığı, kendi açısından kapitalist sistemin en aşırı kesimini oluşturuyor.

Ancak bunlar sonsuz bir güce sahip değildir. Bunların politikası, ABD'de içinde tüm dünyada giderek artan tepkiyle karşılanıyor. Halkların, aşırı derecede büyüyen militarizmin sosyal-ekonomik sonuçlarına, ASK tarafından uluslara dayatılan politik stratejiye karşı eleştirel tutumu güç kazanıyor. Özel askersel sanayinin devletleştirilmesi yararına tutumlar, Amerikan toplumunun barışsever katmanlarını birleştirerek genel demokratik slogana dönüştürecek olan bu istemler, giderek güçleniyor. Militarist güçler ile barış, yumuşama, silahsızlanma güçleri, bu iki çizgi arasında keskin, çetin, açık ve gizli bir savaş sürüyor. Bunun sonucu, burada ağırlığın ortak olduğu, insan neslinin sürüp gitmesi sorunu, yalnız ABD'ni ilgilendirmiyor.

GEORGI TSAGOLOV

*Ekonomi Bilimleri Doktoru, SBKP
Merkez Komitesi'ne bağlı Sosyal
Bilimler Enstitüsü Profesörü*

Bildiri

ABD ile Türkiye arasında geçtiğimiz yılın son günlerinde uzatılması için görüş birliğine varıldığı açıklanan Savunma İşbirliği Anlaşması, Dışişleri Bakanı Halefoğlu ile ABD Dışişleri Bakanı Şultz tarafından ABD'de imzalanan ek mektup ile yürürlüğe girdi. Şimdi SIA anlaşması daha beş yıl Türkiye'nin egemenlik haklarının açık bir ihlali olarak, Türkiye'nin her türden tehlikeye, serüvene sürüklenmesinin bir aracı olarak yürürlükte kalacak. SIA, Türkiye'yi kendi iradesi dışında serüvenlere sürüklenme tehlikesine karşı korunmasız bırakıyor. ABD'nin her türden dayatması karşısında dirençsiz hale getiriyor. İmzalanan ek mektup Türkiye'ye hiçbir güvence vermeyen içi boş bir kağıt parçasıdır.

SIA'nın uzatılması için gerekli olduğu öne sürülen ek mektubun onaylanmasının Ocak ayından bugüne kadar sürüncemede kalması, ek mektubu imzalayan ANAP hükümetinin de nasıl bir belge, nasıl bir ihanet belgesi imzaladığının farkında olduğunu gösteriyor. Bu belge halkın, muhalefet partilerinin, basında geniş bir kesimin açık karşı koyuşuna rağmen imzalandı. Türkiye'nin bu belgeyi imzalamakla nasıl bir tehlike içine girdiği farklı siyasal çevrelerce birçok kez dile getirildi. Ana muhalefet partisinin SHP'nin Genel Başkanı E. İnönü, Cumhurbaşkanı Evren'den anlaşmanın onaylanmasının ertelenmesini açıkça talep etti. TBMM'nde milletvekilleri bu anlaşma ile Türkiye'nin ne kazandığını ne kaybettiğini birçok kez sordular. Hangi gerekçe ile bu anlaşmanın uzatıldığı sorusuna hükümetin yanıt vermesini istediler. Cumhurbaşkanı erteleme isteklerini «yetkisi olmadığı» gerekçesiyle reddetti. «Sorumluluğun hükümete ait olduğunu» öne sürdü. Hükümet ise sorumluluğunu demagojik çıkışlarla gizlemeye çalışıyor. Sorumluluktan «ek mektupta Türkiye'nin isteklerinin karşılandığını» iddia ederek kurtulmaya çaballıyor.

Hiçbir ek mektup, SIA'nın ülkemize Türkiye'ye verdiği ve vereceği zararları gideremez. Ek Mektup, «ABD hükümetinin ABD Kongresi'ne karşı Türkiye'nin haklarını savunması» gibi kabul edilemez, Türkiye'nin ulusal egemenlik haklarına kökten ters düşen bir anlayışın somut örneğidir. ABD hükümetinin Türkiye'ye vereceği birkaç yüz milyon dolarlık yardım için «çaba göstereceğini», «Kongre'nin bu yardımlarda yapacağı kısıntıları önlemeye çalışacağı» türünden ciddiye alınamayacak cümlelerle dolu bir ek mektup, hiçbir zaman Türkiye için iyi sonuçlar doğurmamış, hiçbir zaman Türkiye'nin kalkınmasına, olumlu barışçı bir dış politika izlemesine,

güvenliğini güçlendirmesine yaramamış bir anlaşmanın uzatılmasının gerekçesi olamaz.

Dışişleri Bakanı'nin «ABD yükümlülüklerini yerine getirmezse anlaşmayı feshederiz» türünden sözleri ciddiye alınamaz. Beş yıllık uygulamanın sonuçları ortadayken, süresi dolmuş anlaşmayı askıya almaya bile cesaret edemeyenlerin, fesihden sözetmesi yalnızca gülünçtür.

Daha sözkonusu mektup imzalanmadan, SIA anlaşması onaylanmadan önce Türkiye'deki üslerini dilediği gibi kullanmaya başlayan, bölge ülkeleri için aralıksız sürdürdüğü şantaj ve tehditlerde araç olarak Türkiye limanlarını, Türkiye'deki üslerini açıkça kullanan ABD'nin bundan böyle elini kolunu daha serbest sayacağı açıktır.

Türkiye halkı SIA'nın onaylanmasına karşı çıktı. Şimdi bu anlaşmanın feshedilmesi için güçlerini ulusal çapta birleştirmeyi ve anlaşmayı feshetmeyi, bunu en kısa zamanda başarmayı da bilecektir. Demokratik Türkiye mücadelesinin önemli hedeflerinden birisi ülkemizi SIA tehdidinden kurtarmaktır. Türkiye Komünist Partisi böyle bir mücadelenin etkin gücü olmaya devam edecek, SIA'ya karşı çıkan tüm güçlerle birlikte yürüyecektir.

*Türkiye Komünist Partisi
Merkez Komitesi*

18 Mart 1987

Açıklama

Irak topraklarına yağdırılan bombaların dumanları dağılmadan Ege Denizi'nin üzerinde gerginlik bulutları kümelenmeye başladı.

Milli Güvenlik Kurulu'nun ve hükümetin kararıyla, bir petrol arama gemisi, Türkiye ile Yunanistan arasındaki ihtilâflı sulara girmek üzere bulunuyor. Ordu «teyakkuz», yani savaşa hazır duruma geçirildi. Böylece Ege'de, yeni ve ciddi bir gerginlik sözkonusudur.

TKP, defalarca Ege'deki anlaşmazlıkların, her iki ülkenin ulusal çıkarlarını ve bölgede barışın korunmasını gözeterek, ABD karışması olmaksızın ikili görüşmeler yoluyla çözülmesini, günümüz dünya koşullarında tek, akılcı yol olarak savundu. TKP, Ege denizini Türkiye'ye kapatacak türden girişimleri, hakkaniyetle bağdaşmayan önerileri kabul etmemektedir. Ancak, Türkiye'nin egemenliğini ve meşru haklarını savunabilmesi, aynı zamanda onun da diğer ülkelerin egemenliğine ve meşru haklarına saygı göstermesi ile mümkün olur ve inandırıcılık kazanır.

Fakat, sorunları kuvvete başvurarak, savaşla çözmeye kalkışmak, nükleer uzay çağının gereklerini gözardı ettiği için, en haklı gerekçelere bile dayansa, asla onaylanamaz.

Bir ülkede sivil hükümet, parlamento çoğunluğu, bunlara bağlı basın, tam bir sorumsuzluk içinde, bir gün Güneydoğu sınırlarımızda, ertesi gün Ege kıyılarımızda savaş psikozu yaratmak için elinden geleni ardına koymazsa, bu durum, hâlâ kışlasına çekilmemiş olan orduyu, militarist çevrelerin elinde maceralara itmek sonucunu doğurur. ANAP hükümetinin yaptığı tam da böyledir.

Her iki ülkenin de ulusal çıkarlarını ilgilendiren karmaşık anlaşmazlık konularını, iç politika kaygılarıyla sömürmek, artık kesinlikle sona erdirilmesi gereken tehlikeli bir yöntemdir. Hükümet, gelecek geçimlerde, şimdi yitirmiş olduğu desteği yeniden elde etmek amacıyla, Türk-Yunan ilişkilerini gerginleştirmekten medet ummaktadır. Bu yöntem, aynı zamanda, ordu sıralarında, Rabita skandalı ve SİA adlı Türk-Amerikan gizli anlaşması nedeniyle ortaya çıkan huzursuzluğu bastırmak amacıyla da kullanılıyor.

Fakat, iki ülke arasındaki askerî denge hakkında ayrıntılı bilgiye sahip ordu içindeki gerçekçi, sağduyulu çevreler, yaratılan gerginliğin taşıdığı askerî ve politik risklerin, herhalde bilincindedirler.

Açıktır ki, bu gerginlik nasıl sonuçlanırsa sonuçlansın, bundan her iki ülke şimdi olduğu gibi, büyük zararlar görecektir, buna karşılık, ABD bu gerginlikten, Ege Denizi üzerindeki egemenliğini artırmak için yararlanacaktır.

Bütün bunlar, hükümetin Ege sorununu barışçıl yoldan çözmeye konusun-

daki yeteneksizliğini, güçsüzlüğünü ve isteksizliğini kanıtıyor. ANAP hükümeti, Türkiye'nin Ege'deki ulusal çıkarlarını koruyamaz. O nedenle, Ege sorunu da içinde, ülkenin tüm ağır sorunlarının çözümü için, ANAP dışında bütün ulusal güçlerin birliği zorunludur.

Şimdi Ege'deki gerginlikler önlemede, Atatürk-Venizelos dönemindeki gibi, Türk-Yunan dostluk ve işbirliği ilişkilerini yeniden kurmak da, parlamentodaki muhalefet partilerinin tutumu önemli bir rol oynayabilir. İnsanlığın dünya barışını korumak için herşeyi yaptığı bir çağda, Türkiye'de geleceğin iktidar adayları, savaşı hükümetten daha çok ister bir görünüme bürünürlerse, silahlı tehdit politikasında hükümetle yarışmaya kalkarlarsa inandırıcılıklarını kaybederler. Hükümetin izlediği politikanın alternatifidir: Bu, Ege sorununun barışçıl yoldan çözülmesi alternatifidir.

Kabul etmek gerekir ki, ülkede bilinçli bir şekilde üst üste ve dalga dalga estirilen militarist ve şovenist kampanya karşısında, tutarlı bir şekilde barışçı alternatifini savunmak kolay değildir. Geçici olarak yaratılan kamuoyu önünde zayıf gözükme, güçten düşme kaygısı da anlaşılır bir şeydir. Fakat, barışın korunması gibi insanlığın en temel sorunu karşısında bu tür kısa vadeli hesaplar yanlış çıkmaya mahkûmdur. Çok geçmeden görülecektir ki, barışı savunan, şovenizme ve militarizme cesaretle direnen güçler kazanacaktır.

Dış politikada sorunları kuvvete başvurarak çözmeye anlayışına karşı yeni bir politik düşünce tarzı geliştirmek ve dünyanın neresinde olursa olsun silahlı çatışmaların tüm dünyayı ateşe verecek bir kısılcıma neden olacağını artık anlamak gereklidir. Şunu da anlamak gereklidir: Dış politikada militarizm ile, iç politikada demokratizm asla bağdaşmaz. Barış ve demokrasi birbirinden ayrılmaz.

Ege sorunu barışçıl yoldan çözülmelidir.

Hükümet, derhal barışçıl görüşme teklifinde bulunmalı ve iki ülkeyi askeri çatışmaya itecek olan her türlü kışkırtıcı girişimlerden uzak durmalıdır.

TKP, hükümetin gerginliği kışkırtıcı politikasına karşı, Ege'deki anlaşmazlığın Devletlerarası Deniz Hukuku'na, Ege Denizi'nin özgül durumuna, her iki ülkenin çıkarına barışçıl yoldan çözülmesi için herkesle işbirliğine hazırdır.

Ege denizi bir barış gölü olmalıdır!

*Türkiye Komünist Partisi
Merkez Komitesi*

27 Mart 1987

TKP YAYINLARI

«Atılım»

«Yol ve Amaç»

«Yeni Çağ»

TKP 5. Kongre belgeleri

– TKP 5. Kongresi'ne sunulan MK Çalışma Raporu

– Türkiye Komünist Partisi Programı

– Mustafa Suphi 100. Yıl Tezleri

TKP Merkez Komitesi Plenum raporları

Türkiye ve Türkiye Kürdistanı Sol Birliği. Belgeler

«İşçi sınıfının tarihsel misyonu»

«Leninci parti öğretisi»

«Karl Marks ve günümüz» (Uluslararası Konferans, Berlin, 1983)

«1 Mayıs»

«TKP'nin savaş tarihinden sayfalar»

«Halkımızın özlediği demokrasi TKP'siz olamaz»

«TKP halkımızın umududur»

«TKP 65. Kuruluş Yıldönümü Toplantısı»

«Terörizmin ardında kim var?»

«Konspiratif çalışma üzerine»

«Parti disiplini üzerine»

«Devrim ve demokrasi»

«SBKP Programı» (27. Kongre'de kabul edilen yeniden kaleme alınmış biçimi)

Mihail Gorbaçov. SBKP 27. Kongresi'ne sunulan

SBKP MK Politik Raporu

Bu yayınlarımızı edinmek isteyenler aşağıdaki adrese başvurabilirler:

Ermis Verlag

Postfach 101016

4300 Essen

(BRD)

«Yeni Çağ» dan Okurlara

Batı Avrupa'daki okurlarımız «Yeni Çağ» dergisini aşağıdaki kitapçı-
lardan sağlayabilirler:

FEDERAL ALMANYA'DA

5100 Aachen

Collectiv-Buchhandlung
Adam Kuckhoff
Annuntiatenbach 1

5060 Bergisch-Gladbach 2

Buchhandlung
Wissen und Fortschritt
Bensberger Straße 128

4800 Bielefeld

Buchhandlung
Wissen und Fortschritt
Feilenstraße 10

5300 Bonn

Progress-Buchhandlung
Oxfordstraße 17

2800 Bremen 1

Volksbuchhandlung
Richtweg 4

6100 Darmstadt

Buchhandlung
Wissen und Fortschritt
Lauteschlägerstraße 3

4600 Dortmund

Buch International
Königswall 22

4000 Düsseldorf

Heinrich-Heine-Buchhandlung
Ackerstraße 3

4300 Essen 1

Karl-Liebknecht-Buchhandlung
Viehofer Platz 15

6000 Frankfurt/Main 1

collectiv-Buchhandlung
Bornwiesenweg 4

7800 Freiburg i. Br.
Friedrich-Hecker-Buchhandlung
An der Mehlwaage 2

2000 Hamburg 13
Internationale Buchhandlung GmbH
Johnsallee 67

3000 Hannover 1
Buchhandlung
Wissen und Fortschritt
Hamburger Allee 37

6900 Heidelberg
Buchhandlung collectiv
Plöck 64 a

3500 Kassel
Wissen und Fortschritt
Buchhandelsges. m.b.H.
Werner-Hilpert-Straße 5

2300 Kiel
collectiv-Buchhandlung
Käthe Kollwitz
Muhliusstraße 38

5000 Köln
Buchhandlung
Wissen und Fortschritt
Fleischmengergasse 31

6500 Mainz
Anna-Seghers-Buchhandlung
Bilhildisstraße 15

6800 Mannheim
Buchhandlung
Wissen und Fortschritt
U 2,3

3550 Marburg/L.
collectiv-Buchhandlung
Wilhelm Liebknecht
Wettersgasse 19

8000 München 40
Libresso-Buchhandlung
Türkenstraße 66

4400 Münster/Westf.
Collectiv Buchhandlung GmbH
Roggenmarkt 15-16

8500 Nürnberg 1

Libresso-Buchzentrum
Peter-Vischer-Straße 25

2900 Oldenburg

Collectiv-Buchhandlung
Donnerschweerstraße 12

6600 Saarbrücken

Collectiv-Buchhandlung
Ienchen demuth
Berliner Promenade 12

7000 Stuttgart

Collectiv-Buchhandlung
Friedrich Wolf Inh. Anita Laufer
Wilhelmsplatz 1

5600 Wuppertal 1

Friedrich-Engels-Buchhandlung
Gathe 55-57

BATI BERLIN'DE

Das Europäische Buch
Knesebeckstraße 3
1000 Berlin 12

Das Europäische Buch
Thielallee 34
1000 Berlin 33

DANİMARKA'DA

Bogcafe
Frederikssundsvej 64
2400 NV Koebenhavn
Danimarka

İSVİÇRE'DE

Buchhandlung Waser
Rumelinplatz 17
4051 Basel
İsviçre

İSVEÇ'TE

Inter-Bok AB
Fleminggatan 85
10028 Stockholm
İsveç

«YENİ ÇAĞ» I

OKU

VE

OKUT!